

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 23 12. junija 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Srečanje na Jančah

Naše današnje srečanje ob osemintrideseti obletnici velike moralne in vojaške zmage 2. grupe odredov v maju 1942 proti premočnemu sovražniku tu na Jančah poteka v letu praznovanj pomembnih jubilejev: 35-letnice osvoboditve naše domovine in 30-letnice samoupravljanja. Spomin na ta veliki in usodni čas naše preteklosti je nerazdružljiv z našo nezaceljeno bolečino ob izgubi največjega človeka našega narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, tovariša Tita.

Bitka na Jančah je bila v času, ko je bil okupator na višku svojega slavlja in moči na vseh svetovnih bojiščih. Pomagala je razbiti mit o nepremagljivosti in neuničljivosti sovražnikovega vojaškega stroja. Zato se uvršča med pomembne bitke, ki so bile v času narodnoosvobodilnega boja izbojevale na Slovenskem in predstavlja eno od prelomnic v osvobajanju širšega slovenskega ozemlja. Junaška pot borcev in aktivistov 2. grupe odredov, ki se je po ukazu glavnega poveljstva partizanskih enot izoblikovala na Kremenjaku, je konec maja 1942 že štela prek petsto borcev. V prvem obdobju razvoja narodnoosvobodilne vojske na Dolenjskem ter kasneje na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem pomeni pomemben uspeh v taktično operativni pripravljenosti in povezanosti partizanske vojske.

Upravičeno smo lahko ponosni na veliko priznanje moči in vrednot našega osvobodilnega boja, ki jo je v svoji oceni leta 1942 strnil tovariš Tito v ugotovitvi, da je v Sloveniji ljudska vstaja iz manjših partizanskih odredov prva prerasla v splošno ljudsko vstajo celega naroda, povezanega v Osvobodilni fronti. Iz narodnoosvobodilne fronte je zrasla ljudska fronta, ki je postala najbolj množična šola za širjenje socialistične samoupravne misli, za utrjevanje bratstva in enotnosti naših narodov ter narodnosti. Že v prvem obdobju po osvoboditvi je zagotavljala kontinuiteto njenega izročila ter vlogo zveze komunistov v njej, zato da bi lahko iniciativnost in odločanje delovnih ljudi prišla do polnega razmaha in da bi se na čim širših osnovah gradila zveza delavskega razreda z vsemi sloji naše družbe. Od 6. kongresa ZKJ dalje, ko se je Tito zavzel za večjo afirmacijo fronte kot socialistične zveze delovnega ljudstva znotraj dežele, pa tudi za vzpostavljanje zveze in sodelovanja z naprednimi gibanji v svetu, postaja SZDL, tako kot je njeno vlogo vizionarsko opredelil tovariš Kardelj, množična javna tribuna socialistične politike in misli, organizacijska oblika svobodnega boja mnenj na demokratični podlagi. Tudi množično zasnovana aktivnost, ki jo vodimo v okviru SZDL glede obrambe in družbene samozaščite, je splošno ljudska prav zato, ker jo uresničujejo delovni ljudje, da bi, če bo potrebno, branili sebe in svojo oblast, materialno bogastvo družbe, svobodo, demokracijo in socialistično samoupravljanje.

(Iz govora Vlada Beznika na Tujem grmu)



Foto: S. Nikolić

Na svidenje

Osmi junij popoldne. Še zadnji žvižg lokomotive. Vlak je odpeljal srbske prijatelje in pobratime, ki so bili štiri dni gostje Slovenije, spet na svoje domove. Odšli so z letos že 19. vlakom bratstva in enotnosti. Tisoče naših gostiteljev se je poslovilo od njih s pesmijo, s stiskom rok in iskrenimi objemi, s toplimi besedami, ki so tu pa tam onelele pred solzami v očeh. Kako globoko so zrasle naše bratske vezi! Še iz tistih dni izgnanstva. In vendar niso to samo vezi med izgnanci in pobratimi; v vseh povojnih letih so se krepile na gospodarskem, kulturnem in drugih področjih, krepijo se še naprej in mladi tkejo nove.

V Slovenj Gradcu, Ravnah na Koroškem, v Dravogradu, Mariboru, Celju in drugih krajih je v zraku obvisel pozdrav: »Kmalu na svidenje!« Živa Drole



Ob osemintridesetletnici velike zmage 2. grupe odredov v maju 1942 na Jančah se je v soboto, 7. junija zbralo na Tujem grmu pri Jančah več kot dva tisoč borcev, mladincev in delovnih ljudi. »Od Vardara pa do Triglava...«, pesem, govori, streli, vrsta zastav, vse kot spomin na čas naše preteklosti, nerazdružno povezan s spominom na našega tovariša Tita.

Foto: J. Čurin

Nepretrgane vrste

Dan za dnem se vijejo vrste na Dedinje pred Užiško 15. Prihajajo posamezniki, skupine naših delovnih ljudi, predstavniki naših delovnih in družbenopolitičnih organizacij, člani JLA, prihajajo tuje delegacije... vsi so živa straža na Titovem grobu, stražarji tistega, kar je tovariš Tito položil v zapuščino nam Jugoslovanom in vsemu svetu. Množice svojih inženirjev in graditeljev je pošiljal v vse kraje sveta, da narodom pomagajo v njihovi lastni izgradnji.

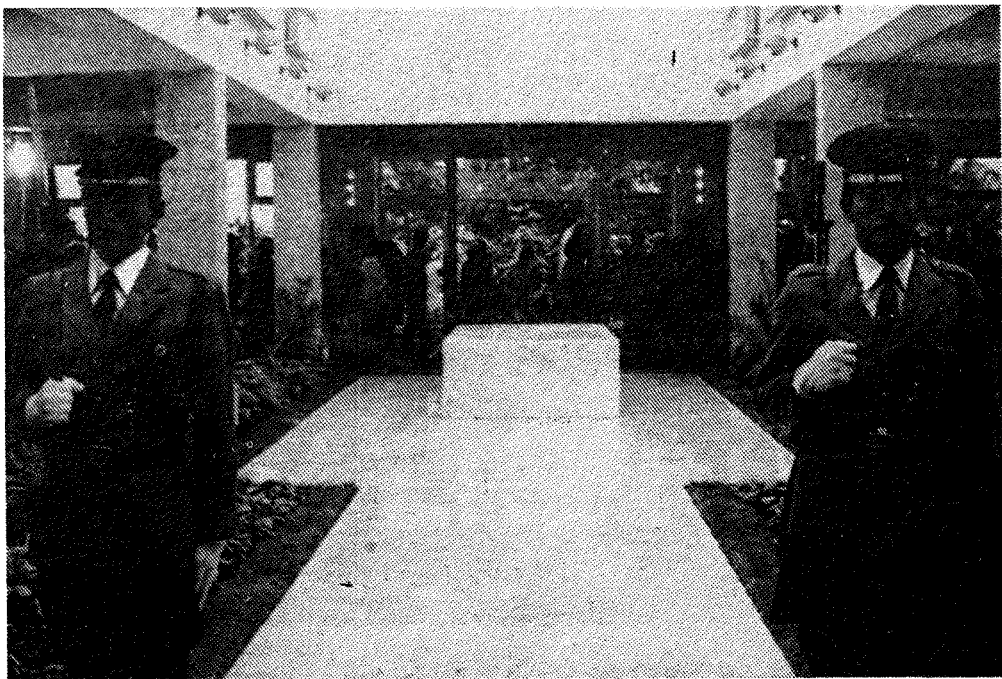
In narodi ga niso pozabili. Na Užiški 15 se je Titovemu spominu med drugimi poklonila kitajska delegacija, ki jo je vodila podpredsednica državnega sveta Kitajske in članica politbiroja CK KP Kitajske Čen Muhua, iz Varšave je prišel prvi sekretar mestnega komiteja poljske združene delavske partije Alojzij Karochka, iz Venezuele veleposlanik v OZN Perez Gerero, venec so položili člani vojaške delegacije in osebje ljudskega urada libijske arabske džamahirije v Jugoslaviji, s članom revolucionarnega sveta in vrhovnim poveljnikom oboroženih sil socialistične ljudske libijske arabske džamahirije, brigadirjem Abu Bakr Junus Džaberjem.

Marsikje po svetu na raznih zborovanjih ne morejo mimo spomina na tovariša Tita. Na žalnem zborovanju demokratične revolucionarne fronte Salvadorja v Ciudad Mexicu so se zbrali predstavniki čilenskih, argentinskih, urugvajskih in salvadorskih demokratičnih ter revolucionarnih političnih strank in gibanj. Poudarili so: »V času, ko se ves naš narod z vsemi silami bojuje za dokončno osvoboditev, dobiva spodbudo in moč v Titovem življenju in njegovem delu za nadaljnji boj za svobodo in neodvisnost«.

V institutu za samoupravljanje v Tokiju, ki objavlja časopis Samoupravni socializem, so pripravili zborovanje predsedniku Titu. O zgodovinskem pomenu našega voditelja za preteklost in prihodnost je govoril prevajalec prve knjige o predsedniku Titu v japonščino prof. Masao Takahaši.

Tu je naš mládi rod, neločljiv od pridobitev naše revolucije, rod, ki dokazuje privrženost svobodi, socializmu, samoupravljanju, bratstvu in enotnosti, neuvrščeniosti, ki z besedami zagotavlja in z dejanji dokazuje tako Jugoslavijo in tako pot razvoja, kakršno je zarisal tovariš Tito... Strnjene so kolone mladih pred grobnico tovariša Tita na Dedinju, upognjene glave, toda vzravnanе hrbtenice.

Ž. D.



Na Dedinje

Veliko starejših in finančno šibkejših občanov si želi ogledati grobnico in se zadnjič posloviti od našega ljubljene maršala Tita na Dedinju v Beogradu. Med temi je tudi veliko bork, borcev in aktivistov NOB.

Turistično-transportno-gostinsko podjetje iz (TTG) Ljubljane je zato pripravilo program za ogled grobnice tovariša Tita.

Iz Postojne do Beograda stane povratna vozovnica za skupinska potovanja 930 din, za upokojence 820 din, za tiste, ki imajo brezplačno vozovnico (na primer za nosilce Spomenice 1941, narodne heroje, vojaške vojne invalide itd SPT. 08/II. del), pa 520 din. Dejstvo je, da je po tarifi SPT. 08 del II za posameznega upokojenca cena povratne vozovnice za brzovlak iz Postojne do Beograda 306 din. Tisti pa, ki imajo zakonsko pravico do brezplačne vozovnice, seveda potujejo brezplačno.

Zanima me ali res stane prevoz po Beogradu od železniške postaje do Titove grobnice, Kalemegdana in Kongresnega centra Sava, zajtrk toplo kosilo v Beogradu in večerja na vlaku 520 din, ali za upokojence 496 din? Toda, vsak ne želi hrane. Zlasti starejši, skromnejši in finančno šibkejši ljudje želijo vzeti s seboj le kaj takega kar bi njihovim potrebam in žepu zadostovalo. Vseh tudi ne zanima to, kar je navedeno v programu izleta, toda TTG je odgovoril, da ne odstopajo od programa.

Zakaj se ne more na Dedinje brez hrane in ogledov, ki jih nudijo.

Razmišljamo! Ali tudi tukaj gledamo izključne komercialne koristi?

IVAN MEZGEC,
Postojna, Kraigherjeva 9

Odgovor borcev NOV pred 9. 9. 1943

Odmeva na članek Prizadeti upokojenci,
20. številka TV-15

V omenjenem članku tovariš Jože Ivančič piše, da imajo borci NOV pred 9. 9. 1943 visoke pokojnine. Nepravilno piše, da prejemo 8694 din. To je osnova, prejemo pa 85 odstotkov, to je približno 7400 din. Ko se je borčevska osnova zvišala, nismo prejeli zvišanja osnove, pač pa samo 3,5 odstotka kakor vsi upokojenci. Kako si pisec predstavlja, da imajo borci pred 9. 9. 1943 velike pokojnine? Moral bi vedeti, da so predpisi o pravicah in dolžnostih tudi za borce NOV. Lahko bi iskal pravico do večje pokojnine, ne da bi se pri tem jezil na svoje tovariše, ki prejemo več kot on. Obenem je neokusno, da pisec omenja, češ kako so si borci brez znanja pridobili visoke položaje in invalidnine. Zakaj se tudi sam ni pozanimal za tak položaj, saj je imel isto možnost kot ostali? Omenja, da je proletarec z družbenim stanovanjem? Mar niso to tudi številni drugi borci?

ANTON KRISTOVIČ
Sokolska 41
Maribor

Dodajam nekaj svojih misli, ki naj bi osvetlile sliko očitanih privilegijev borcev kot tudi njihovega dejanskega prispevka v korist NOB in povojne graditve samoupravnega družbenega sistema v naši družbeni skupnosti.

Brez pridržkov lahko ugotovimo, da je tako gledanje na reševanje gmotnega položaja borcev nesprejemljivo. Je to zavist? Škodoželjnost? Zunanji vplivi, ki skušajo sejati nazadovoljstvo in razdor v vrstah borcev? Nihče ne more oporekati, da je družba po možnosti poskušala rešiti osnovno življenjsko eksistenco ljudem, ki so se med prvimi odzvali klicu domovine. Tudi to je jasno, da so vojno najbolj občutili ljudje, ki so se med prvimi odločili za upor. Njihovo zdravstveno stanje je občutno okrnjeno.

Nepravilno bi bilo oporekati pomenu doprinosa borcev, ki so se v NOB vključili pozneje. Toda; ali naj vprašanje njihovega priznanja zaslug rešujemo na račun tistih, ki so se za boj odločili mnogo prej? Čemu vnašati razdor v lastne vrste, ki se iz dneva v dan redčijo?

O višini najmanjše osnove osebnih dohodkov in pokojnine borcev ne bi razpravljali. Spomnim pa naj le na dejstvo, da današnji življenjski standard omogoča enake in tudi boljše pogoje življenja zaposlenim, ki si z delom zagotavljajo osebni dohodek ali pa na tej osnovi prejemo pokojnino.

Ugotovitve tovariša Ivančiča o položajih so tako enostranske, da povprečnemu bralcu ne pomenijo nič manj kot to, da so se po izgonu okupatorja nekdanji borci pognali v lov na položaje, ki naj bi jim v družbi zagotavljali osebne koristi.

Morali bi poudariti, da se je vsak vesten borec za osvoboditev in revolucionarno preosnovo družbe zavedal, da bo po končanem oboroženem boju potrebnih še veliko trdih preizkušenj, da bi obvarovali sadove izbojevane zmage. Med zapuščinami stare družbe ni bilo položajev, kot bi si jih danes lahko zamišljali, pač pa porušena domovina, potuhnjene skupine domačih izdajalcev, ki so ostale v domovini, da bi v spremenjenih pogojih rušile pridobitve NOB, ter posledice gospodarske in socialne zaostalosti. Napačno je misliti, da so bili tedanji položaji posebno vabljivi. Bolj so predstavljal splet napornih in odgovornih nalog, katerih izvrševanje je zahtevalo brezpogojno podrejanje lastnih interesov zahtevam družbe. Člani partije, skojevci, borci NOB, katerim so med drugimi zaupali te dolžnosti, pogosto niso nosili akademskih nazivov, vendar so požrtvovalno delali.

Kaj pomeni visoka pokojnina borcev, je že povedano s primerjavo borčevskih z ostalimi pokojninami in osebnimi dohodki zaposlenih. Poudarjam, da je za dosego pravice do polne borčevske pokojnine potrebnih najmanj 35 let aktivnega dela in priznan status borca. Zaradi tega je težko primerjati višino pokojnine, ki je bila piscu sestavka odmerjena na osnovi skupne delovne dobe v tridesetih letih, ker niso znani vzroki predčasne upokojitve. Dejstvo je, da pravice, priznane borcem s statusom pred 9. 9. 1943 v ničemer ne prizadenejo njegovega materialnega položaja in zlivanje jeze na tovariše nima nobenega opravičila.

Očitano honorarno delo ni privilegij borcev. Zakon ne predvideva nobene izjeme in pogodbeni dela opravljajo tako zaposleni

kot upokojenci ali zasebniki, s katerimi delovne organizacije sklenejo pogodbe za opravljanje določenih opravil.

Reševanje borčevskih težav vidim le v razumevanju in skupnih naporih vseh nas, da bi prišli do čimboljših rešitev v korist vseh in vsakega posameznika. Najbolj oddaljeni narodi z občudovanjem priznavajo našo pot socializma, mi sami pa se včasih ne zavedamo vrednot, za katere smo toliko žrtvovali.

ANTON ERJAVEC
Nova Gorica

Dopolnilo k vsebini zbornika

Kljub velikim naporom in želji, da bi bila zgodovina, v tem primeru za Gorje pri Bledu, kolikor se le da popolna, je razumljivo, da se nehotе kaj izpusti, spremeni in podobno.

Rada bi dopolnila:

V kroniki najvažnejših dogodkov v gorjanski okolici v letih od 1941 do 1945 je v letu 1942 izpuščen dogodek, da so nemški policijski gestapovski oddelki 10. julija 1942 aretirali veliko aktivistov, svojcev borcev in drugih iz gorjanskih vasi. To je bilo pred drugo selitvijo gorjanskih družin 25. julija 1942 v Nemčijo. Iz takratne občinske pisarne v Zgornjih Gorjah so nas peljali z avtom na žandermerijsko postajo v Spodnjih Gorjah, kjer so že bili zbrani svojci in aktivisti iz Spodnjih Gorj in iz bližnjih vasi. Zunaj je čakal tovarnjak za v Begunje.

Takrat so aretirali med drugim tudi pekovskega mojstra, tovariša Jožeta Kukonja iz Spodnjih Gorj z ženo Lojzko in ju skupaj z drugimi odpeljali v Begunje.

Zakonca Kukanja nista bila domačina; mož je bil s Krasa, preden je najel lokal za svojo obrt v Gorjah, je bil pekovski pomočnik pri Ravniku na Bledu, žena je bila sicer Gorenjka, vendar iz Gornjesavske doline. Po vojni se nihče od družine ni vrnil v Gorje. Tako so tisti, ki so sodelovali pri zborniku, ki je izšel leta 1966, naju nehotе pozabili. Vsaka druga domneva je po mojem mnenju izključena.

Jožeta Kukonja so kot peka zaradi pomoči partizanom (zelo zgodaj, že leta 1941 je pomagala tudi pekovska družina Ravnik na Bledu) 10. julija 1942 aretirali in zaprli v Begunje, od tam pa je bil z Ivano Mohorič iz Poljšice pri Gorjah in Marijo Volf ter Francu Krničar, obe iz Zgornjih Gorj, in še z drugimi tovariši iz begunjskih zaporov interniran v Auschwitz. Ženo Lojzko so prepeljali iz Begunj v zbirno taborišče Šentvid nad Ljubljano k hčerka, starima 2 do 4 leta, tik pred selitvijo v nemško taborišče Gunzenhausen pri Nürnbergu. Za otroka je skrbela še živeča sestra ali svakinja Ernesta Kukanja, ki je bila 25. julija 1942 z otrokoma in drugimi gorjanskimi družinami odseljena, najprej v Šentvid, nato v Nemčijo. Sedaj živi na Koritnem pri Bledu.

V zbornik se je vrinila napaka. V prvem delu na strani 44 je v seznamu seljenih ljudi iz gorenjskih vasi pod številko 33 navedeno da je bila seljena Lojzka Kukanja z družino, odšle: pa je brez moža. Fotografija in življenjepis njenega v Auschwitzu umrlega moža zato manjka v tretjem delu zbornika, kjer so vse slike in življenjepisi talcev, padlih borcev ter drugače umrlih v taboriščih. Iz istega razloga ni njegovega imena na spomeniku ZB v Zgornjih Gorjah.

Za ženo, hčerki, sestro in ostale svojce je to zelo krivično in boleče. Vse družine bližnjih svojcev žrtve fašizma, ustreljenih talcev in padlih borcev so dobile ob izidu zbornika v spomin to knjigo, na družino Kukanja pa so zaradi te pomote pozabili.

Tovarišica Kukanjeva mi je v taborišču veliko pomagala, potem ko sem se hudo opekla.

Organizacijo ZB Gorje pri Bledu sem že seznanila. Na spomeniku ZB bodo ob prvi priložnosti vklesali ime njenega moža Jožeta Kukonje, rojenega 18. februarja 1911 v Svetem pri Komnu na Krasu. Ker zbornika iz leta 1966 ni mogoče dopolniti, sem se odločila, da napišem ta prispevek.

Lojzka Kukanja je bila tudi v taborišču vzor delovne in nezlomljive žene. Pomagala je tudi drugim; prala je koroškemu izseljencu, tovarišu Janku Ogrisu, nadvse zavednemu Slovincu, ki se je še vsa leta po vojni bojeval za pravice Slovencev v Avstriji. Njegov sin je naš nagrajenec in župan v Bilčovsu.

Vsa šibka in izmučena iz Begunj z dvema majhnima hčerka je še dalje pomagala kjer je le mogla.

V taborišče so ji iz Auschwitza poslali obleko in čevlje njenega v krematoriju požganega moža.

DANA ULČAR
Spodnje Gorje 103/h

Izrael ogroža mir

Varnostni svet Združenih narodov se mora spet kot že tolikokrat v preteklosti, ukvarjati z agresivno politiko Izraela proti palestinskemu narodu. Celo njegov zaščitnik Združene države Amerike, niso imele ne politične in ne moralne osnove, da bi se lahko postavile po robu sicer soglasnemu sklepu varnostnega sveta, ki je vnovič obsodil izraelsko agresivnost proti Palestincem na zasedenem ozemlju, v Cisjordaniji in Gazi, kjer so nedavno izraelski napadalci težko ranili tri palestinske župane, kar je sprožilo val ogorčenja ne le v arabski, ampak v vsej svetovni javnosti. Ameriški delegat v varnostnem svetu ni mogel kaj proti taki očitni agresivnosti, pa zato ni glasoval v prid Izraela, namreč se je vzdržal glasovanja. Izraelska agresivnost proti Palestincem je tako vnovič doživela obsodbo svetovne organizacije.

Ta obsodba je bila, najsi so to v Washingtonu hoteli priznati ali ne, hkrati tudi najbolj očiten dokaz, kako je klavarno propadla celotna ameriška zasnova o ločenem egiptovsko izraelskem miru, ki naj bi, po težnjah ameriške vlade, odpravil zaostrenost na Bližnjem vzhodu in pomagal utrditi ameriške postojanke ne le v Izraelu, marveč tudi v Egiptu. Zlomilo se je prav ob ključnem vprašanju celotne krize na Bližnjem vzhodu pri vprašanju pravic palestinskega naroda do neodvisnosti in do ustanovitve lastne države. Menili so, da bo Carterjev vpliv na Izrael in Egipt zadosti, da bo vsilil arabskim deželam mir v obliki kompromisa, ki bi z njim dejansko zaobšli palestinsko vprašanje. Zaradi nepopustljivosti Izraela še takega kompromisa niso mogli do kraja uresničiti, izraelsko egiptovska pogajanja so se razblinila in 26. maj, zadnji rok za dosego sporazuma, je šel mimo ne da bi mogli uresničiti ameriško zasnovo miru na Bližnjem vzhodu. Vse se je razbilo ob trdovratnem odbijanju Izraela, da karkoli popusti, celo glede meglene in zgolj papirnate avtonomije palestinskega naroda.

Izrael je ravnal ravno nasprotno celo takim zasnovam ameriške vlade glede pomiritve med Egiptom in Izraelom. Hkrati ko je odstopil del Sinaja Egiptu, je pokazal med vsem potekom pogajanj, da nikakor ne namerava nič odstopiti glede Cisjordanije in Gaze. Prav v času pogajanj z Egiptom je Izrael, v posmeh vsem najosnovnejšim načelom mednarodnega prava, začel pospešeno graditi naselja na ozemlju, kjer naj bi ustanovili državo Palestinecev, se pravi v Cisjordaniji in Gazi. Očiten je namen Izraela, da s pospešeno akcijo povsem spremeni narodnostni značaj Cisjordanije in tako ves svet postavi pred gotovo dejstvo. Odpor palestinskega ljudstva proti takim nakanam Izraela je podžgal izraelske oblasti in velikoizraelske nacionaliste, da so začeli z odkritim nasiljem proti palestinskemu življu, kar se kaže v atentatih na palestinske župane na zasedenih ozemljih.

Tako se pred očmi vsega sveta nadaljuje ena najbolj agresivnih akcij proti nekemu narodu, ki mu Izrael preprečuje temeljno pravico do neodvisnosti in do lastne države in neusmiljeno grabi po palestinskem ozemlju. Ta grabež se kot sestavni del izraelske politike nadaljuje že desetletja. Ni bilo zadosti, da so izraelske oblasti na celotnem ozemlju, ki so si ga prigrabili že med vojno leta 1948, nasilno odvzele tistim Palestincem, ki so prišli v sestavo izraelske države, kar 85 odstotkov njihove zemlje in na njej naselile Izraelce. Ni dovolj, da je v Izraelu se pravi v mejah pred vojno leta 1967, pol milijona Palestinecev izpostavljenih tudi diskriminaciji in narodnostnemu zatiranju. Noben Palestinec nima dostopa do študija nekaterih znanstvenih zvrsti, kot je aeronavtika, elektronika, jedrska znanost in arheologija.

Izraelski načrt je povsem jasen. Za vsako ceno skušajo izsiliti kot stalne tiste meje, ki so si jih pridobili z vojno leta 1967, se pravi obdržati vse tisto ozemlje, kjer naj bi Palestinci ustanovili svojo državo.

Izrael ves čas izkorišča nasprotja med blokovskima velesilama za izsiljevanje ameriške podpore takim agresivnim načrtom svoje politike. Zato ne le da noče niti slišati o kakršnikoli palestinski državi, zanj tudi ne obstaja nikakršen palestinski narod, kvečjemu vidi v Palestincih begunce, raztresene po arabskih deželah, kjer naj bi se postopno stopili s tamkajšnjim prebivalstvom, pa bi tako lepega dne nekakšno palestinsko vprašanje izginilo s sveta in Izrael bi dokončno zadržal sedanje meje.

Vendar kaže, da tudi ameriška podpora takim izraelskim težnjam ne more zagotoviti uresničitve načrtov izraelske vlade. Prav zadnji čas je pokazal, kako se zahodna Evropa, da ne omenjamo ostalega sveta, vse bolj nedvoumno izreka za neodvisnost palestinskega naroda in za njegove pravice do neodvisne države. O tem pričajo uradne izjave vseh pomembnih političnih osebnosti od Kreiskega in Brandta do francoskega predsednika Giscarda d'Estainga. O tem najbolj zgovorno priča tudi zadnje glasovanje v Varnostnem svetu, kjer so evropski zavezniki Združenih držav glasovali za obsodbo Izraela zaradi njegove nasilne politike, pa je ameriška delegacija ostala povsem osamljena.

Izraelska in ameriška politika na Bližnjem vzhodu pomeni nevarno igro z ognjem. Nemogoče je pričakovati rešitev krize na Bližnjem vzhodu brez rešitve palestinskega vprašanja. Spricho razmer in napetosti, kakršne so danes na svetu, še posebej v prostoru Bližnjega vzhoda in Srednjega vzhoda, pomeni podpirati izraelsko bojevitost toliko, kot netiti požar v tem delu sveta.

Drago Košmrlj

Nova priložnost

Tečaj dinarja smo krepko spremenili. Razvrednotili smo ga za celih 30 odstotkov. Dolar in tudi vse druge valute so zato precej dražje, kot so bile doslej. To smo storili tokrat šestič v vsem povojnem obdobju. Šestič smo ugotovili, da cene pri nas doma rastejo precej hitreje kot v tujini, in da je naša inflacija precej večja kot, denimo, na zahodu. Zato sedanje razvrednotenje dinarja pravzaprav ne pomeni nikakršnega presenečenja. Mnogim organizacijam se enostavno ni več splačalo izvažati. Bolje je bilo blago uvažati, kot pa ga izdelovati doma. Zaradi tega so se dolgovi v tujini kar naprej kopičili. To potrjujejo tudi nekateri podatki.

Zunanjetrgovinski primanjkljaj naše države se je od leta 1973, ko smo uvedli drseči tečaj dinarja, povečal nekaj manj kot za petkrat in znaša okrog 80 milijard dinarjev. Velika je zadolženost

ko presegli. Treba je reči, da smo že doslej poskušali razliko med domačo in tujo inflacijo nadomestiti z izvoznimi spodbudami. Te spodbude, ki so jih prejemale izvozniki, pa niso mogle pokriti vseh stroškov. Federacija jih je izplačevala ponavadi z velikimi zamudami, zaradi česar je bila njihova učinkovitost majhna. Organizacije združenega dela, ki so bile sprva s temi spodbudami zadovoljne, so kaj kmalu spoznale, da po tej poti stvari ni mogoče trajneje reševati. Seveda pa se vsi zavedajo, da morajo devalvaciji dinarja slediti tudi drugi ukrepi, saj sicer stabilizacije gospodarskih gibanj, zavoljo katerih vse to počnemo, ne bomo dosegli. Zvezni izvršni svet je začasno zamrznil vse cene. Zanimivo je, da ne gre samo za cene, ki so v pristojnosti federacije, ampak tudi republik, pokrajin in občin.

V resoluciji smo se zav-

tem trenutku cen ni mogoče spreminjati in vsaj nekaj časa presenečenj ne bo. Razvrednotenje dinarja in zamrznitev cen sta za sedaj najbolj otipljiva ukrepa, ki smo ju sprejeli in ki bosta nedvomno imela precejšnje posledice. Pred nami pa sta še, kot so to imenovali v Beogradu, druga in tretja faza urejanja teh vprašanj. Druga faza bo kaj hitro na dnevnem redu, saj je očitno, da se po sprejeti resoluciji o gospodarskem in družbenem razvoju ne ravnamo več, in da jo je potemtakem treba spremeniti. Do sprememb in dopolnitev bo prišlo na področju deviznega sistema, kreditnomonetarne politike, na področju porabe itn.

Vprašanje namreč je, če lahko še naprej trdimo, da se bo družbeni proizvod letos lahko povečal za pet ali šest odstotkov. Osebnna, splošna in skupna poraba se bodo morale zmanjšati bolj, kot smo to sprva menili. Osebnni dohodki bodo morali še občutneje zaostajati za rastjo družbenega proizvoda. Restrikcije na področju naložb doslej niso dale zadovoljivih učinkov, zato jih bo treba še bolj priškrniti. Če teh ukrepov ne bi sprejeli, bi razvrednotenje dinarja in rezultate, ki si jih od tega ometamo, kaj hitro snedli. Sama devalvacija namreč ne more prinesiti dolgoročnejših učinkov, če ob tem ne spremenimo tudi drugih odnosov, in če ne vložimo skrajnih naporov za ustavitve gibanj na vseh področjih. Tega bi se ta čas morali še posebej dobro zavedati.

Pričakovati je, da bo jugoslovanska skupščina zato drugi sveženj ukrepov sprejela že na svojih prvih zasedanjih še ta mesec in tako podprla politiko zveznega izvršnega sveta in vseh drugih dejavnikov. Takoj za tem bo treba misliti tudi že na prihodnje srednjeročno obdobje, ki naj bi predstavljalo tretjo fazo uresničevanja sedanjega programa.

Gre torej za program, s katerim naj bi dosegli gospodarsko ustalitve. Ta program je očitno nujen, vendar bo uspešen, če bo hkrati krepil samoupravne odnose in če bo zmanjševal potrebo po administrativnem urejanju problemov, zlasti na področju gospodarskih odnosov s tujino. Uspešen bo, če se bomo reševanja problemov res lotevali z vso odgovornostjo. Pripravljenosti za dosledno izpeljavo te naloge v tem trenutku ne manjka.

Darko Marin



posameznih družbenopolitičnih skupnosti (tudi federacije) in organizacij združenega dela. Nekateri ocenjujejo, da znašajo ti dolgovi trenutno blizu 17 milijard dolarjev. Za plačilo zapadlih obrokov in obresti za tuja posojila moramo odšteti sedaj na leto več kot 20 odstotkov družbenega proizvoda. Ta delež družbenega proizvoda ki ga namenjamo za poravnavo dolgov sicer ni najvišji v povojnem obdobju, je pa vseeno zaskrbljujoč in ga je nujno treba uskladiti z našimi realnimi možnostmi.

V resoluciji o gospodarskem razvoju v letošnjem letu smo zapisali, da se sme primanjkljaj naše države v zunanjetrgovinski plačilni bilanci povečati največ za dve milijardi dolarjev. Že prvi meseci pa so pokazali, da bomo to število, če ne bomo nemudoma ukrepali, krep-

zeli, naj bi cene letos rasle počasneje kot v letu 1979. Že v prvih mesecih pa smo ugotovili, da jih nismo sposobni brzdati, in da naravnost divjajo. Postalo je jasno, da dogovora o cenah, ki so ga podpisale vse republike in pokrajini skupaj z zveznim izvršnim svetom, letos ne bomo uresničili, in da ga bo treba spremeniti. Odstotek povečanja, za katerega smo se zavzeli, smo namreč domala že izkoristili, čeprav je pred nami še več kot pol leta in če ravno je že sedaj na dlani, da se nekaterim podražitvam tudi v prihodnjih mesecih ne bo mogoče izogniti. Gre zlasti za tiste cene, ki so neposredno povezane z energijo, in za katere je že sedaj mogoče reči, da jih ne bo moč obdržati na sedanji ravni.

Kdaj bodo dogovor spremenili, je sedaj še težko napovedovati. V

S 14. seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Priprava poročil za programsko konferenco

Kakor je že sicer v navadi, se na sejah predsedstva RO ZZB NOV Slovenije poleg tekočih vprašanj splošnega pomena predvsem posvečajo delu in aktivnosti borčevske organizacije ter uspešnosti oziroma načrtovanju konkretnih nalog. Tudi za to sejo predsedstva je bil na dnevnem redu osnutek poročila o delu, tokrat o delu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in njegovih organov od pete skupščine ZZB NOV Slovenije do maja letos. Prav tako so na tej seji obravnavali osnutek poročila o delu nadzornega odbora republiškega odbora ZZB NOV Slovenije od pete skupščine do maja letos.

V preostalem delu seje so bila na vrsti še vprašanja pokroviteljstev nad različnimi prireditvami, srečanji in drugimi manifestacijami ter osnutek družbenega dogovora o izgradnji in financiranju nove stavbe muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, o vprašanjih usmerjanja mladine v vojaške šole v letu 1980 in, kar je za delo organizacije še zlasti pomembno, obravnavali so spremembe in dopolnitve osnutka statuta ZZB NOV Slovenije.

Ob pripombah in dopolnitvah slovenskega

borčevskega statuta je uvodoma spregovoril Stane Markič, predsednik statutarne komisije, ki je ves čas javne razprave zbirala pripombe in predloge za besedilo novega statuta (osnutek bo v javni razpravi še do konca tega meseca).

Iz večine pripomb in dopolnitev, ki so jih poslale organizacije ZB ali posamezniki je bilo zaznati, da osnova dosedanjega statuta ustreza, da pa v osnutek novega statuta uvajajo elemente, ki bolj določno govorijo o delegatskem delovanju borčevske organizacije ter o njenem kolektivnem delu in odgovornosti. Statutarna komisija je za sejo predsedstva pripravila besedila sprememb po posameznih členih statuta, ki so jih člani predsedstva razen manjših sprememb sprejeli.

Ob tej priložnosti se je predsedstvo RO ZZB NOV zaradi lažjega in preglednejšega dela odločilo za zmanjšanje števila članov predsedstva in za delno nadomestitev s člani, ki naj bi predstavljali posamezna območja oziroma pokrajine v Sloveniji. Odločili so se tudi za eno podpredsedniško mesto (in ne več tri, kot je bilo doslej) ter za dvoletni mandat predsednika in sekre-

tarja slovenske borčevske organizacije.

Sekretar zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Tone Turnher, ki je prisostvoval ponedeljkovi seji na Vrtači, je zbrane obvestil, da je na zvezni ravni že začela delovati statutarna komisija, ki bo do pomladi 1981. leta pripravila osnutek novega borčevskega statuta za javno razpravo.

Poročili o delu republiškega odbora in nadzornega odbora od pete borčevske skupščine sta bili sprejeti s tem, da so se člani predsedstva zavzeli, da je potrebno v poročilo o delu republiškega odbora ZZB NOV več in podrobneje zapisati o sodelovanju s komitejem za borbe in vojaške invalide. Člani predsedstva so se strinjali z osnutkom družbenega dogovora o izgradnji novega muzeja revolucije, imeli pa so nekaj pomislekov o lokaciji, ki je bila izbrana z javno anketo.

Poleg nekaterih vprašanj (pokroviteljstva, NNNP 80, kadrovske zadeve) so se borci ob vprašanju usmerjanja mladih v vojaške poklice zavzeli in sklenili, da bodo sodelovali v skupni akciji socialistične zveze za uspešnejše vključevanje mladine v vojaške poklice.

B. Ž. J.

Borci med najaktivnejšimi

V Šoštanju je bila redna letna konferenca članov ZB že aprila. Na njej so pregledali preteklo delo in začrtali naloge za leto 1980. Konference se je udeležilo od 218 članov 114 članov in članic, 36 članov se je zaradi ostarelosti in boleznih opravičilo, medtem ko se 68 članov konference ni udeležilo ne opravičilo.

Na konferenci so bili prisotni predstavniki ZZB NOV Velenje, krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij Šoštanj, predstavniki ZBPSM 1918-1919, ki so v razpravi po podanih poročilih ugotovili in poudarili, da je borčevska organizacija med najaktivnejšimi. Zastavljeni akcijski program je izpolnila uspešno in v družbenem življenju je čutili aktivnost članov na vseh področjih.

V preteklem letu je združenje s svojimi člani obnovilo napise na spominskih ploščah padlih borcev, lepo urejevalo okolje spomenikov, s prizadevanjem OO ZZB NOV Velenje in komisije za spomeniško varstvo zamenjalo dotrajani spomenik prvim padlim 10 talcem. Ustrelili so jih v Šoštanju 10. oktobra 1941 po uspelem prvem partizanskem napadu 1. Štarskega bataljona, ki je v noči od 7. na 8. oktober 1941 za nekaj ur zavzel mesto.

Novo zgrajeni spomenik 10 talcem so odkrili na dan republike ob zelo uspešni proslavi. Združenje je organiziralo tudi skupinski izlet k Duhu na Ojstrem Vrh. Prav tako je bila velika udeležba članov pri odkritju spomenika in spominskega

parka z muzejem na Graški gori. Udeležili smo se pohodov po poteh 14. divizije in pohodov k Žlebniku, kjer je padel naš rojak Karel Destovnik-Kajuh z ostalimi borci. Združenje je posvetilo vso skrb borcem za uveljavljanje njihovih zakonitih pravic do zdravljenja in pomoči, pri reševanju njihovih stanovanjskih problemov in priznavnin kakor tudi varstvenem dodatku.

Na konferenci je bil sprejet sklep, da bodo borci še naprej aktivno sodelovali v prenašanju tradicij NOB na mlajše, predvsem na šolah ter pri članih taborniške organizacije, da se še bolj tvorno vključimo v akcije NNNP, družbeno samozashito in izvajanje ukrepov stabilizacije.

Miloš Volk

Posvetovanje o mobilizaciji

Pripravljeni smo braniti vsako ped naše zemlje

V skupščini SR Slovenije je bilo v torek v organizaciji republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, poveljstva ljubljanskega armadnega območja, republiškega štaba za teritorialno obrambo in republiškega sekretariata za notranje zadeve posvetovanje o mobilizaciji. Posvetovanja so se udeležili predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, izvršni sekretar CK ZKJ Milan Daljevič, član predsedstva SR Slovenije Stane Markič, član predsedstva CK ZK Slovenije Lojze Briški ter predstavniki republiške konference SZDL, republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije RK ZSMS, RK Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in drugi. Posvetovanja so se udeležili tudi predstavniki Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, predstavniki republiških upravnih organov, predsedniki pokrajinskih odborov, predsedniki svetov občinskih skupščin za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozashito ter predstojniki upravnih organov za ljudsko obrambo občinskih skupščin in predstavniki pomembnih gospodarskih sistemov. Posvetovanje so vodili republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Franc Tavčar, poveljnik republiškega štaba teritorialne obrambe, generalpodpolkovnik Branko Jerkič in republiški sekretar za notranje zadeve Janez Zemljarič.

Republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, ki je vodil delovno predsedstvo, je v uvodu poudaril pomen posvetovanja za nadaljnje izpopolnjevanje sistema mobilizacije, v katerega mora biti vključen vsak delovni človek in občan. Mobilizacija družbe in oborože-

nih sil v njenem okviru in drugih sestavin splošne ljudske obrambe in družbene samozashite ima izrazito strateški pomen in odločilno vlogo za vodenje splošnega ljudskega odpora v morebitni vojni. To je še posebej pomembno, saj smo v zadnjem obdobju priča zaostrovanju vojaškopoličnih razmer v svetu. Takšne razmere nam narekujejo, da posvečamo tudi večjo pozornost nadaljnjemu uresničevanju zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozashite. Enotni in celoviti sistem splošne ljudske obrambe razvijamo kot strategijo oboroženega boja ter vseh drugih oblik odpora in aktivnosti družbene samozashite. Delovni ljudje in občani morajo tudi z mobilizacijskimi pripravi zagotoviti pogoje za učinkovito uresničevanje svojih neodtujljivih pravic in dolžnosti za varovanje in obrambo temeljnih pridobitev in vrednot naše družbe.

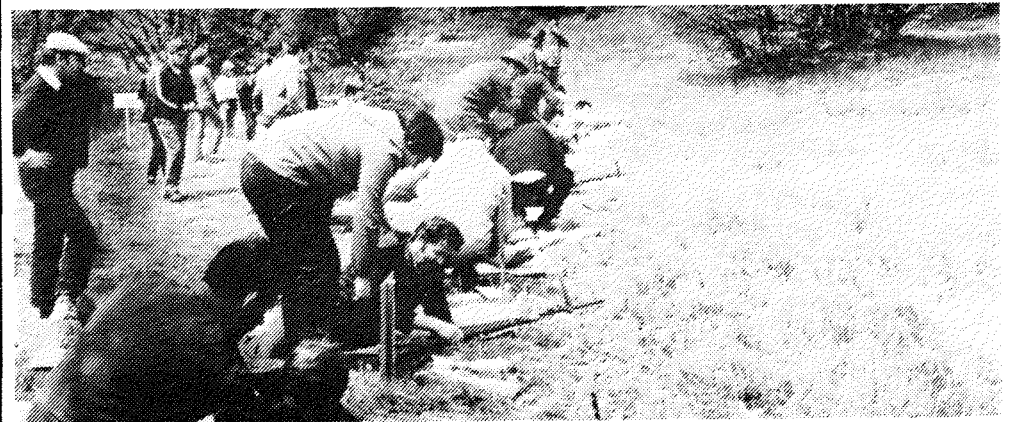
General major Gracjan Škrk je v uvodnem refratu ugodno ocenil dosedanje delo pri mobilizacijskih pripravah na vseh ravneh. Poudaril je, da je eden ciljev posvetovanja tudi ta, da bi ocenili ali je dosežena stopnja mobilizacijskih priprav usklajena s konkretnimi zahtevami in potrebami tudi v primeru najtežjih razmer za izvajanje mobilizacije. Kritično moramo ocenjevati vse dosežke in pomanjkljivosti in cilj takšnega ocenjevanja je, da določimo nadaljnje smeri dograjevanja sistema mobilizacije in dopolnimo naloge vseh nosilcev. Mobilizacijske priprave se morajo razvijati v skladu z razvojem samoupravne socialistične družbe. Vsi subjekti družbe, vsak posameznik, vsak delovni človek in občan mora biti dejansko vključen v mobilizacijske priprave v skladu s svojimi nalogami v splošni ljudski obrambi. Določiti je

treba take rešitve in naloge, da se bo ta del priprav še hitreje in popolneje uresničeval v vsakdanji praksi.

Razprava na posvetovanju je pokazala, da so bili v celotnih mobilizacijskih pripravah slovenske družbe doslej že doseženi izredno pomembni uspehi. Podružbljanje zasnove splošne ljudske obrambe je zajelo tudi področje mobilizacije in mobilizacijskih priprav. Razvoj vojaške misli o sodobnem vojskovanju in nadaljnje vključevanje vseh delovnih ljudi in občanov v neposredne priprave za vodenje splošnega ljudskega odpora narekujejo nadaljnje dejavnosti in aktivnosti na področju mobilizacijskih priprav - vse od krajevnih skupnosti in temeljnih organizacij združenega dela do drugih nosilcev obrambnih in samozashitnih priprav. Agresije danes izvajajo z nenadnim napadom, zato mora biti končni cilj mobilizacijskih priprav ta, da vsak nosilec in izvajalec mobilizacije uspešno izvaja svoje naloge tudi v najtežjih razmerah agresije. Temu je potrebno prilagoditi celotno delovanje na tem področju. Učinkovito izvajanje mobilizacije vpliva tudi na uspešnost vodenja oboroženega boja za vsako ped našega ozemlja, kot je vedno poudarjal tovariš Tito.

Izredno konkretna razprava o mobilizacijskih vprašanjih družbe bo z današnjega posvetovanja o mobilizaciji prenešana tudi na pokrajine in občine, torej tja, kjer se mobilizacija tudi izvaja. Brez dvoma bodo sklepi, ki so bili sprejeti, vzpodbudili delo na nadaljnjem dopolnjevanju mobilizacijskih priprav v slovenski družbi in na še večjo pripravljenost za vodenje splošnega ljudskega odpora kot tudi za delovanje v primeru naravnih in drugih hudih nesreč in morebitnih izrednih razmer.

Dobro pripravljena vaja



Priprave za taktično orientacijske vaje v letošnjem letu, ki so jih izvajali RVS občine Vič-Rudnik, so bile obsežne in temeljite. Na osnovi teme »vod, četa v napadu« so člani komisije za splošno vojaško usposabljanje in idejnopolično izobraževanje obšli teren pod Kureškom, določili potrebna mesta za razporeditev vojaških enot in orožja ter fotografirali položaje, predvidene za napad. Nato so sestavili ustrezno predavanje, ki so ga posneli na kasete, katere so dobile vse krajevne organizacije skupaj s posnetki terena in organizirale za člane ZRVS seminarje.

Vaje so bile od 23. do 25. maja za vse obveznike. Center za zveze je bil povezan z vodstvom ZRVS občine in vsemi delovnimi točkami, kar je zagotovilo natančno izvajanje vaje. Tudi radioamaterji so imeli dosti dela.

Učenci iz osnovne šole Oskar Kovačič in podružnične šole iz Barja niso zaostajali za odraslimi. Spremljali so jih na pohodu in seveda tudi streljali. Tisti iz Iga pa so celo prespali noč v šotorih. Cela akcija je potekala zelo organizirano, vajo pa so si ogledali poleg predstavnikov republike in občine tudi predstavniki OK ZRVS Čukarica iz Beograda.

Dušan Rebolj

Na Cerkljanskem ni bilo izdajalcev

Zapečateni mlinski kamni niso mirovali

Partizansko gospodarstvo ali kako se je Jernej Tušek plazil po trebuhu

Starinsko hišo in skedenj zgoraj v Lazu pri Tuškovih nad Cerknem, vse skupaj stlačeno na nekakšni ozki polici, davno s težavo odtrgani strmini, zagleda človek komaj takrat, ko stopi iz gozda, se ustavi pred kozolcem in se mu odpre pogled na razorano množico gričev cerkljanskega pogorja. Še naprej v gozd za domačijo je treba stopiti, da vidiš kovačijo, mlin, ki mu voda ne poganja več koles, črna tla, kjer so nekdanji oglarske roke žgale oglje... Usnarjen ni več, pač pa je tu še »pajstva«, sušilnica za sadje. Vse na enem mestu, urejeno tako, da človeku na kmetiji ni bilo treba več mesecev v dolino. Imel je vse, kar je potreboval za življenje, ki se je tukaj odvijalo povsem drugače.

Za sušilnico se skrivajo ostanki bunkerja.

Tudi to je potreboval človek na domačiji v Spodnjih Novakih, ki bi po vseh pravih morali biti poimenovani Gorjanski Novaki, da bi preživel.

Mlin, kovačija, oglarska kopa, pozneje usnjarna, sušilnica, vse to je stari Jernej Tušek mirnega srca prepustil narodu, ki se je boril za svobodo, neodvisnost, za gibanje, ki mu ne poznamo primere v zgodovini odporiških vrst: Toda: bili bi krivični do Tuškovih sosedov, do Cerkljanov nasploh, če bi zasluže za te fenomen prevladali zgolj na njegova ramena. Partizansko gospodarstvo je imelo na Cerkljanskem, v okviru komande goriškega

verujoč, da je le na takšen način moč doseči končni cilj.

Svet pozna Franjo

Za streljaj daleč je bolnišnica Franja. Ze zelo zgodaj je izročilo narodnoosvobodilnega boja, tudi po zaslugi te edinstvene vojne ustanove, prodrlo v svet. Franjo z njenim plemenitim izročilom pozna dandanes vsa Evropa. Tuškove kmetije, desetine cerkljanskih kmetij, ne pozna nihče. Neznane samevajo v hribih, čestokrat brez kakršnegakoli spominskega obeležja. Tudi takšne so spomenik zase. In vendarle povedo več kot stotine napisanih strani. Boj za narodno svobodo je napisan tam zgoraj.

Hčerki starega Jerneja, Vika Nabergoj in Francka Mlakar sta prišli obiskat očeta. Strnili smo se okrog žive zgodovine...

»Treba je bilo mleti za partizane, toda Italijani so zapečatili kamne. Oče se je znašel in je stvar uredil tako, da so kamni opravljali svoje delo, pa tudi pečat je ostal cel. Niti Italijani niti Nemci niso nikoli odkrili naše dejavnosti. Spominjam se, da so partizani prvič prišli k nam poleti, junija 1942. Potem je šlo vse skupaj zelo hitro. Morali smo biti zelo previdni. Oče se je plazil po trebuhu proti mlinu in kovačiji, da ga ne opazili sovražniki, ki so imeli spodaj v vasi postojanko. Z daljnogledom so nas imeli takorekoč na dlani. Vse je bilo na kupu, pol streljaja italijan-



Oče in hči, Jernej Tušek in Vika Nabergoj-Tuškova: »Včasih je šla tod mimo steza, Davčani so prihajali, sosedje, vsak, kdor je šel mimo. Danes le redkokdaj zaide v vas...«



Notranjost kovačije, kjer so kovali vse mogoče, podkovali konje in - kovali svobodo.

v hišo, iz Cerknega, Novakov, od drugod... Končalo se je srečno.«

Nekaj mesecev pozneje

Tu zgoraj cvetovi pozno odpro svoje čašice. Pomladi 1944 se še niso dodobra razcveteli, ko je prišel na kmetijo Viktor Grohar, intendant, najverjetneje pri zaledju Devetega korpusa, Jernej se ne spominja natančno, z nalogom, da organizira strojarno. Kmalu so za njim prišli poklicni strojarji, ki so jih pobrali iz vseh enot devetega korpusa: Viktor Purger iz Novakov, Joža Klemen iz Stražišča pri Kranju, Slavko Kavčič iz Dobrave pri Žireh, Francelj Grohar z Jesenic, nekaj časa pa je strojil usnje tudi Dane Kos iz Ljubljane pa Janko Kenda iz Cerkna. Strojarni je korpus dodelil za pomoč konja z vozom. Kože so vozili iz bližnje in daljne okolice pa celo z Gorenjske. V strojarni so kože dodelali do najfinejšega usnja, v Močilarjevem mlinu pa so zagledali luč sveta imenitni partizanski čevlji in škornji, ki jih je vojska še kako potrebovala.

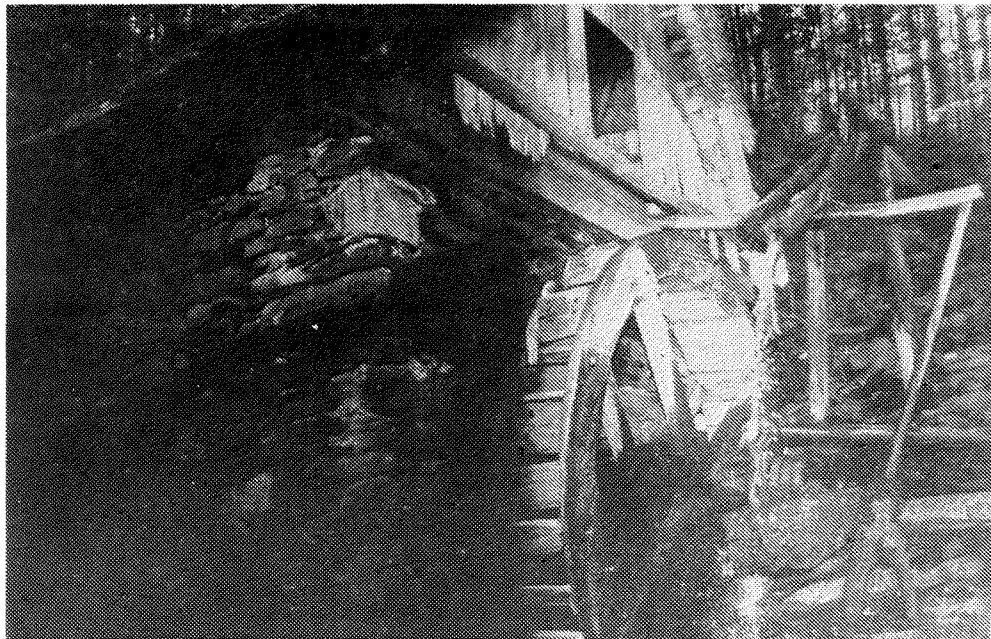
»Na mlin, kovačijo in strojarno smo pazili kot na oko, pripoveduje nasmejan, vračajoč se v stare čase, nemirni in nič kaj starčevski Jernej. V kovačiji sem s fanti delal vse mogoče, tudi tehtnice, popravil puške, storil to in ono. Tudi kože smo si morali oskrbeti sami. Ne bom pozabil, kako je Viktor (Purger) nekoč, menda je bilo pozimi,

neju, brez besed poslušal in pritrjuje. Vse to pozna, ve, kaj so te delavnice pomenile, koliko so žrtvovali ti ljudje in koliko so bile vredne njihove glave. Svetlo si ogleduje enega za drugim.

Edinstveni spomeniki

»Nihče na svetu nima takšnih spomenikov, kot jih premoremo mi. Desetine partizanskih delavnic na Cerkljanskem so res izginile. Z občasom jih je izbrisal iz vasi in gozdov, toda tukaj, na Tuškovem, je še vse ohranjeno in bi prav zato kazalo, da bi ta kompleks, ki bi pravzaprav bolnico Franjo nedaleč stran še dopolnjeval v nekakšno veličastno celoto, obnovili. Mi smo se v Cerknem že pogovarjali, da bi skušali od vsake dejavnosti ohraniti vsaj po en objekt (nemalokrat imajo tudi etnografsko vrednost), vendar ne premoremo niti sredstev niti ljudi, ki bi bili sposobni izpeljati ta načrt. Res je tudi, da v Cerknem že obnavljajo nekaj objektov, vendar bi radi dosegli, da bi tukaj, v središču partizanskega gospodarstva, spravili v življenje muzej te dejavnosti. Ne nazadnje bi obnovljeni objekti lahko služili tudi za potrebe splošnega ljudskega odpora. Glejte, na Tuškovem lahko čez noč usposobiš vse. Koliko je to vredno! Tako pa niti spominskega obeležja ni. Zaenkrat domačini sami vzdržujejo te objekte, toda kako bo pozneje? Ti ljudje so še dandanes s srcem navezani na vse to.«

Sicer pa, kako bo jutri, ne



Mlinsko kolo Jernejevega mlina že dolgo sameva

vojnega območja okoli sto različnih delavnic z dvaindvajsetimi dejavnostmi, ki so popolnoma pokrile potrebe narodnoosvobodilnega boja.

V letu 1944 so jih obiskali predstavniki porajajoče se slovenske državnosti z osvobodjenega ozemlja v Beli Krajini. Prišli so, da bi z nasveti pomagali, svetovali, izrekli kakšno kritično pripombo na račun organizacije.

Odšli so z ugotovitvijo: »Saj imate boljše organizirano kot pri nas v Beli Krajini!«

V Beli Krajini, v Črnomlju, je bilo takrat slovensko narodnoosvobodilno vodstvo, politično in vojaško.

Bili so torej samozadostni, prepričani vase in v svoje moči, v svojo iznajdljivost,

ska postojanka, nekaj več bolnica Franja, naokoli partizanske delavnice. Vsi so vedeli, da se dela in kaj se dela. Izdajalcev ni bilo.«

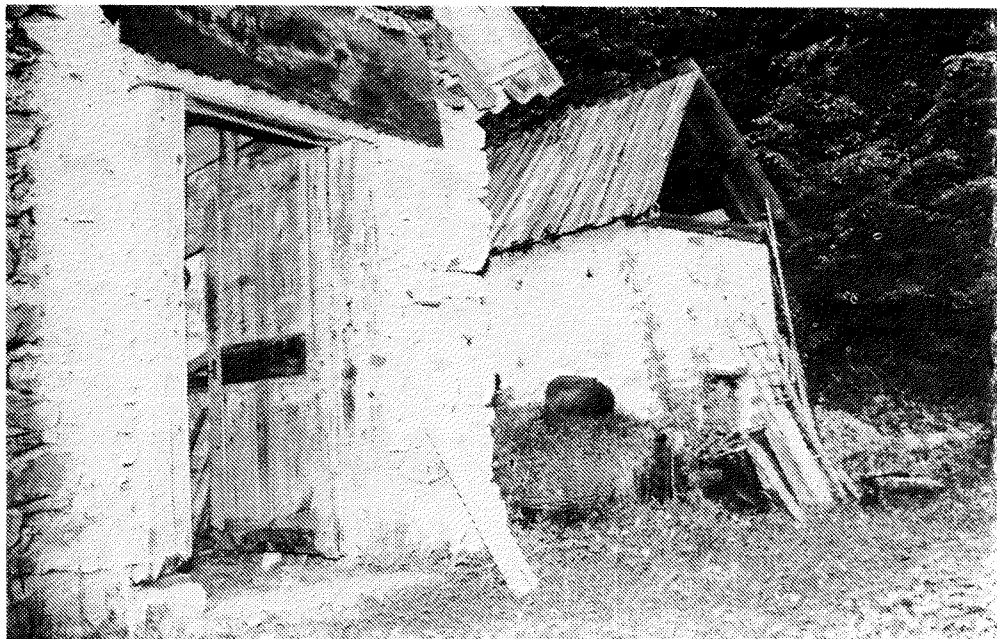
Strojarno je delala vojska

Petinsosedesetletni Jernej Tušek ima svež spomin, le nekoliko slabo sliši. Drobne stvari iz tistih velikih časov vrejo iz njega. Nevarnost ima danes pustolovski zven. Takrat je pomenila dolžnost.

»Mlin in kovačija sta stara več kot sto let. Našel sem ju, ko sem se priženil, strojarno pa smo naredili med vojno. Partizani so pomagali in jo tudi vodili. V kovačiji in mlinu smo bili mojstri domači. Pri nas je bil vedno nekdo kovač. Kovaška družina. Vsi

fantje, sedem otrok sem imel, štiri sinove in tri hčerke, so znali kovati...«

Preden se je na strmini začelo kovati in strojiti usnje za partizane ter mleti moko povsem načrtno, se je staremu Tušku zgodilo še marsikaj. Sedmega septembra 1942 so ga Italijani odvedli v Cerkno. Hkrati so aretirali tudi Poldeta Peternela, Venceslava Jemca, Luko Mlakarja, Franceta Obida, Jožeta Bevka... V dolini so jih temeljito zasilili in zasilanju dodali še temeljitejši pretep. Po dva in dva so uklenili. Jernej je bil uklenjen skupaj z Jemcem. Petnajst dni je trajala krvava Golgota, petnajst dni so jim domači nosili hrano. Tudi za čim manjše stroške so poskrbeli preračunljivi Italijani, ki so



Kovačija s sušilnico za sadje, nad sušilnico ostanki bunkerja.

kmalu zatem morali pobrati šila in kopita in prepustili mesto še hujšemu okupatorju, Nemcem.

Jernej ni vedel ničesar. Na Cerkljanskem izdajalcev ni bilo.

»Partizani so se vse pogostejše ustavljali na Tuškovi domačiji. Konec novembra 1943, ko se je na Cerkljanskem že razvilo močno partizanstvo, pripoveduje Vika Nabergoj, pomaga pa ji brat Jože, gospodar na Lazu, so Nemci s tanki rinili v breg, lomili sadno drevje in kazalo je, da bodo prišli do delavnice, skritih v gozdu. Spodaj so partizani z vso ihto sekali smreke nad cesto, da bi zavstavili grozeče jeklene pošasti. Na Tuškovi domačiji je bilo živo, vse polno partizanov in terencev se je nateplo

s štirinštiridesetega na petinštirideseto, odšel spodaj v Davčo, da zaradi ovčjih kož, je rekel. Zjutraj pravi naši materi, da je slabo sanjal. Smejali smo se, mater pa je nekaj vendarle preganjal. Odšla je za Viktorjem k orehu ob hiši. »Pazi se, poba,« je rekla, »pa kaj masla prinesi,« še dodala. Je slutila, da bo nekaj narobe. Viktorja, usnarja, ni in ni hotelo biti nazaj, namesto njega pa je pozno ponoči prišel kurir in povedal, da je Viktor ustrelen. Ustrelili so ga Nemci pri Močilarju; skočil je skozi okno, Nemci pa so povsem slučajno, v patroli, prišli skozi vas...«

Karel Kumše je bil med vojno komendant Goriškega vojnega območja in zdaj je tukaj, med nami, tik ob Jer-

razmišljajo preveč. Vsaj ne na tisti najbolj oddaljeni jutri. Danes je na Cerkljanskem večina ljudi zaposlenih v ETI v Cerknem, tudi ljudje iz Spodnjih Novakov. Zgodaj zjutraj se razkrope v Cerkno, Idrijo, Most na Soči, obnavljajo stare hiše, s pridom izrabljajo posojila, avtobus jih vozi iz Spodnjih Novakov v dolino in, to smo na vso srečo in veselje lahko že nekajkrat v podobnih zapisih ugotovili, ostajajo doma, privezani na izročilo staršev, dedov in pradedov. Nekdanji »kontrabantarji«, vselej pa uporniki, z ljubeznivo skrbjo za te stare mline, kovačije in sušilnice, kot bi jim zrasli na srcu. Najbrž bo res: njihovi očetje in dedje so zanje plačevali krvavi davek.

Milenko Strašek

BELEŽKE BELEŽKE BELE

FILMI O TITU – Iz obilice izjemnega filmskega pričevanja bolečine, žalosti in dostojanstvenega slovesa od tovariša Tita je že narejen filmski dnevnik, ki ga bodo prikazovali v jugoslovanskih kinodvoranah. Za posneto gradivo je veliko zanimanje tudi po svetu, pa bodo ti filmski dokumenti večkrat izkorišteni: pripravljen bo filmski pregled za naše delavce, ki so začasno zaposleni v tujini in polurni dokumentarni film v režiji Boška Mratinkovića. Od Ljubljane do Beograda, širom po naši domovini, v vseh republikah in pokrajinah, je štirinajst snemalcev Filmskih novosti beležilo na filmski trak nepovnljive pretresljive trenutke Jugoslavije v bolečini. Med njimi sta bila Dragan Mitrović in Stevan Labudović, ki sta polnih petintrideset let s kamero spremljala tovariša Tita. Mitrović je kot režiser angažiran tudi v pripravah scenarija za film Tito – človek sveta, ki naj bi prikazal vso neposrednost predsednika SFRJ Josipa Broza Tita v srečanjih z delavci, kmeti, mladino dežel, ki jih je obiskal v svojem neutrudnem državniskem poslanstvu. Nič manj dragoceno pričevanje ne bo najnovejši film Titova sporočila režiserja Ljubiše Sarića. To je avtentični tonski zapis o govorih in sporočilih tovariša Tita od 11-kongresa Zveze komunistov Jugoslavije dalje – njegove misli o samoupravljanju, bratstvu in enotnosti, o stabilizaciji, o kolektivnem vodenju, o mladini, o neuvrščeniosti.

MUZEJ BITKE NA NERETVI POSTAJA POSEBEN KULTURNI CENTER – Več kot tristo tisoč obiskovalcev in okoli štiri tisoč strani knjige vtisov je samo eno od meril aktivnosti Muzeja bitke na Neretvi v njegovem enoletnem obstoju. S številkami pač ni mogoče vsega povedati. Zato je treba dodati, da je Muzej revolucije Bosne in Hercegovine iz Sarajeva, v okviru katerega deluje Muzej bitke na Neretvi v Jablanici, v tem kratkem času na področju zbiranja muzejskih primerkov naredil veliko, pa se ne gre čuditi, da le-ta postaja poseben kulturni center.

ZACETEK SNEMANJA KONČAREVCEV VELJKA BULAJIĆA – V Zagrebu so začeli snemati film z delovnim naslovom Končarevci. Film se dogaja v letih 1946–1980, s posebno osvetlitvijo dogodkov v letih 1948 in 1949 in govori o tem, kako smo gradili naš socializem, kako je v tem procesu do-



Znana zagrebska filmska igralka Božidarka Frajt kot Sonja Kačar v novem filmu režiserja Veljka Bulajića Končarevci

zoreval delavski razred in rastla nova generacija v boju za ohranitev neodvisnosti naše dežele in pravico samostojne poti v socializem. Režiser Veljko Bulajić je za svoj film angažiral vrsto znanih igralcev – Božidarko Frajt, Ljubišo Samardžića, Vanja Draha, Reljo Bašića, Bata Živojinovića, Milana Srlića, Zvonka Lepetića in druge.

Druži jih partizanska pesem

»Poslanstvo vašega zbora je velikega pomena za našo družbo. Nadaljujte z oživiljanjem in prenašanjem tradicij našega naroda in našega narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije, z utrjevanjem bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov.«

(Tito, v Čačku leta 1966)

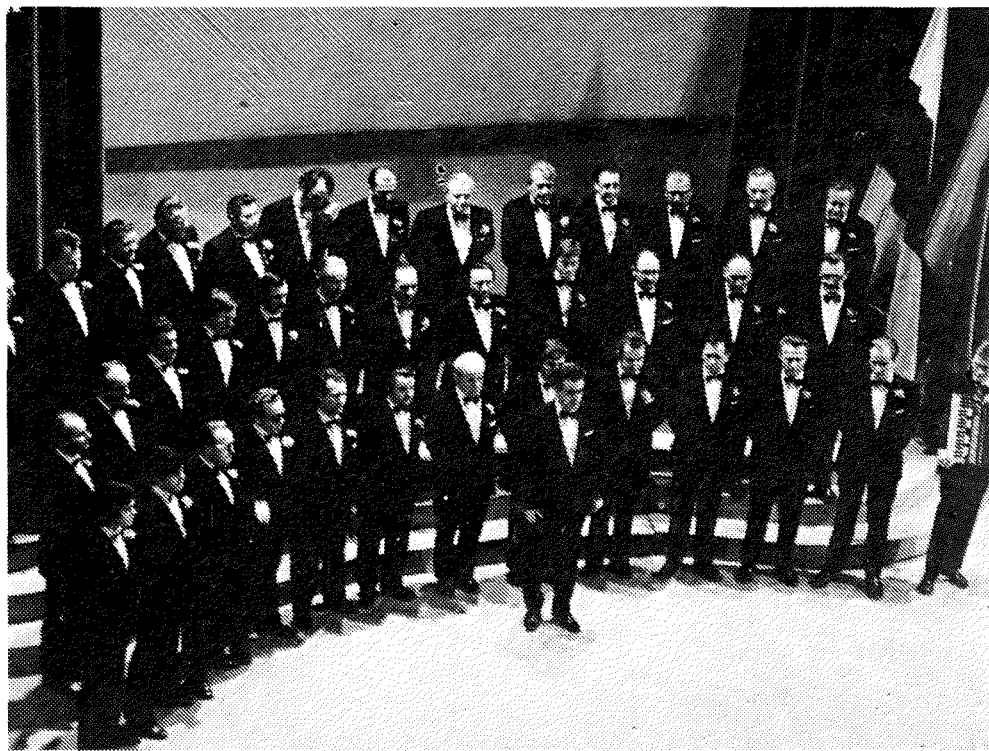
Partizanska pesem, ki je nastajala in spremljala naše narode v najusodnejšem obdobju polpretekle zgodovine, je bila tista, ki je budila narodno zavest v dneh, ko je bila prepovedana slovenska beseda, in v kateri je bila izražena trdna volja našega naroda, izbojevati si zmago in v svobodni, demokratični in samoupravnici družbi uresničiti cilje in ideale, za katere so naši borci pod vodstvom komunistične partije bili svoj slavn boj. Tudi danes, po izbojevanju zmagi v narodnoosvobodilnem boju, vrednost partizanske borbene pesmi ni nič manjša. Zato je delovanje moškega pevskega zbora Partizan iz Maribora, katerega poslanstvo je predvsem negovanje in prenašanje partizanske pesmi, njene ideje in njenega duha na mlajše generacije, še toliko bolj pomembno. Na zbor, leta 1963 so ga ustanovili vojaški vojni invalidi in drugi borci narodnoosvobodilnega boja, vodil pa danes že pokojni zborovodja Tine Colnarič, ki je ponesel našo pesem širom po domovini in za svoje umetniške kvalitete žel tolikšna priznanja, smo vsi ponosni.

Moški pevski zbor iz Maribora, ki je ob nastanku štel šestnajst članov, je v kratkem postal glasnik partizanske pesmi v severovzhodni Sloveniji. Člani glasbene sekcije so mariborskim pevcem predlagali, da opravljajo v tem predelu Slovenije poslanstvo, kot ga imata Moški pevski zbor Srečko Kosovel na Primorskem in Partizanski pevski zbor v Ljubljani. Zbor je postajal vse bolj znan in skorajda ni bilo prireditve, na katero ga ne bi vabili. Nastopali so v mnogih krajih Slovenije in Srbije. Vrhunec lepih doživetij, ki so jih spremljali prijazni sprejemi gostoljubnih domačinov in navdušeno ploskanje poslušalcev, je bilo nepozabno srečanje s tovarišem Titom v Čačku.

Ob peti obletnici obstoja se je Moški pevski zbor iz Maribora predstavil s celovečernim nastopom, za katerega se je temeljito pripravil. Prireditve, v kateri sta sodelovala Partizanski pevski zbor iz Ljubljane in Moški pevski zbor Srečko Kosovel s Primorske, je imenitno uspela. Skupen nastop vseh treh zborov je bila velika manifestacija dolgoletnih naporov in dela, posvečenega obujanju tradicij partizanske pevske kulture, ter uspehov pri razširjanju lepe in navdušujoče partizanske pesmi, ki jih je združevala od prvih dni.

Novi zborovodja prenovljenega in osveženega ter ne nazadnje tudi povečanega zbora je postal profesor glasbe Milko Homer, ki je s svojim požrtvovalnim delom, znanjem in pravilnim pristopom do pevcev mnogo prispeval k rasti kvalitete zborovskega petja. Njegov prispevek k notranji ureditvi in naporu, vložen v izvajanje pevskega programa v skladu s sodobnimi zborovskimi zahtevami, so bili pevskega kolektiva v veliko pomoč in oporo. Program so razširili z na novo naučenimi pesmimi in drugimi umetniškimi skladbami. Pri sprejemanju slednjega so dajali več poudarka kvaliteti in idejnosti skladb ter zmogljivosti pevcev – z željo, da bi program vsebinsko in kakovostno ustrežal sestavi in že zavirljivi ravni zbora.

Zbor je s tako načrtovanim delom hitreje napredoval in svoj prvi večji uspeh dosegel na tradicionalnem koncertu partizanskih pevskega zbora Slovenije v Vipavi leta 1970, organiziranim v počastitev petindvajsete obletnice prve slovenske vlade. Prvemu večjemu uspehu je sledil drugi, ko so nastopili na RTV v



Moški pevski zbor Partizan iz Maribora

Ljubljani. Na občinskem tekmovanju pevskega zbora občine Maribor leta 1971 je zbor dosegel prvo mesto v drugi težavnostni stopnji. V naslednjih dveh letih je zbor priredil več samostojnih koncertov na prireditvah, ki so jih organizirale delovne in družbenopolitične organizacije ob spominskih slovesnostih. Tako je zbor sodeloval na proslavi za pripadnike JLA mariborske garnizije v počastitev tridesete obletnice vstaje jugoslovanskih narodov ter na proslavi v počastitev osemdesetletnice rojstva maršala Tita, ki so jo organizirali komunisti iste garnizije, pa na kurirčkovem festivalu v Domu JLA, na srečanju aktivistov narodnoosvobodilnega boja nekdanjega mariborskega okrožja v Framu ter še in še.

Gre za najplodnejše obdobje delovanja tega upornega zbora, ki praznuje letos sedemnajsto leto obstoja in dela, uspehov in načrtov (povprečna starost pevcev je petdeset let), in prepeva z vedrim pogledom v prihodnost in pripravljenostjo na žrtve, odrekanja. Krasila so ga številna priznanja in pohvale poslušalcev kot strokovnih ocenjevalcev.

Ne moremo mimo zlatega Gallusovega odličja, enega izmed številnih priznanj, ki jih je zbor prejel za dolgoletno udejstvovanje na pevskega tekmovanjih na Primorskem in v Mariboru. Med drugim redno tekmuje na tradicionalni manifestaciji slovenskih zborov Naša pesem. Prav letos je minilo deset let, kar so se v Mariboru na tem tekmovanju prvič zbrali najboljši slovenski zbori. Še več. Lahko zapišemo, da je Naša pesem postala neločljivi sestavni del mariborskega kulturnega življenja. Vsi namreč vemo, da nobena kulturna dejavnost ni tako širokega kroga prijateljev kot ljudska in umetna pesem – pesem, ki jo goji tudi moški pevski zbor Partizan iz Maribora. Pred leti izrečena misel, da se ljubiteljsko udejstvovanje širi na vsa področja, še posebno na pevskega, saj imamo kvalitetne pevske zore, ki bodo znali dostojno nadaljevati in še močnejše gojiti preteklo in sodobno pesem, je postala življenje. Tri dni trajajoča prireditve Naša pesem je dala zadovoljive rezultate, ne samo tistim, ki so vanjo vlagali trud in prosti čas, temveč tudi tistim, ki so poslušali in ocenjevali osemindvajset zborov.

Moški pevski zbor Partizan iz Maribo-

ra je na prireditvi zasedel tretje mesto in s tem dobil bronasto odličje.

Merila so bila tudi letos stroga, saj so ocenjevali umetniški vtis, intonacijo, zvok in izvajalsko zahtevnost skladbe. Predsednik žirije je bil že drugič dirigent Samo Hubad, sodelovali pa so še profesor Janez Bole, dirigent Jože Fürst, skladatelj Radovan Gobec, dirigentka Darinka Matić-Marović, gost iz Italije Italo Montiglio in profesorica Eva Novšak-Houšek. Z zahtevnimi merili strokovne žirije se na vseh prireditvah Naše pesmi izkristalizirajo najkvalitetnejši dosežki slovenskega ljubiteljskega zborovskega petja, ki je v zadnjih letih pridobil na nesluteni množičnosti. Količina je ta množičnost presenetljiva, pa prinaša s seboj tudi dileme in probleme. Da bi se omogočilo delo čim večjemu številu pevskega zbora, je letos končno prišlo do dolgo pričakovane in prepotrebne ustanovitve Zveze področnih združenj pevskega zbora Slovenije. Ta zveza, ki bo delovala v okviru Zveze kulturnih organizacij Slovenije, ne bo povezovala le odraslih amaterskih zborov, temveč tudi otroške in mladinske. Ena njenih osnovnih nalog je skrb za vzgojo mladih kadrov na področju zborovstva. Poskrbela bo tudi za neurejena področja, za pripravljanje večjih prireditev, izmenjavo med posameznimi kraji, ter ob tem skrbno spremljala programsko politiko, ki ji slovenski zbori posvečajo še vedno premalo pozornosti. Toliko o prireditvi Naša pesem 1980 in o moškem pevskega zbora Partizan iz Maribora, ki je s sodelovanjem in doseženim rezultatom v tem tekmovanju ponovno potrdil in opravičil svoj namen.

Sklepna misel: Zborovsko petje smo vajeni pojmovati kot element v estetski, etični, čustveni vzgoji in kot sredstvo v okviru splošnega izobraževanja. Moramo pa se zavedati, je opozoril pevovodja Milko Homer, da so možnosti pravilno in sodobno postavljenega delovnega programa mnogo večje, da je prispevek zborovskega petja k splošnemu kulturnemu razvoju lahko bistveno razsežnejši. Sodobno zborovsko petje ni le dejavnik individualnega prispevka, marveč tudi dejavnik skupne nacionalne, družbenomoralne in kulturne estetske vzgoje.

In med slednje sodi tudi pesem moškega pevskega zbora Partizan iz Maribora.

Darja Vavpotič

NOVE KNJIGE

Zanimiva in pomembna tematika

Višja strokovna sodelavka v inštitutu za zgodovino delavskega gibanja Anka Vidovič-Miklavčič je v 471 strani obsegajočem delu obdelala nastanek in razvoj organizacij OF ter oblike narodnoosvobodilnega boja na železnici v Ljubljanski pokrajini do kapitulacije Italije, kot je podrobneje opredelila vsebino svojega dela tudi v podnaslovu. Poudariti moramo, da so imeli železničarji že zaradi narave svojega dela izredno pomembno vlogo v narodnoosvobodilnem boju, saj so z lastnimi sabotažami ali s posredovanjem podatkov narodnoosvobodilnim enotam za napade in sabotaže na železniških objektih prizadejali okupatorju hude težave na posebej občutljivi komunikaciji; izredno vlogo so imeli pri vzdrževanju kurirskih zvez, pri prevozih ilegalcev, pri pošiljanju vojaškega in drugega materiala narodnoosvobodilnim enotam in ustanovam itd. Prav zaradi tega je bila sestava organizacij OF in njenih formacij na železnici v nekaterih pogledih specifična v primerjavi z drugimi delovnimi organizacijami, posebej tesna pa je bila njihova povezava z vodstvenimi organi narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem. Že samo navedena dejstva so ob ugotovitvi, da so bili železničarji tudi številčno ena najpomembnejših vej delavskega razreda na Slovenskem, terjala posebno obdelavo značilnosti narodnoosvobodilnega boja na železnici in sploh deleža železničarjev v NOB.

Anka Vidovič-Miklavčič je posebej prikazala stanje virov in literature, ki je pomembno vplivalo na njene možnosti za stopnjo poglobljenosti in izčrpnosti obdelave posameznih dejavnosti in problemov. Prvi njen problem je bilo pomanjkanje partizanskega arhivskega gradiva, ki je sploh značilno za začetno obdobje narodnoosvobodilnega boja. Nekoliko boljše je stanje arhiva italijanskega okupatorja, ki pa tudi avtorici ni bilo v celoti dostopno (npr. v Trstu in Rimu). Sistem dela železničarjev je terjal skrajno konspiracijo in zato številne akcije niso bile nikdar zapisane. Ker je tudi časopisnih virov zelo malo, v večji meri jih je lahko uporabila le za prikaz predvojne aktivnosti železničarskih organizacij, prav tako ji je bila literatura lahko opora le pri orisu širšega okvira, je bilo temeljni vir za to delo spominsko gradivo. Avtorica je poudarila, da je bila prav zaradi tega njena naloga zelo težka. Spominsko gradivo je zbiral poseben republiški odbor na Železniškem gospodarstvu Ljubljana, dragoceno spominsko gradivo je bilo zbrano o delu železničarjev na novomeškem območju, nekaj spominov hranita tudi arhiva IZDG in CK ZKS. Toda to gradivo je precej nepopolno (veliko pomembnih organizatorjev je padlo), zaradi poznega začetka zbiranja teh podatkov je na zanesljivost in popolnost vplivala tudi velika časovna odmaknjenost itd. Vse to je terjalo od avtorice velike napore pri preverjanju in

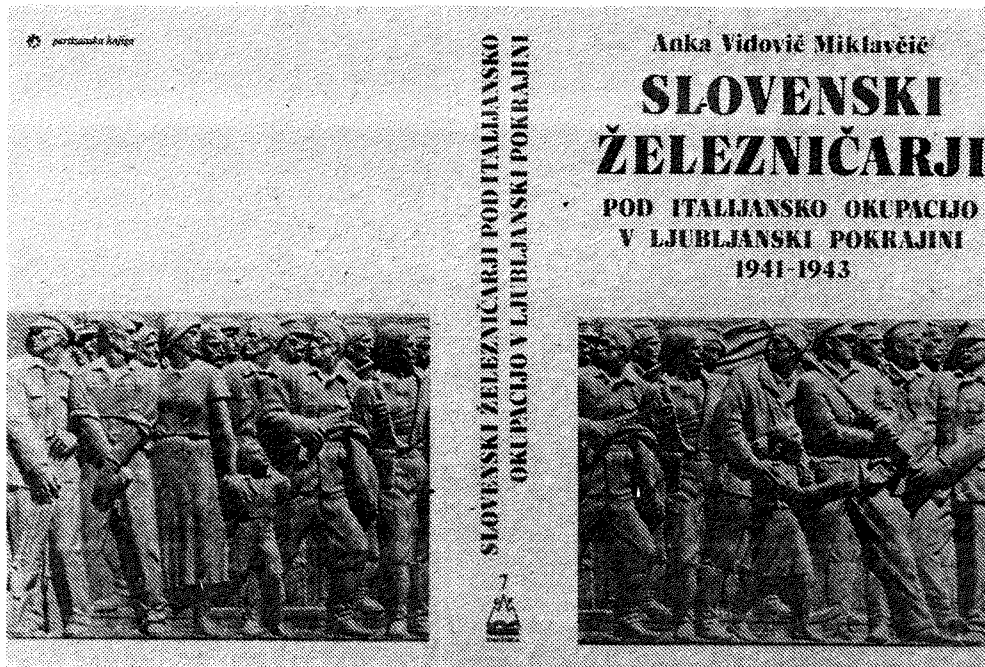
dopolnjevanju spominskega gradiva z dodatnim zbiranjem ustnih pričevanj.

Anka Vidovič-Miklavčič je delo razdelila na osem poglavij, in sicer je v uvodnih dveh poglavjih prikazala železničarje kot pomemben dejavnik v predvojnem delavskem gibanju in geopolitični pomen železničarskega omrežja na Slovenskem, v tretjem poglavju je opisala okupacijski režim na železnici v Ljubljanski pokrajini, najobsežnejši poglavji v celotnem delu pa sta četrto in peto poglavje, v katerih je opisala razvoj organizacije OF na železnici v Ljubljanski pokrajini ter oblike narodnoosvobodilnega boja na železnici (posebej sabotaže, plebiscitne in druge akcije, zbiranje orožja, prevoz ilegalcev, kurirske zveze in javke, delo varnostnoobveščevalne službe in narodne zaščite, vojaško intendanco in vagnske pošiljke po železnici), v šestem poglavju je prikazala okupatorjevo nasilje in razvoj OF na železnici v času pred kapitulacijo Italije, v sklepni dveh poglavjih pa je na kratko opisala še železničarska društva pod italijansko okupacijo in nemški prevzem železnice po kapitulaciji Italije. V prilogi je s seznamom železničarjev, in nosilec spomenice 1941 in narodnih herojev ter spominskih obeležij na poseben način ilustriran delež železničarjev v narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Anka Vidovič-Miklavčič si je prizadevala, da bi posamezne oblike dejavnosti organizacij OF in njenih formacij ter razmere na železnici, kolikor jih ni mogla prikazati celoviteje, vsaj ilustrirala z več primeri. Obdelala je zelo

zanimivo in pomembno tematiko iz našega narodnoosvobodilnega gibanja. Ne glede na morebitni pomislek, da to delo ne vsebuje celotne problematike deleža slovenskih železničarjev v narodnoosvobodilnem boju, menimo, da ne bi bilo ustrezno čakati z izidom. Prikaz celotne problematike bi terjal še nekaj let raziskovanja aktivnosti slovenskih železničarjev v narodnoosvobodilnem boju na Gorenjskem, Štajerskem, Koroškem in v Prekmurju, na Primorskem ter v Ljubljanski pokrajini od kapitulacije Italije do osvoboditve. Že navedeno delo pa nam, čeprav po odlomkih, zelo nazorno ilustrira, kako pomemben delež so dali slovenski železničarji v boju za našo nacionalno in socialno osvoboditev, za kar gre avtorici pohvala. Komisija za zgodovino sveta za razvijanje tradicij pri predsedstvu ZZB NOV Slovenije je knjigo Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v Ljubljanski pokrajini 1941–1943 uvrstila kot sedmo v Knjižnico OF, hkrati pa je to delo prva knjiga nove zbirke Slovenski železničarji v NOB 1941–1945. (Knjigo Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v Ljubljanski pokrajini 1941–1943 Anka Vidovič-Miklavčič sta izdala inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in Železniško gospodarstvo Ljubljana na pobudo komisije za zgodovino pri izvršnem odboru konference aktivov ZZB NOV Slovenije pri Železniškem gospodarstvu Ljubljana, v nakladi 4000 izvodov pa založila Železniško gospodarstvo v Ljubljani in Partizanska knjiga.)

dr. Miroslav Stiplovšek



BELEŽKE BELEŽKE BELE

PRVA PARTIZANSKA ZNAMKA – Idejna risba prve partizanske znamke nove Jugoslavije je delo akademskega slikarja Djordja Andrejevića-Kuna. To nalogo mu je aprila 1944 dal vrhovni štab. Na risbi je partizanski borec, v katerega desni roki je puška, v levi pa razvita zastava. Na desni strani je pod zastavo peterokraka zvezda. Na



zgornji in spodnji strani risbe je z belimi črkami in na barvni podlagi v latinici in cirilici napisano ime države – Jugoslavija. Risba nima oznake denarne vrednosti, ker med narodnoosvobodilnim bojem na svobodnem ozemlju ni bilo denarja v rednem obtoku. Zanimiva je tudi usoda risbe prve znamke nove Jugoslavije. Risbo v velikosti 20 krat 30 milimetrov je Djordje Andrejević-Kun vrezal v hrškov les in pripravil za tisk. Priskrbljen je bil tudi papir temno-rumene barve, časnik Borba je dal rdečo barvo. Dvajset izvodov risb za znamke je avtor osnutka vtisnil lastnoročno. Deset jih je dal Ivanu Milutinoviću, ki jih je uporabil na pismih, poslanih v Črno goro. Dva oddaja je Kun dal tovarišem v tiskarno Borbe in Vladimirju Dedijerju, ki je bil takrat v Italiji. En izvod je obdržal zase in ga ohranil. Slednji je v zbirki PTT muzeja v Beogradu. Za drugimi se je izgubila sled. Znamko bi morala izdelati tiskarna Borba v začetku junija 1944. Zaradi pomanjkanja strojev za zobčanje so se odločili, da bodo znamke brez zobcev. Tiskanje prvih partizanskih znamk je preprečil nemški desant na Drvar. Med hudimi boji je bil uničen tudi Kunov lesorez.

BELEŽKE BELEŽKE BELE

SPREMLJAMO

KAJ GLEDAMO, KAJ NAS ZANIMA?

Za spremembo si tokrat od gledanja nekoliko »odpočijmo oči« in ekrana ne prižgajmo. Skušajmo namesto spominov na aktualno gledanje v teh dneh preleteti dvoje raziskav, ki (vsaka na svoj način) razčlenjujeta naše zanimanje za posamezne vrste kulture, med drugim seveda tudi za televizijsko gledanje.

Prva izmed obeh je delo raziskovalnega inštituta pri fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo, druga Službe za študij programa RTV Ljubljana.

PRVA RAZISKAVA

Kaj razberemo iz rezultatov ankete o »kulturni aktivnosti Slovencev«?

Anketiranih je bilo 2400 oseb iz vse Slovenije.

Rezultati: približno polovica našega prebivalstva je – kulturno neaktivna, se pravi, da ne bero, ne hodijo v gledališče, se ne zanimajo za filmski program... Kar 32 odstotkov Slovencev (sodeč po tej anketi) knjige ne vzame v roke, pa še med temi, ki le bero, je velika večina takih, ki se na leto prebijejo le skozi eno, kvečjemu skozi dve knjigi. Tudi v gledališča ne zahaja kar 44 odstotkov Slovencev; po petkrat in večkrat na leto prestopi gledališki prag le 5 odstotkov naših ljudi. In glasbene prireditve hodimo še manj: kar 62,5 odstotka Slovencev pravi: ne, na koncerte ne hodimo. In kar 55,5 odstotka je takih, ki nikoli ne zaidejo na kakšno likovno razstavišče. In podobno – in podobno...

Nekoliko bolje se pri vsem tem »godi« televiziji. Nje ne gleda komaj 7,7 odstotka anketirancev, torej je »televizijsko aktivnih« kar 92,3 odstotka Slovencev.

Številke so v raziskavi tudi nekoliko razčlenili: ugotovili so, da se 51,9 odstotka gledalcev redno »posveča« televizijskim dramam; 57,7 odstotka televizijskim nadaljevanjam; 59 odstotkov televizijskim filmom... in le (ali »le«?) 34 odstotkov

specializiranim kulturnim oddajam, kar je glede na zanimanje za druge dele televizijskega programa relativno manj, glede na obče zanimanje za kulturo pa razmeroma veliko.

Raziskali so tudi motive zanimanja za kulturo oziroma njeno »porabo« in ugotovili, da so pri veliki večini prebivalstva kulturne aktivnosti, kolikor jih sploh je, pretežno porabniško usmerjene. Kulturne vrednote so pretežno pojmovane kot malomeščanske vrednote, kot statusna simbolika in kot zabava.

Največ kulturnih abstinencev je med kmeti in nizkokvalificiranimi delavci. Med kvalificiranimi delavci in uslužbenci prevladuje pasivni, porabniški, na razmeroma nizko raven osredotočen odnos do kulture in umetnosti. Med izobraženci prevladuje utilitarno in k statusni simboli usmerjeno pojmovanje kulture.

DRUGA RAZISKAVA

Služba za študij programa anketira gledalce v svojih tako imenovanih »barometrskih tednih«, do katerih prihaja v bolj ali manj enakomernih časovnih presledkih nekajkrat na leto. V minulih letih so izvedli vrsto teh anketnih raziskav. Ko dobimo na vpogled izsledke, smemo z dokajšnjo verodostojnostjo zaupati njihovim »dejstvom«.

Na ljubljanskem televizijskem programu se vsak teden zvrsti približno sto oddaj. Anketirancem, ki jih doletijo odgovori na barometriške vprašalnike, je naloženo, da jih ocenijo z ocenami od 1 do 5.

Na vrhu ocenjevalne lestvice se najpogosteje znajde ta ali oni izmed filmov. Ocene za filme se že po pravilu gibljejo med 4 in 4,5 in le redkokdaj zdrknejo nekoliko nižje. Na visokem mestu je televizijski kino tudi z ozirom na odstotek gledanosti, saj se giblje pri približno 60 odstotkov gledalcev, seže precejkrat višje in le malokdaj nižje. (Gre torej za avditorij, ki po velikosti visoko ali kar nekajkrat presega avditorij obiskovalcev kina, pri čemer ni nepomembno, da se med televizijskimi gledalci filmov znajdejo tudi mnogi, ki v kinodvorane sicer nikoli ne zaidejo.)

IN KOMENTAR?

Brez komentarja. Želimo si le, da bi bile oddaje, ki bi posegale po najvišjih ocenah gledalcev, čim več. In da bi konkurenca za sam vrh najbolj priljubljenih oddaj ali stvaritev ne bila niti ozka niti samoumevna.

Viktor Konjar

CELJE

Srečanje internirancev

Komisija za bivše internirance in zapornike ter izgnance pri občinskem odboru ZZB NOV Celje je organizirala v soboto, 24. maja 1980 srečanje bivših internirancev v Dobrni.

Po toplim sprejemu v novem hotelu ter razdelitvi spominskih značk se je začelo zborovanje v kinodvorani z bogatim kulturnim sporedom.

Po uvodnem pozdravu in enominutnem molku z mislijo na največjega sina naše domovine, tovariša Tita, je napovedovalec Risto Gajšek z izbranimi besedami prepletal točke res kvaliteta programa. Po prisrčnem pozdravu predsednika občinskega odbora ZB Celje, tovariša Petra Sprajca, je predsednik komisije za internirance tovariš Bogdan Mirnik v jedrnatem govoru najprej obudil spomine na hude dni v taboriščih, ko je bilo človeško dostojanstvo razžaljeno do dna. Poudaril je, da smo vse premalo storili, da bi partizanska izročila na osnovi lastnih izkušenj z živo besedo prenesli na naš mladi rod.

Navdušenje je izzval nastop dachauskega moškega zbora, ki je prepeval že leta 1943 sredi nemške »tovarne smeti«, dvigal in s tem ohranjal narodno zavest. Vodil ga je od vsega začetka koroški rojak Valentin Hartman. Spored je zaključil še en gost, beograjski igralec Stevo Zigon. Predstavili so nam še tri filme. Prvi, Dachau, je bil nemški. Njegovo edino kopijo s slovensko spremno besedo hrani Muzej revolucije v Celju. Druga oba filma sta govorila o Celju. Starejši iz leta 1954 je prikazal predvsem zgodovino tega mladega delavskega mesta, drugi pa njegov današnji utrip.

Delegacija treh članov je položila venec ob spomenik žrtvam v Dobrni. V avli hotela smo si ogledali še manjšo razstavo slik iz koncentracijskih taborišč. Vzdušje tega našega prvega srečanja se je prelilo v sproščeni prijateljski pogovor. Zato naj bi se taka srečanja še ponovila.

ZORA VIVOD

DOMŽALE

Pred 43 leti

V občini Domžale so si 23. maj izbrali za svoj občinski praznik in ga letos prvič praznovali. Tega dne pred trinštiridesetimi leti je bil na Taboru nad Ihanom veliki shod ljudske fronte. Po množičnosti in po vsebinski usmerjenosti je bil najboljši dokaz, kako globoko je uspelo Komunistični partiji Slovenije zasidirati idejo ljudske fronte med delavskimi in kmečskimi množicami.

Odras takega razpoloženja je bil tudi sklic 3. konference Komunistične partije Slovenije v Judeževi domačiji na Vinjah, kjer so bile v noči od 20. na 30. junij ob prisotnosti tovariša Tita izrečene med drugim besede o grozeči fašistični nevarnosti, ki čaka jugoslovanske narode in narodnosti.

V tem je treba iskati odločenost tistih posameznikov, ki so 27. julija 1941 odšli iz Kriškarijevih smrek v Preserjih kot bojne skupine in začeli s prvimi akcijami proti okupatorju ter zanetili iskro upora na domžalskem in kamniškem območju.

Občinski praznik so proslavili z večdnevnimi kulturnimi, športnimi in drugimi manifestacijami ter otvoritvami posameznih objektov. Med pomembnejše dogodke sodijo otvoritev razstave Tita na lovu v Sloveniji in na obisku v domžalski občini, odkritje spominske plošče na nekdanji Veitovi tiskarni na Viru, v kateri so leta 1939 natisnili delo Edvarda Kardelja - Speransa »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja« in srečanje mladine, borcev, aktivistov, delovnih ljudi ter občanov z udeleženci 3. konference Komunistične partije Slovenije v Vinjah nad Ihanom.

DRAGO MIKLAVEC

DOBREPOLJE

Avtokaravana tovarištva in spominov NOB

Dne 25. maja 1980 ob krprazniku KS Videm in Ponikve je v sklopu prireditve tedna tradicij NOB Dobrepolje uspešno opravila svojo prvo pot Avtokaravana tovarištva in spominov. V njej je sodelovalo več kot sto volnikov iz desetih krajevnih skupnosti. Na 50 kilometrov dolgi poti smo obiskali več znanih krajev in pomnikov iz NOB.

V Velikih Laščah, Turjaku in v Grosupljem so Avtokaravano pozdravili predstavniki političnih organizacij in seznanili udeležence z zgodovino teh krajev. Ob povratku v Dobrepolje so se udeleženci vključili v prireditev ob tednu tradicij NOB, ki jih v Dobrepolju prirejamo že šesto leto.

Vsem, ki so kakorkoli sodelovali in pomagali se najlepše zahvaljujemo.

DUŠAN KAVČIČ

OREHOVICA

Zgorelo je štirinajst domačinov

Orehovica. Vasica pod Trojanami. Po glavni asfaltni cesti hite motorna vozila. Kdo bi si lahko predstavljal, da je tu 18. maja 1944 okupator zagrešil takšen zločin, ki je še danes, po šestindesetih letih, med temi ljudmi tako boleč, kot da se je zgodil včeraj. Takrat je namreč zgorelo v dveh domačijah štirinajst ljudi.

Franc Vidmar, predsednik krajevne organizacije ZB NOV Izlake mi pove, da je 17. maja 1944 bataljon Slandrove brigade že v jutranjih urah postavil zasedo na cestnem ovinku v bližini kmeta Primana. Tisti v zasedi so bili oboroženi s tremi mitraljezi in so čez cesto postavili oviro. Okoli pol dveh opazijo, kako se jim približuje avtomobil, črni opel, ki se je zaradi cestne ovire sunkovito ustavil. Presenečeni gestapovci se niti navedali niso, kaj se dogaja, ko so jih že pokosili, razen enega, ki je bežal ob potoku proti kovačiji Cirila Sopotnika. Toda tudi njega je zadela partizanska krogla. Šofer, po narodnosti Slovenec, ki jih je vozil, je tudi hotel pobegniti, pa so ga ujeli blizu tamkajšnjega mлина in ga odpeljali. Padli so štirje gestapovci, med njimi tudi višji SS oficir, vsi iz štaba, ki je imel svoj sedež v soli na Izlahah.

Naslednjega dne 18. maja je sledilo maščevanje, katerega pobudnik je bil Scheinchenbauer, lekarnar in župan v Zagorju. Zvečer so začeli Orehovico in njeno okolico olkoljevati. Domačini so bili v strahu, saj so vedeli, da jim strežejo po življenju. Okoli 10. ure zvečer esesovci zažgejo Primanovo domačijo, ki je bila sicer prazna. Mati Jožefa Drnovšek in njena sestra Mihaela sta se pravčasno umaknili. Goreti je začelo tudi gospodarsko poslopje. Zdaj sta zagoreli še Sopotnikova in Klančičarjeva kmetija. Preden so ju zažgali, so ju dobro zastražili, tako da ne bi mogel kdo od stanovalcev pobegniti. Potem se je začelo. Po dolini so se razlegali presunljivi kriki.

Zakonca Ciril in Marija Sopotnik sta se hotela rešiti skozi odprtino osi mlinškega kolesa pa jima tega niso pustili in so ju z rafali pogнали nazaj v ognjeni objem. Iz druge goreče hiše sta se pognala še zakonca Franc in Ana Klančičar, a so ju ranili in na pol mrtve spet vrgli v ogenj. Obema zakoncem so se pridružili njihovi otroci. Toda zaman! Na vseh koncih gorečih hiš, so jih zavračali s kopiti ali s strelji. Tako sta se Sopotnikova osem, Klančičarjeva pa šestčlanska družina več kot dve uri v strašnih mukah upirali smrti. Potem je grozljivo vpitje utihnilo. Esesovci so zapustili prizorišče svojega »junaštva«.

Divjanja pa še ni bilo konec. Drugega dne, 19. maja, so našli Primanovo mamo, 70 let staro ženo, kako je žalostno strmela v pogorišče svoje domačije. Esesovci so jo zgrabili, jo zverinsko ubili, nato pa so ji na noge navezali debele verige, jo vlekli v izkopano jamo ter jo zakopali. Nato so zažgali še kozolec, ki ga prejšnji večer niso opazili.

V nečloveških mukah je umrlo štirinajst domačinov. Edini, ki se je rešil take smrti, naj bi bil Ivan Drnovšek, ki je po naključju padel v roke esesovcem, ko se je vračal iz Zagorja, so ga zaprli v Izlaško šolo, od koder mu je uspelo pobegniti.

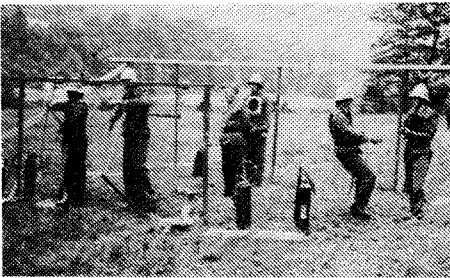
Ostanki požganih domačij, spomenik iz orjaškega hrastovega debla v obliki plamenov, ki so prepleteni z oljčno vejico so danes nema pričra. Vrezana so imena zgorelih domačinov. Zdi se, kot bi živim klicala iz zgorelih ruševin: Čuvajte svojo svobodo, za katero smo mi umirali v tako strašnih mukah. Spoštujte preteklost, da boste znali ceniti prihodnost!

Strašni dan, 18. maj je tudi praznik krajevne skupnosti Izlake.

DRAGO MIKLAVEC

JESENICE

Dobro pripravljeni



V nedeljo, 1. junija so imeli na Kavčkah ob akumulacijskem jezeru HC Moste tekmovanje gasilcev jeseniške občine. Enajst članskih ekip se je pomerilo v štafeti čez ovire in taktični vaji, tri desetine članic je tekmovalo v štafeti in v vaji s hidrantom, tri desetine veteranov pa se je pomerilo v vaji s hidrantom in v drugih večinih gašenja ter reševanja.

Pri članih so bili najboljši iz Smokuča, pri članicah iz Zabravnice, pri veteranih od 50 do 60 let gasilci iz Smokuča, nad 60 let pa gasilci iz Zabravnice. Prve tri desetine članov gasilskih društev Smokuč, Zabravnica in Podkoren so s tem pridobili pravico za tekmovanje treh dežel, ki bo ob občinskem prazniku, 1. avgustu, predividoma na Jesenicah.

BRANKO BLENKUŠ

BISTRIŠKO POHORJE

Ob partizanski bolnišnici Jesen

Sredi pohorskih gozdov nad Slovensko Bistrico je bilo ob dnevu mladosti pri partizanski bolnišnici Jesen, veliko zborovanje, na katerem je govoril član predsedstva CK ZKS Vlado Janžič.

V tej bolnišnici, ki je Nemci nikoli niso odkrili, se je od jeseni 1944. leta zdravilo precejšnje število ranjenih borcev. Težji ranjenci so po končani vojni nadaljevali zdravljenje v mariborski bolnišnici, mnogi pa so seveda po okrevanju odšli nazaj v svoje enote ter se bojevali dalje do dokončne osvoboditve.

Na zborovanju je Vlado Janžič med drugim dejal: »Verjamemo, da bo svet nekoč zgrajen tako, kot si je to zamišljal naš tovariš Tito, v slogi in miru, za kar je vložil toliko svojih moči...«

Partizanska bolnišnica Jesen na Pohorju je edinstven muzej naše revolucije. Zgradbe, ki so iztesane iz brun, so mariborski študentje, ki skrbijo zanje pred leti temeljito obnovili. K njej danes vodi dobro urejena pot, medtem ko je v času, ko so se v njej zdravili ranjeni borci, ni bilo. Borci so v bolnišnico nosili in iz nje so odhajali po strugi bližnjega potočka, da za seboj niso puščali nobenih sledi, po katerih bi bolnišnico lahko našel sovražnik.

FRANJO HOVNIK

GRUBENCI

Predali so obeležje



Ob odkritju spominskega obeležja Partizanski prehod 1941-1945, ob 60-letnici železničarske in splošne stavke v Sloveniji, 35-letnici končne osvoboditve Primorske in na predvečer 49. obletnice ustanovitve OF v Ljubljani, 26. aprila 1980, je predsednik aktivna ZB NOB železničarjev TOZD za promet in transport Postojna predal pionirjem in mladincem osnovne šole 25. maj Prestranek to obeležje na Grubencih pri vasi Slavina, ki je na območju KS Prestranek.

I. M.

RADOVLJICA

Domicil 31. diviziji NOV in POJ

Vsi trije zbori skupščine občine Radovljica so na ločenih sejah 27. in 28. maja sprejeli odlok o podelitvi domicila gorenjskih občin 31. diviziji NOB in PO Slovenije.

Enaintrideseta divizija NOV in POJ je bila z domicilno občino Radovljica v NOB tesno povezana.

Že ob ustanovitvi Prešernove brigade sta bila vanjo vključena tudi 1. bataljon, Jelovski in 2. bataljon, Poključski, takratnega Gorenjskega odreda. Pozneje so se Prešernova brigada, deloma tudi Vojkova brigada in druge enote divizije dopolnile s številnimi borci z območja te občine. To velja tudi za Gradnikovo brigado, v katero je med njenim bivanjem v Bohinju maja 1944 stopilo veliko Bohinjcev.

V polletnih mesecih 1944 na Jelovico, ki je bila izhodišče za vse akcije na tem območju, niso prihajali samo posamezni bataljoni, temveč celotna divizija. Prvič je prispela sredi maja 1944. Takrat je sovražnik divizijo prisilil k umiku čez Selsko Soro. Brž ko so Nemci odšli z Jelovice, se je divizija spet vrnila. Gradnikova brigada pa je krenila celo na Pokljuko. V tistih dneh je 31. divizija izbojevala eno največjih zmag na Gorenjskem. Prešernova brigada je 27. maja likvidirala v neposredni bližini Bleda sovražnikovi postojanki Ribno in Koritno, istočasno pa je Gradnikova brigada osvojila postojanko v Zgornjih Gorjah in Spodnji Radovni. Že prej je brigada pregnala ali uničila vse nemške posadke v Bohinju, razen v Bohinjski Bistrici.

Omogočeno je bilo širše borbeno delovanje Jeseniško-bohinjskega odreda, ki je bil ustanovljen dva meseca pozneje s sedežem v Bohinju.

Odlok o podelitvi domicila, ki so ga sprejele tudi druge gorenjske občine, je hkrati zavalal in priznanje vsem padlim in preživelim borcem 31. divizije.

J. R.

RAVNE NA KOROŠKEM

Srečanje invalidov slovenskih železarn

V vseh treh slovenskih železarnah obstajajo aktivni delovnih in telesnih invalidov, ki skrbijo predvsem za rehabilitacijo invalidov, ter za zaposlitev invalidov na njim primernih delovnih mestih.

V okviru slovenskih železarn je vsakoletno srečanje, na katerem si izmenjajo izkušnje ter iščejo napotke za bodoče delo. Tako srečanje bo letos junija v organizaciji aktivna železarne Jesenice. Ob tej priliki bodo organizirali tudi športna tekmovanja v šahu, streljanju in drugih športnih panogah. Nato pa sledi prijateljski pomenek vseh udeležencev srečanja na Pokljuki.

FRANJO SREBOTNIK

LETUŠ

Dobroveljska planota oživlja

Nad Letušem se začanja Dobroveljska planota, za katero lahko rečemo, da je bila zaradi pomembnega strateškega položaja in zavednih kmetov zibelka štajerskih partizanov. Zato tudi ni naključje, če tu najdemo spomenike, ki označujejo začetek partizanskega gibanja na Štajerskem, in v Letušu ploščo, ki opozarja na to, da sta se tu 9. maja 1945 sestala Ivan Dolničar, politični komisar 14. divizije in nemški general Aleksander Loehr in začela pogovore o predaji. O teh pogovorih je govoril tovariš Dolničar preteklo nedeljo, ko je odkril ploščo na Sulcerjevi domačiji.

Dobroveljska planota je postala učilnica pouka o narodnoosvobodilnem gibanju.

Pohodnik se iz Vranskega napoti na Čreto v zapadnem delu Dobroveljske planote. Spomeniki ga spominjajo na to, da je tam jeseni 1941 taboril 1. štajerski bataljon, da je bil pri cerkvi sv. Katarine 26. 10. 1941 prvi frontalni boj 1. štajerskega bataljona z Nemci, da sta 15. 6. 1943 pod Tolstim vrhom padla sekretarka oblastnega komiteja SKOJ za Štajersko Vera Slander in namestnik politkomisarja cone in sekretar PK KPS dr. Dušan Kraiger, komandant Franc Rozman-Stane pa je bil ranjen. Lahko se ustavi pri spomeniku kurirjem, saj so tod vodile pomembne kurirske poti, obišče spomenik padlim borcem 2. grupe odredov, 4. operativne cone, ki se je večinoma zadrževala na tem območju, obišče spomenik pri Sv. Urbanu, kjer so pokopani štirje borci 13. brigade Mirka Bračiča, padli leta 1944, ko so branili osvobojeno Gornjo Savinjsko dolino, obišče Dom borcev na vzhodnem delu planote in se spusti v dolino v Letušu.

To so samo nekateri spomeniki. Z njimi so Dobrovlje bogate in zadnja leta se ta svet zopet odpira obiskovalcem. Urejene so planinske poti in organizirajo več pohodov v te slavne kraje.

FRANC JEŽOVNIK

OLŠEVA

Železarji planinci

Stara navada je, da se vsako leto srečajo železarji planinci, ter njihovi svojci in enem izmed vrhov slovenskih planin. Tradicionalno je vsakoletno srečanje slovenskih železarjev na Triglavu.

Sicer pa so že obiskali vrh Uršlje gore, Pece in ostalih gor. Letos organizira srečanje železarjev planincev kolektiv železarne Ravne. V mesecu juniju se bodo povzpeli slovenski železarji na vrh Olševe, ki jo bodo obiskali prvičrat v tovrstnem srečanju.

FRANJO SREBOTNIK

JESENICE - TRBOVLJE

Pobrateni predstavniki ZZB NOV

V okviru pobratenja jeseniške in trboveljske občine so bili v soboto, zadnjega maja v gosteh predstavniki borčevskih organizacij jeseniške občine. Več kot 40 gostov, ki so se v Trbovlje pripeljali za avtobusom, so predstavniki ZZB NOV v Trbovljah sprejeli pred novim spomenikom v mestu. Po ogledu mesta in seznanitvi z uspehi ter težavami in z dejavnostjo borčevskih organizacij, so odšli na Vrhe, nato pa še na Cebine. Predstavniki iz Trbovelj so udeležencem obrazložili pomembnost krajev, ki so največ trpeli med NOB. Srečanja je bilo prisrčno. Sklenili so, da bodo taka srečanja obojestransko še nadaljevali.

B. B.

SLOVENJ GRADEC

Deseto tradicionalno srečanje

V okviru občinskega praznika občine Slovenj Gradec je bilo v soboto deseto tradicionalno srečanje internirancev, izgnancev, vojnih ujetnikov in političnih zapornikov, ki so se ga udeležili tudi gostje iz Zgornjega Milanovca. Goste in vse ostale je uvodoma pozdravil predsednik komisije Viktor Skrivarnik. Zatem je spregovoril Ludvik Pušnik, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Slovenj Gradec, ki je med drugimi dejal:

»Vsak izmed vas je bil pred aretacijo aktivist, sodelavec OF, vključen kot član in borec partizanske osvobodilne vojne, ki je kljub fašističnemu terorju vtrajal na pozicijah NOB, čeprav se je zavedal, da ga čakajo aretacija, zapori, taborišče pa tudi smrt. To vedeti in kljub vsemu biti zvest in predan OF, si moral biti vztrajen in neustrašen patriot, si moral biti junak s polno mero srčnosti in tiste aktivistične in patriotske zavesti, ki danes ponovno dobiva svojo veljavo.«

ADOLF ANKON

SELA NA KRASU

Prve brigade že delajo

V nedeljo so v Selah na Krasu otvorili republiško MDA Kras 80. Slovesnost ob otvoritvi republiške mladinske delovne akcije Kras 80 so združili s proslavo ob krajevnem prazniku, s katero so začeli že v soboto. Tako je bila v soboto slavnostna seja skupščine krajevne skupnosti, srečanje borcev iz Sela na Krasu z borci iz zamejstva in kulturni program. V nedeljo pa je bila po slavnostnem govoru občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica kulturna prireditve.

Udeleženci so si ogledali brigadirsko naselje v Kostanjevici na Krasu.

V prvi izmeni delovne akcije na Goriškem Krasu, kjer bodo brigadirji gradili vodovodno omrežje, sodelujeta brigadi iz Ljubljane (Moste-Polje) in Raven na Koroškem. V naslednjih izmenah pa se bodo zvrstile še brigade iz Ljutomer, Krškega, Ribnice, Jesenice, Metlike in Radovljice ter brigada Rdečega križa Slovenije iz Nove Gorice.

MILE GOJKOVIČ

MARIBOR

TITO – vzornik vsem

Že več let borci in drugi udeleženci NOB počastijo dan zmage tako, da v prvi polovici meseca maja obiščejo učence osnovnih šol Tone Čufar, Drago Kobal in podružnične osnovne šole v Brezju in obujajo svoje spomine na težke in slavne dni narodnoosvobodilnega boja. Skrb za šolsko mladino je ostala skupna tudi potem, ko smo se zaradi preoblikovanja KS razdelili v pet osnovnih borčevskih organizacij. Letos se je vabilu ravnateljev omenjenih šol odzvalo kar 20 članov borčevskih organizacij Greenwich, Heroj Vojko, Drago Kobal, Jože Lacko in Tone Čufar.

Tovrstna srečanja borcev z mladino in pionirji so vedno koristna in zanimiva. Mladi prav tako radi prisluhnejo pripovedovanju o delovanju napredne mladine med obema vojnama kot o deležu pionirjev, mladine in skojevcev za osvoboditev naše domovine, o mladih kurirjih.

Tokrat so govorili o partizanski bolnišnici na Pohorju, o kurirskih poteh čez Pohorje, o mladem kurirju 9. korpusa na Primorskem, o bojih Cankarjeve in Gubčeve brigade na Dolenjskem, o bojih Slandrove brigade, o Bračičevi brigadi, o partizanstvu na Dolenjskem in prav tako na Kozjanskem; o desantu na Drvar in o 7. ofenzivi, o prvem srečanju z borci jugoslovanske brigade, formirane v SSSR in drugem.

Letošnji stiki borcev s šolsko mladino in pionirji so bili bolji kot kdajkoli prej občuteni in dobrodošli. Srečanja smo namreč začeli 5. maja in jih nadaljevali v naslednjih dneh globokega žalovanja za našim dragim tovarišem Titom. Hvaležna misel nanj in na njegovo vsestransko plodno življenje in delo je stalno prevečevala vse prisotne. Borec je nekajkrat v žalosti zastala beseda, ko so odgovarjali na postavljena vprašanja učencev in govorili o tem, kako so v težkih dneh med vojno osebno doživljali svojega legendarnega vrhovnega komandanta. Ena sama šolska ura je bila prekratka, da bi lahko borci izčrpno govorili o vsemu, kar čutijo do tovariša Tita in kar jih veže na drage tovariše NOB. Ko smo zapuščali razrede in se poslavljali, je med učenci vladalo tako vzdusje kot nikoli prej: čutili smo, da Tito ostaja naš vzornik, ne glede na to, kateri generaciji pripadamo. Ljubezen in hvaležnost do njega nas je močno zbližala z mladino in vsi skupno gremo trdno po Titovi poti naprej!

NADA RAPUN

ŽALEC

Z akcijo so se zaobljubili Titu



Polaganje venca na spomenik v Gotovljah

Borci NOB, združeni v Krajevni organizaciji Žalec, že vrsto let prirejajo pohode ob pomembnih obletnicah. Letos so v počastitev dneva zmage in v počastitev spomina na svojega pokojnega komandanta tovariša Tita organizirali pohod in napad na Lovsko kočo Rinka nad Gotovljami. Pri tem pohodu so sodelovali: aktiv ZSMS, pionirski odred Osnovne šole Peter Šprajc – Jur ter lovci Lovske družine Žalec. Zbrali so se v Gotovljah, kjer so položili venec na spomenik žrtvam fašizma iz tega kraja. Kolona se je nato podala proti lovski koči in se je razdelila v dve četi borcev, mladine in lovcev, ki sta nato spretno in prikrito napadli lovsko kočo in jo v naskoku osvojili.

Po uspešnem napadu je sledil raport in partizanski miting, kot je to počela partizanska vojska po uspešno opravljenih akcijah. Predsednik krajevene organizacije je v nagovoru borem in mladincem poudaril, da je ta akcija koristna v krepitvi stalne pripravljenosti vseh struktur mladih in starih, v pripravljenosti braniti pridobljeno svobodo in samoupravo, kar je tudi hkrati zaobljuba vseh, da bodo hodili po poti, ki jo je nakazal predsednik Tito. Med borci, udeleženci, je bilo večje število udeležencev zaključnih bojev na Poljanah pri Prevaljah, ki so v sproščenih besedi mladim opisali dogodke majskih dni iz leta 1945.

Pohod je bil tudi priprava in nadaljevanje vedno prisotne in trajajoče akcije NNPP borcev, ki svoje izkušnje prenašajo na mlade, hkrati pa krepijo svoje zdravje in telesno pripravljenost.

IVAN JURHAR

DOLENJSKE TOPLICE

Srečanje Prvega bataljona VDV in Prve brigade

Srečali smo se po 35 letih v Dolenjskih Toplicah, kjer je deloval Prvi bataljon VDV z nalogo ščititi prehod sovražnika v Bazo 20, tamkajšnjo bolnišnico in partijsko šolo.

Naj omenim samo borbo, ko je 80 mož tega bataljona odvrnilo napad nemških enot na Dolenjske Toplice in Podturn. Obrambna linija Prvega bataljona VDV je bila postavljena tako, da sovražnik ni mogel priti niti v Dolenjske Toplice, še manj pa čez Podturn v Bazo 20.

Zanimivo je, da je šlo skozi to borbeno enoto 265 borcev, čeprav bataljon ni imel nikoli več kot 80 do 100 ljudi. Ta vojaška enota je kadrovala vodilni vojaški in politični kader za druge enote, posebno 2. 3. in 4. bataljon Prve brigade.

Najstarejši borec bataljona je bil star 32 let, najmlajši pa komaj 16 let.

Na zboru prvega bataljona se je od 125 odzvalo 58 preživelih borcev. Na zboru je Božidar Jakac odprl svojo razstavo partizanskih obrazov. Njegove besede ob otvoritvi so bile jasne: »Boris Kidrič mi je naročil slike borčevskih obrazov, vendar o tem nisem smel odločati sam, pač pa on. Želel sem oditi v brigade in spoznati take obraze, vendar mi je pokojni Kidrič dejal, da nima toliko vojske, da bi me v takem delu lahko obvaroval. Našel sem te obraze, jih naslikal in danes jih poklanjam osnovni šoli Baza 20 v Dolenjskih Toplicah.

Božidarju Jakcu se borci Prvega bataljona VDV iskreno zahvaljujemo za njegov prispevek. Ko je v jedkanici uprizoril maršala, je v sliki pokazal človeka, kakršen je maršal Jugoslavije resnično bil.

Zbor borcev tega bataljona je razpravljal se o vrsti drugih problemov. Osnovno vprašanje je pisanje zgodovine Prve brigade VDV in seveda tudi Prvega bataljona. Za to so zadolžili borce, seveda je treba predhodno zbrati zgodovinski material teh enot, ki ga hranita sekretariat za notranje zadeve SRS in muzej delavskega gibanja. Zboru sta prisostvovala dva komandanta te vojaške enote, in sicer Marko Bulc in Ivan Tlačer.

Prisotna komandanta sta se zanimala, ali so borci te enote v svojih življenjskih okoliščinah oskrbljeni z vsem, kar jim pripada. Na zboru so sklenili, da podelijo po predhodnem pregledu borem primerna priznanja.

Končno so se borci odločili, da odbor te vojne enote izdela predlog za odlikovanja, zaradi ugotovitve, da so ljudje sicer dobili priznanja, toda ta niso iz enote, v kateri so se bili.

LOJZE DOBROVOLJC

MEŽICA – ČRNA

Izlet vojaških invalidov

V soboto so se odpeljali vojaški invalidi iz Mežice in Črne na enodnevni izlet po Savinjski dolini.

V Frankolovem, kjer so se ustavili, pred spomenikom talcem so vojaške invalide iz Koroške pričakali borci iz Vojnika. Vojaški invalidi iz Koroške so pred spomenik talcem položili venec. Nato so si vojaši invalidi iz Koroške ogledali spomenik padlim borem v Vojniku. V Mozirju so si vojaški invalidi ogledali cvetlični gaj in nato odpotovali v Solčavo, kjer jih je čakal tamkajšnji borec Tone Ikovec.

Vojaški invalidi so se med drugim udeležili tudi slovesnosti v Logarski dolini, ki je bila prirejena našim gostom iz bratskih republik. Veselo razpoloženi so se invalidi zvečer vrnili prek Slemenca na Koroško in izlet bo ostal udeležencem izleta še dolgo v spominu. Vojaški invalidi iz Mežice in Črne se zahvaljujejo borem iz Vojnika za tople sprejem. Predvsem pa se zahvaljujejo tajniku brcev NOV iz Vojnika tovarišu Ivanu Selu, ki je tako lepo opisal dogodke v Frankolovem.

IGNAC ZDOVC

JELENOV ŽLEB

Partizanski pohod

Deževnega jutra 31. maja smo se zbrali na Trgu osvoboditve v Ljubljani pohodniki in polni avtobusi so se usmerili proti Ribnici. Naš letošnji partizanski pohod, ki je že šesti, smo usmerili v Jelenov žleb. Šestindvajseti marec 1943 je v zgodovini narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem zapisan z velikimi črkami. Tistega dne je slovenska partizanska vojska dosegla eno največjih in najbolj bleščečih zmag. Borci Gubčeve in Cankarjeve brigade so tedaj po nekajurnem spopadu zdesetkali številčno močnejši bataljon italijanske divizije Macerata, ki je v Jelonovem žlebu za vedno izgubil 106 vojakov, 102 pa sta bila ranjena. Partizani so zaplenili 6 težkih in 10 lahkih mitraljezov, 115 pušk, 5 pištol, 2 težka minometa, 2 radijski oddajni postaji in drugo vojaško opremo.

Boj v Jelonovem žlebu je postal legenda narodnoosvobodilnega boja, svetel kamenček v mozaiku brezštevilnih bojev, ki so jih naši narodi, pod vodstvom največjega sina naših narodov, izbojevali v najtežjih trenutkih svoje zgodovine.

Preko osemsto udeležencev pohoda je bilo razdeljeno v tri kolone. Vanje so se vključili delavci Gospodarske banke Ljubljana, Stanovanjsko komunalne banke Ljubljana in Združene banke Ljubljana ter delavci drugih temeljnih bank, ki spadajo v to območje.

Naš pohod v Jelenov žleb smo združili z ogledom in položitvijo venca na spominsko ploščo na Ogenjci.

Ob zvokih harmonik in prepevanju partizanskih pesmi so kolone prihajale na skupno zborni mesto.

Geslo naših partizanskih pohodov je: prenašanje tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlajše rodove. Nikoli ne sme obledeti spomin na tiste slavne čase, zato ja bil razveseljav pogled na kolone, v katerih so bile zbrane vse generacije – od pionirjev do borcev.

LJUBO KOBAL

DRVAR

Po poteh borcev prekomorcev

Po programu dela domicilnih odborov 1. in 2. prekomorske brigade so ob dnevu mladosti v Drvarju odkrili spominsko ploščo, ki so jo postavili v spomin na prihod več kot 1700 borcev 1. in 2. prekomorske brigade v Drvar takratni sedež vrhovnega štaba NOV Jugoslavije. Ob tej priložnosti je prometna in turistična delovna organizacija Slavnik iz Kopra organizirala petdnevni avtobusni izlet in obisk Bihaća, Drvarja, Jablanice, Mostarja, Gradaca, Korčule in Zadra. Izleta se je udeležilo 206 borcev in članov njihovih družin iz vseh krajev Primorske, Istre, zamejstva in od drugod. V Drvarju je bila posebna pozornost namenjena obisku in ogledu muzeja 25. maj in osrednjega spomenika v mestu na Šobića glavici. Na zgradbi občinske skupščine so odkrili spominsko ploščo.

V Mostarju so položili venec na osrednji spomenik in grobnico padlih borcev v samem središču mesta.

Organizatorji izleta so tokrat poskrbeli, da so si borci lahko ogledali Korčulo in obujali spomine na dogodke novembra in decembra 1943, ko se je na otoku borila tudi prva prekomorska brigada. Venec so položili pri spomeniku padlih v Veli Luki.

Izletniki so se vrnili na svoje domove zadovoljni, saj so med drugim vzpostavili nova poznanstva in okrepili tovarštvo.

ALBERT KLUN

KOČEVJE

Denarja za stanovanja je premalo

Te dni vodstva krajevnih organizacij Zveze združenj borcev NOV v kočevski občini med ostalimi vprašanji razpravljajo in sklepajo o dodeljevanju dolgoročnih stanovanjskih posojil za posamezne člane te organizacije. Potrebe so veliko večje od možnosti. Številni člani borčevske organizacije stanujejo v takih stavbah, ki so potrebne temeljite obnove in vzdrževanja. Ta dela zahtevajo precejšnja sredstva, ki jih posamezniki ne zmorejo. Ne glede na vse te ugotovitve, pa vsa ta vprašanja rešujejo pravično. Posojila dobijo tisti, ki so jih najbolj potrebni. Razprava o reševanju stanovanjske problematike je pokazala, da so v občini tudi v preteklih letih načrtno reševali ta vprašanja in dodeljevali posojila.

VIKTOR DRAGOŠ

NOVA GORICA

Srečanje borcev

Ob 35 – letnici končne osvoboditve Primorske in ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini so pripravili tovariško srečanje veteranov borcev dveh generacij za svobodo slovenskega ljudstva in obrambo naših severnih meja. Zbrali so se goriški prostovoljci iz leta 1918-19 ter borci koroškega partizanskega odreda narodnoosvobodilnega boja.

Srečanja so se udeležili predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij novogoriške občine. Navzoče je pozdravil predsednik občinske konference SZDL Lojze Lah. Potem je govoril predsednik zveze primorskih prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo Vladimir Gradnik, ki je med drugim orisal pomen tega srečanja.

Potem so podelili borem za severno mejo spominski znak in zbornik, ki je bil izdan ob 60-letnici bojev za severno mejo. Medaljo Koroška 1914-1945 je sprejelo pet borcev.

MILE GOJKOVIČ

RIBNO

Partizanski tabor

Na prostoru pri gostišču Kompassa v Ribnem se je 6. junija zbralo na vsakoletnem partizanskem taboru heroja Antona Dežmana – Tončka 412 učencev in učenek sedmih razredov vseh šestih osnovnih šol iz radovljiške občine. Tabor, za katerega je dal pred nekaj leti pobudo pokojni heroj Tonček, organizira občinska organizacija zveze rezervnih vojaških starešin vzhajemo z OK ZSMS, štabom teritorialne obrambe in garniziji JLA Radovljica. Udeleženci tabora so se preizkusili v spretnostih ravnanja z lahkim pehotnim orožjem, nudenju prve pomoči in v spoznavanju zgodovine NOB. Vsaka od šestih čet je popestrila taborenje s partizanskim mitingom, na katerem so nastopile pevske, recitatorske in glasbene skupine. Partizanski tabor heroja Tončka so obiskali tudi člani delegacije po-bratene občine Brus, ki so te dni prispevali z Vlakom bratstva in enotnosti iz Srbije.

J. R.

MIREN

Borci so razvili prapor

Slovesno in praznično so zaživele tradicije NOB med udeleženci proslave ob razvitu prapora ZB Miren v mirenskem kulturnem domu. Izrednost dogodka je ponazarjal že prvi vtis ob prihodu v polno zasedeno dvorano: nad sto povabljenih borcev in bork, gostje, delegacije ZB iz sosednjih Orehovelj, Renč in Opatjega sela s svojimi prapori in ne nazadnje množica nastopajočih. V tem slavnostnem vzdušju je krajevna organizacija ZB Miren razvila svoj prapor kot simbol trpljenja in strahot, ki so jih njeni člani preizkusili med vojno.

Uvodnemu kulturnemu programu je sledil osrednji del proslave: razvite prapora. Na oder ga je prinesel Tomaž Vuk, predstavnik pokrovitelja, tovarne obutve in otroških potrebščin Ciciban Miren in ga izročil Vladimirju Siliču, predsedniku mirenске borčevske organizacije. V trajno čuvanje je potem to bojno zastavo s čvrsto obljubo sprejel Alojz Pahor, najmlajši član ZB Miren.

Obsežen in pester je bil kulturni program, ki je spremljal razvite prapora.

Bil je to pravi krajevni praznik, dogodek za vso krajevno skupnost, doživetje za borce in borke. Vidno zadovoljstvo in prijetno vznemirjenost je razodevalo občinstvo ob odhajanju iz kulturnega hrama, kjer je bilo priča lepemu, toplemu večeru. Nekateri so bili tako navdušeni, da so rekli: »Večkrat bi bilo treba pripraviti kaj takega!« Borci in borke pa so skupaj z nastopajočimi nadaljevali tovariško srečanje še pozno v noč.

PAVEL BUDIN



Vlak bratstva in enotnosti 80 v Sloveniji

Živi mostovi enotnosti in zvestobe Titu

Od 5. do 8. junija je bilo v naši republiki več kot tisoč gostov iz Srbije, med njimi tudi delegacije Hrvaške in Bosne in Hercegovine. Goste vlaka bratstva in enotnosti so dočakali v vseh krajih Slovenije izjemno pristrčno, jim pokazali številna kulturnozgodovinska obeležja in delovne organizacije. Med štirnem obiskom pa je bilo tudi dovolj časa za pogovore o nadaljnjem sodelovanju med republikami, še posebej na gospodarskem in kulturnem področju.

»Naj objem in stisk roke govorita tam, kjer zmanjka besed, ker jih ni dovolj, da bi povedale vse, kar čutimo za vas.

Pozdravljeni pri nas!»

Odpri so vam naša srca, domovi čakajo na vas, otroci, vnuki, ki niso okusili gorja, vedo le za svetlobo tega, kar nas veže. Naj bo vselej tako. Za plemenitost, za ljubezen, za bratstvo, za enotnost ni meja.

Pozdravljeni pri nas!

S to dobrodoščilo je mariborski Večer pričakal goste že na poti od Zagreba proti Sloveniji. Izvod njegove številke je imel v rokah vsak gost. To je bila dobrodošlica za prijatelje iz Srbije, iskrena, čuteča. Slovenski prijatelji – gostitelji so odprli svoja srca že od Dobove naprej, še posebej pa na Gubčevem trgu v Krškem, na veličastnem mitingu, kjer je udeležence vlaka pričakalo več kot tisoč delovnih ljudi, občanov, pionirjev, predstavnikov družbenopolitičnega življenja Krškega, Sevnice, in drugih okoliških krajev. Pričakali so jih tudi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja republike in zaželeli iskreno dobrodoščilo: Viktor Avbelj, Milan Kučan, France Popit, Vinko Hafner, Janez Vipotnik, Lidija Šentjura, Jože Brilej, Boris Bavdek in drugi.

Gostom je izrekel dobrodoščilo predsednik občinske konference SZDL Krško France Rakar, potem pa sta spregovorila podpredsednik republiške konference SZDL Vlado Klemenčič in predsednik skupščine SR Srbije Dušan Čkrebić. Gostom so pripravili tudi bogat kulturni program.

Prisrčno je bilo tudi v Trbovljah, Zidanem mostu, Laškem, Celju, Pragerskem, Mariboru, Ljubljani, Kranju na Jesenicah... in vseh ostalih 31 občinah, ki so gostile udeležence vlaka.

Na poti od Krškega do Zidanega mosta smo beležili vtise, spomine, pričakovanja...

»Grem v goste k družini Janeza Arsenjuka v Maribor«, je povedal Aleksa Panić, nosilec Partizanske



spomenice 1941. »Med vojno so jih izselili k nam, v Čuprijo in postali smo nerazdružljivi prijatelji. Vsa leta negujemo to prijateljstvo«. Djuro Savić, tudi spomeničar in tudi iz Čuprije, pa pravi: »Moj gostitelj bo družina Branka Lešnika iz Slivnice pri Mariboru. Z menoj je tudi sin Milisav, star je 26 let. Spoznati se mora s prijatelji in nadaljevati vezi, ki so jih stkali njegovi starši.«

Radmila in Branko Djordjević sta, kot pravita, »drugo koleno«. »Gréva k Bojanu in Hrabri Pernat v Lovrenc na Pohorju. Dokler so še živeli naši starši, sta se družini redno obiskovali, zdaj pa to tradicijo nadaljujemo mi, mlajši. Nadaljujemo prijateljstvo, ki se je rodilo v najtežjih trenutkih vojne.« Kmetovalca Svetolik in Milan Živković iz Tribušnice pri Lazarevcu potujeta k Marku Vajzbaheru v Dravograd. Njegova petčlanska družina je vojno preživela v njuni hiši. »Delili smo zadnjo skorjo kruha, obiskovali se bomo, dokler bomo živi«, pravijo.

»Tokrat grem že petič k svojim prijateljem,« pove Svetomir Strugarević, kmet iz Brusnice pri Gornjem Milanovcu. Z Ivanom Takačem, ki živi v Zgornji Polskavi pri Slovenski Bistrici, sva se pobratila v času, ko nam je bilo najtežje in zdaj te naše vezi nadaljujeva in jih krepiva z mlado generacijo.« Branko Luković, predsednik občinske organizacije ZZB NOV v Arandjelovcu vodi delegacijo, ki bo z ostalimi gosti v Ptuj.

»Kaj naj vam rečem! Tovariši iz Ptuja so prišli celo v Zagreb, da bi nas pričakali. Naši dve občini sta pobrateni in pogovarjali se bomo o nadaljnjem poglobljanju našega sodelovanja na vseh področjih.« Rađe Milošević kustos muzeja v Smederevski Palanki, gre v goste k družini Rutar v Lesce pri Bledu. »Vlak je postal simbol prijateljstva, vrača nas v trenutke zgodovine in nas spominja na čas, katerega sledovi so globoko vrezani v naše spomine. To naše bratstvo in enotnost bomo negovali, dokler bomo živi,« pravi. In njegov sokrajan, odvetnik Vladeta Stošić pravi: »Potujem k družini Novak v Ljubljani. Čudoviti ljudje so, naše prijateljstvo je že tradicionalno. Ana vsako svoje pismo začne z vašo mama Ana. Ali to ne pove, kako čudovita je naša vez: zares, nemogoče jo je opisati z besedo.

Zarije Martinović, predsednik SO Kraljevo, pravi: »Dosledno in energično nadaljujemo delo našega ljubljenskega predsednika Tita. Sklepamo globoka prijateljstva in vezi, ki se z obiski med letom osvežujejo.«

Besedilo in fotografije:
S. Nikolić

8

Karel Leskovec

ZLOMLJENA
KRILA

Revolucija mora biti čista kot solza, neomadeževana kot otrok ob rojstvu. Tega se je zavedal sleherni, ki je vanjo brezmejno verjel. Veliki so bili cilji revolucije, in zato strogi zakoni. Toda povsod so pod tem velikim imenom, pod imenom revolucija ljudje, le-to vodijo, v njej sodijo in odločajo: nekateri strožje, drugi blažje, bolj utemeljeno ali pa kot pravimo prek kolena. In v takem vrtincu se je znašel tudi naš nepozabljeni Frenk, o katerem pripovedujem...

Se nekaj korakov sem skrivaj capljaj za njim, potem sem ga pa, kot da ga že dneve lovim, krepko zgrabil za pas.

»Frenk!« je zagrmelo iz mene.

Obrnil se je in kot vedno na široko raztegnil debeli ustnici. Zarobantil je z močnim glasom: »O, ti prekleti Cekc, ali si živ? Kod pa se klatiš, ko živ hudič ne ve zate?« Kot iz njegovega »peska«, kadar je pritisnil na petelina, je bruhalo iz njega. Samo, zdaj se mi je zdel Frenk nekoliko resen in uglajen. Morda se mi je to zdelo zato, ker je bila njegova zunanost tako urejena. Šele pozneje, ko sva se pogovarjala in se počasi v koloni prebijala proti vrhu, sem na levem rokavu opazil, da ima znak namestnika komandanta bataljona.

»Oho, Frenk, kaj pa je to?« sem ga prijel za rokav in pokazal na oznake.

»Tak položaj so mi dali in so mi rekli, naj si to prišijem,« je odgovoril tako, da ne bi pomislil, da se je zaradi tega komu prilizoval.

Hitro je opravil

V Dolomitih nismo ostali dolgo časa. Čez kakšnih dobrih štirinajst dni smo že odrinili na Primorsko. Nekega jutra v prvih dneh oktobra smo prišli v Ledine. To je bilo za nas vse popolnoma nepoznano ozemlje. Nihče, razen štaba odreda, ni vedel, zakaj smo zapustili Dolomite in po kaj smo prišli sem. Pa ni bilo treba dolgo razmišljati. Vsem je bilo prav vse kmalu jasno. Kakih sedemsto partizanov se nas je zbralo v tej prijazni hribovski vasi. Morda smo se le dobro uro prestopali sem in tja, ko so z vrhniške strani zagrmeli rafali:

»Švabi!« se je razlegel klic med hišami in sadnim drevjem. Nihče ni vedel, od kod so se vzeli Nemci in koliko jih sploh je. Zato je za hip nastala pravcata zmešnjava.

»Frenk!« sem mu zaklical in ga potegnil na bluzo, »sem stopi, bomo skupaj v Prešernovi!«

Malomarno je zamahnil z roko in dejal: »Naj bo tako, kot je odločeno. Ko bo konec vojne, se sestanemo v Ljubljani pri Figovcu,« je v smehu dejal, preden smo se razšli.

Tistega dopoldneva sva se na Ledinah videla zadnjikrat. Novembrska ofenziva, ki je trajala skoraj mesec dni, nas

je do skrajnosti izčrpala. Nas, Prešernovce so Nemci pritisnili na gorenjsko stran, na Jelovico in proti bohinjskemu kotu, Vojkovo, v kateri je bil Frenk, namestnik komandanta enega bataljona, pa v idrijske hribe.

Ni ga bilo...

Bilo je že nekaj dni po ofenzivi. Snega čez kolena. Kolona se je kot sestrada žival počasi vlekla po bregu navzgor proti Črnemu Kalu in naprej na Poljansko stran.

V gosti megli sem zagledal kolono. Vse dokler nismo skoraj trčili skupaj, nisem vedel, iz katere enote so. Sami neznani obrazi. Potem pa, kot da se mi je nekaj zjasnilo: sredi kolone sem zagledal znana obraza, tovariša Lesjaka in tovarišico Slavko, oba doma blizu moje vasi in oba stara Dolomitčana.

»Zdravo, stara tovarišija! Ali še kar naprej hajkate? In kaj iščete na našem terenu?«

Cepav sta se razveselila, da smo se po dolgem času zopet srečali, sta se mi vseeno zdela potrta. Stopil sem iz kolone in jima krepko stisnil roke. Razumljivo, da sem takoj vprašal, če je tudi Frenk v koloni. Slavka je sklonila glavo ter zamišljeno strmel na umazano stezo.

»Kaj je z njim? Je padel?« sem vrtal dalje. Na obrazih sem jima lahko prebral, da se je moralo zgoditi s Frenkom nekaj hudega.

»Padel, da,« je Slavka žalostno pokimala. »Naši so ga ustrelili,« je čez čas komaj spravila iz sebe. Na nežnem obrazu so se ji zalesketale solze.

»Ja, vraga, ali so vsi znoreli? Saj bi laže verjel, da so Nemci v ofenzivi potolkli vso brigado, kakor pa, da je Frenka zadel strel iz naše puške!« sem vzkipeł.

»Ja, naši so ga ustrelili,« je še Lisjak potrdil Slavkine besede. Kaj je zagrešil Frenk, da so ga ustrelili? Iz pripovedovanja sem sklepal, da je bilo vmes še kaj drugega in ne samo tisto, za kar so ga obdolžili. Spomnil sem se tistega dopoldneva, ko sva si v Ledinah zadnjikrat stisnila roke. Le zakaj ga nisem takrat krepko prijel in ga potegnil v našo kolono? Pa če bi mi še Svarun pomagal, bi gotovo bili skupaj in se mu kaj takega ne bi zgodilo. Koliko spominov me je vezalo na tega v boju drznega, a značaj-

Tisoče rok jim je mahalo v pozdrav

Že precej pred napovedano uro, ko je prispel dolgo pričakovani vlak bratstva in prijateljstva v Maribor, so v mestu zaprli za ves promet Partizansko cesto, po kateri je kmalu po prihodu vlaka krenila dolga povorka objektiv prijateljev vseh starosti iz bratskih republik Srbije in Slovenije, ki so jih pričakali na železniški postaji. To je prav gotovo najbolj zaželen vlak, ki vsake štiri leta pride v Maribor in v druga mesta v Sloveniji, ko k nam pripelje medvojne gostitelje in rešitelje mnogih pregnanih Slovencev, ki jih je okupator aretiriral ter pregnal v Srbijo.

Med drugimi jih je na mariborski železniški postaji pričakalo in pozdravilo kar blizu sto mladih harmonikarjev v narodnih nošah, ki so včlanjeni v društvo Krilato kolo. Na tisoče mladih, pripadnikov JA, meščanov Maribora in okolice pa je nato drage goste pozdravljalo s pločnikov, jim dajalo šopke rož v znamenje prijateljstva in ljubezni. Tako je bilo vse od Krškega pa tja do Gorenjske, Koroške, kjer se je pač ustavil vlak, ki je tokrat k nam pripeljal blizu tisoč ljudi.

V Mariboru je nato zbranim spregovoril Rafael Razpet, predsednik SO Maribor, ki je med drugim dejal: »Letos je minilo devetintrideset let, od kar so Nemci pričeli v Mariboru in drugih krajih Slovenije z obširnimi in načrtnimi aretacijami najbolj zavednih Slovencev in njihovih družin. Z njihovih domov so že kar prve dni okupacije odgnali 2200 družin s 6000 člani. Odgnali so jih

neznani usodi nasproti. Bratje Srbi pa ste bili tisti, ki ste pregnancem iz Slovenije odprli svoja bratska srca. Skupaj z njimi ste nato delili tudi zadnjo skorjo kruha. Tedaj so se srca in pesti združila tudi v skupnem boju za osvoboditev naše domovine. Kovalo se je bratstvo, pletle so se vezi...«

Spregovoril pa je tudi Zarija Martinović, predsednik SO Kraljevo, ki je pobrateno z Mariborom. Povedal je: »Jugoslavija je enotna, nepremagljiva in močna, ker je pobratena. Naš Tito nas je združil. Vsako leto smo tovarišu Titu ob tem srečanju poslali brzojavko. Danes mu je žal ne moremo, ker ga ni več med živimi. Ostala pa je Titova Jugoslavija. To smo mi vsi...«

Gostje so se nato objeli s svojimi gostitelji, prijatelji

napotili na njihove domove. Pričela so se sklepati nova poznanstva in obnavljati stara prijateljstva. In čeprav utrujeni od dolge vožnje, niso šli k počitku. Toliko stvari si je bilo treba povedati. Toliko vsega pokazati, se pogovoriti, hkrati pa obujati spomine na leto 1941 in na krvave dogodke tistih dni, ko so z roko v roki, z ramo ob rami bratje Srbi in Slovenci na srbskih tleh nato skupaj bojevali težke boje s skupnim sovražnikom za osvoboditev skupne domovine. Znana je Slovenska četa, ki jo je pokojni Edvard Kardelj ustanovil v današnjem Titovem Užicu že leta 1941, ko so bile Učice svobodne 69 dni.

Po končani vojni pa so se preživeli pregnanci vrnili nazaj na svoje bolj ali manj izropane domove. Vse je bilo

treba začeti znova. Pri vsem tem pa tudi niso pozabili na svoje gostitelje, rešitelje. Prva vez med njimi so bila pisma, sledila so medsebojna srečanja, obiski, vse dotlej, da se 1961 leta ni »rodil« današnji vlak bratstva in prijateljstva, ki izmenično, vsaki dve leti popelje slovenske pregnance v Srbijo in srbske gostitelje k nam v Slovenijo. Ta srečanja, snidenja pa so vedno prisrčna.

Ob teh srečanjih se orosi oko, beseda onemi, govorijo čustva in naposled pride trenutek, ko se je treba posloviti. Ločitev od prijateljev, znancev pa je vedno težka. Tudi tedaj se utrne solza, solza težkega slovesa.

Med svojim obiskom so gostje iz Srbije obiskali tudi nekatere delovne organizacije v Mariboru, kajti poleg bratskega srečanja je obisk v Mariboru in drugod po Sloveniji tudi priložnost za poglobljeno gostitev gospodarstvenega kot tudi kulturno umetniškega sodelovanja med občinami v Srbiji in v Sloveniji, kar vse bi naj še bolj utrdilo in okrepilo bratstvo in enotnost med narodi in narodnostmi. Vse to je skrbno negoval tovariš Tito in vse to moramo po njegovi smrti še bolj negovati.

Gostje iz Srbije so obiskali tudi Duh na Kozjaku, kjer sta bila v stari Jugoslaviji zahrbtno umorjena Djuro Đaković in Nikola Hečimović.

Resnica je, da je vlak bratstva in prijateljstva pri nas nekaj enkratnega. In prijateljstvo iz težkih dni ter v tistih dneh spletene vezi so že prešle na mlade rodove.

Franjo Hovnik

Prišli so gostje iz pobratenega Valjeva

Udeležence vlaka »bratstva in enotnosti« so na Jesenicah zelo toplo in prisrčno sprejeli pred poslopjem skupščine občine. Tu jih je pričakalo več tisoč Jeseničanov in okoličanov. Nekdanji izseljenci so objeli gostitelje med zadnjo vojno. Prav tako so pozdravili goste iz pobratenega Valjeva najvidnejši predstavniki skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij. Po krajšem sprejemu v konferenčni sobi skupščine občine so šli gostje na domove svojih znancev, pregnan-



Topel sprejem gostov iz pobratenega Valjeva na Jesenicah.

cev med drugo svetovno vojno. V petek in soboto so si ogledali delovne organizacije in okoliška letovišča, v nedeljo pa so se številni prebivalci Jesenic poslovili od gostov na železniški postaji. Srečanje s pobratenimi Valjevčani je bil še en velik prispevek k uresničevanju Titovega izročila o negovanju bratstva in enotnosti med narodi ter narodnostmi v Jugoslaviji.

Branko Blenkuš

nega fanta! Vse skupaj se mi je ob Slavkinih besedah postavilo pred oči: polir, karte, tisto jutro, ko sem ga zagledal pod debelo smreko v Češerkovem taborišču in še in še.

Razbili so bataljon

Brigada, ki se je med ofenzivo potepala okrog idrijskih hribov, je tistega dne zasedla položaje v širšem rajonu okrog Zadloga. Nemci so brigado napadli z vseh strani. Tedaj je bil Frenk namestnik komandanta bataljona. Nemcem se je posrečilo razbiti bataljon na dva dela. Tako se je Frenk z močnejšo skupino oddvojil od bataljona in se premaknil na drugo stran reke Idrijce v rajon Čekovnik. Tam je našel na »pratečo četo« brigade, ki je bila na tem precej mirnem terenu sama z mulami in s težkim orožjem, brez potrebne zaščite. Prav razveselili so se, ko so zagledali skupino s Frenkom na čelu. Dokler jim Frenk ni povedal, kaj ga je nagnalo na to stran reke, niso vedeli, da so Nemci razbili bataljon, in da se je moral samo zato premakniti čez reko.

»Bomo pa skupaj,« je zadovoljno dejal komisar čete Viktor, »saj tako nimamo nobene potrebne zaščite.«

Frenk ni ostal pri njih. Ze naslednjega dne je odšel proti Šebreljam, od tam pa je poslal kurirja, da poišče štab brigade nekje na Stari Oselici. Še pred nočjo se je vrnil kurir z modro kuverto. Frenk jo je odprl. Strogo in na kratko je pisalo: Borce vrni v bataljon, ti pa se javi v štab brigade!

Frenk je začutil, da se plete nekaj nevarnega zanj. Sklical je skupino in borcem povedal o sporočilu.

»Do večera bomo ostali tu, potem pa se bomo podali nazaj!«

To je bilo vse, kar so borci zvedeli od njega. Tistega, da se mora sam javiti v štabu brigade, ni povedal, češ da je to samo njegova osebna stvar.

V Cerknem se je Frenk s svojo skupino ustavil, da so v etapni kuhinji nekoliko prigriznili. In že so bili pripravljeni, da odrinejo proti svojemu cilju.

Zaslutil je...

Ze tukaj se je zgodilo tisto, kar je zaslutil Frenk takrat, ko je v pismu prebral tistih nekaj kratkih in strogih besed. Kot da je padel iz zraka, se je pred njim znašel Damjan, šef obveščevalnega oddelka v brigadi.

»Vem,« je nejevoljno zagodrnjal Frenk. »To sem prebral že v pismu, ki mi ga je prinesel kurir.« Damjan in Frenk sta si bila dobra tovariša. Oba sta vedela: če je štab tako odredil, potem midva o tem nimava kaj razmišljati. Čeprav je Damjan dobil nalogo, da mora Frenka aretirati in razorožiti, tega ni storil. Vedel je, da bi se Frenk težko ločil od brzostrelke, ki jo je nosil že z Dolenjske.

In Frenk ni bil strahopetec; Torej se ne bo bal odgovornosti, če je kaj zagrešil. Razdvojili so se: Frenk in Damjan sta odšla proti štabu, Frenkova skupina s komandirjem na čelu pa proti svojemu bataljonu.

Pozno popoldne sta Damjan in Frenk prišla v štab na Stari Oselici, na veliki kmetiji vrh hriba. Damjan je zavil v hišo, Frenka pa je pustil pred štabnim stražarjem.

Zdaj, ko je Frenk ostal tako rekoč pod stražo, je že moral doumeti, da je v nevarnem položaju. Zavedal se je časa sovražne ofenzive, v katerem je bilo več dezertirjev, a tudi izdajalci so dvigali svoje glave. Tolažil pa se je s tem, da se je pač zaradi nemške premoči oddvojil od svojega bataljona.

Zasliševanje

Nazadnje se je Damjan le vrnil. Bil je resen. Pogled mu je uhajal čez Frenka v megleno in zasneženo daljavo. Frenk ni nič več dvomil o tem, da so štabovci z vso resnostjo njegovo ravnanje z bataljonom pretresli in ga... Damjan je namignil Frenku, kar je pomenilo, naj stopi za njim v štab.

Kot vedno, kadar se je takole uradno znašel pred predstavljeno, je Frenk strumno, po vojaško pozdravil in se s kančkom nagajivosti zasmejal. S pogledom je preletel tovariše z resnimi obrazi okoli velike štirioglate mize. Komandant, strog in zaradi svojega temperamenta včasih

precej zaletav, ga je kot z rafalom prebadal s pogledom, trenutek počakal in ga strogo spraševal. Še mnogo več, kot jim je povedal Frank, so vedeli v štabu, čeprav njihove navedbe niso bile natančne, kot bi imel tisti, ki je štabovcem podatke dal, še druge namene s Frenkom. Zdaj se je tudi Frenk zresnil. Dvignil je glavo in skoraj s prizvokom jeze še enkrat ponovil vse, kar je povedal že prej.

»To, kar sem vam iskreno in odkrito povedal, je resnica. Vse drugo pa so namerne izmišljotine. Če mi hočete verjeti, je prav, če pa ne, je to vaša stvar,« je še poudaril.

Za trenutek je nastala tišina. Pogledi štabovcev so kot nevidne iskre švigali med resnimi obrazi.

Razorožili so ga

»Dobro! Razorožite ga in v štabno četo pod stražo!« je kot grom vsekalo komandantovo povelje.

Frenk se temu ukazu ni uprl. Z nekakšnim spoštovanjem je pogledal na brzostrelko, ki mu je še vedno visela na desnem ramenu, jo počasi odložil, potem odpel še pas s pištolo in vse skupaj izročil Damjanu, ki je zamišljeno stal ob njemu. Čeprav je Frenk verjel, da bo odgovarjal za svoje napake, ni niti slutil, da se bo vse tako nevarno in tragično zasukalo. Degradirali ga bodo in ga poslali v četo za navadnega borca ali pa ga bodo premestili v kakšno drugo enoto, je menil Frenk. Saj ni bil od včeraj v partizanih, da ne bi vedel, kako se kaznujejo taki in podobni prestopki. »Toda,« je pomislil Frenk, »naj so razmere takšne ali drugačne, naj so v takih ali drugačnih razmerah naredili ljudje to ali ono napako, tisti, ki razsojajo, razsojajo lahko različno, čeprav gre za enake ali podobne grehe.«

Zaprli so ga

Frenka so odgnali v štabno četo in ga zaprli.

Jaka, doma iz sosednje Frenkove vasi, je prispel naslednje jutro iz Cerkna v štab. Že prej je vedel, kako je bilo s Frenkom in kaj se je zgodilo. Da pa so Frenka zaradi tega zastražili, niti pomislil ni. Slišal je le, da je Frenk v štabni četi; da pa so ga razorožili in ga zaprli, še sanjati ne bi mogel.

(Se nadaljuje)

Najtoplejši termalni (50-70 stopinj C) in celo blago radioaktivni izviri vode pri nas vro iz zemeljskih globlin v Čatežu, na ravnici ob Savi med Brežicami in hrvaško mejo. Zdraviliški in rekreacijski krog Čateških Toplic že dolga desetletja slovi daleč po svetu, edinstveno veliko zimsko kopališče na prostem privablja na tisoče kopalcev in turistov.

Nas kajpak zanima predvsem zdraviliški in okrevališki del Čateških Toplic. Spričo svojih zdravilnih vrelcev so se v zadnjem desetletju Čateške Toplice razvile v naše osrednje revmatsko zdravilišče in okrevališče, ob tem pa – posebno s Posvetovalnico za ankilozni spondilitis (postopno utrjevanje hrbtenice in sklepov) tudi v preventivno in raziskovalno ustanovo, ki zbujajo z naprednimi velikim zanimanje v medicinskih krogih in v svetu.

Topliško zdravstveno službo vodi dr. sc. za fizikalno medicino in rehabilitacijo, revmatolog s 15-letnimi izkušnjami Anton Franovič s skupino petih zdravnikov, enega zobozdravnika, devetih fizioterapevtov, šestih medicinskih sester in šestih maserjev

ČATEŠKE TOPLICE

ter vsega potrebnega pomožnega osebja. Že v »Zdraviliškem domu«, odprt leta 1965, predvsem pa z nedavno otvoritvijo hotela TERME, ki je ob najvišji hotelski kategoriji tudi najzgodnejši sanatorij hkrati, zdravniška skupina strokovno tesno sodeluje z Interno kliniko Bolnišnice Petra Deržaja v Ljubljani, bolnišnico in zdravstvenim domom v Brežicah, Zavodom za liječenje reumatskih bolesnikov KBC Rebro v Zagrebu ter z Baylor College of Medicine, Houston v ZDA. Na voljo imajo najzgodnejše medicinske aparate in prostore, dve kompletni balneoterapiji s skupno delovno površino več ko 5000 m². V to površino so zajeti: dva velika notranja termalna bazena, dve telovadnici, desetine kopalnih kabin in kabin za podvodno masažo, dve sodobni elektroterapiji ter

številna oprema za mehaniko in termalno terapijo ter aparati za elektrodiagnostiko, EKG, kakor tudi spirometrijska enota ter zobozdravstvena ambulanta, ki sta dodana topliški zdravstveni službi. Glede na doseženo stop-

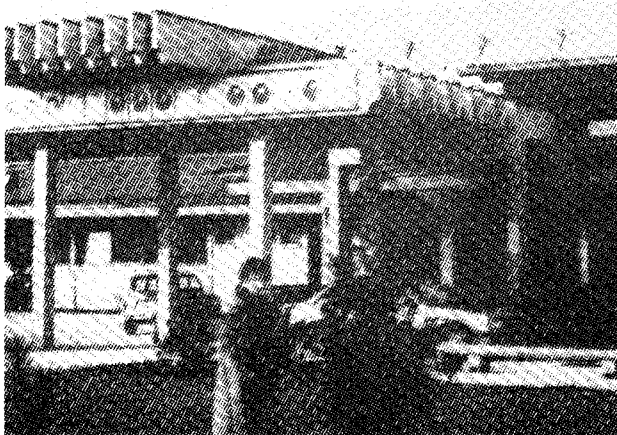
njo razvoja tako zdravstvene službe kot zdravilišča pa rehabilitacijskega in športnega središča na splošno ter zaradi varnosti fizioterapije pri revmatičnih bolnikih in nujnostjo čimprejšnega odkrivanja in raziskovanja srčnih okvar, ki tako

pogosto spremljajo revmatična obolenja, pa ima zdravilišče razvito tudi kardiološko enoto. Ta je hkrati temeljni kamen za razvoj sodobnega zdravstvenega turizma v Čatežu.

S temeljitimi preventivnimi sistematičnimi zdravstvenimi pregledi, tako z enodnevni (check up) in dvodnevni (fitness test) kot takojmenovanim kurativnim 21-dnevnim zdravstvenim pavšalom pa 14 ali 21-dnevnim preventivnim zdravstvenim pavšalom ter s 7 ali 14-dnevno preventivno športno rekreacijo (temeljiti zdravniški pregled, trimska telovadba pod strokovnim vodstvom, sodobna trimska telovadnica s pripomočki za razne fizične dejavnosti, savna in osem bazenov s termalno vodo, ročna in podvodna masaža, trimska steza, veliko avtomatsko kegljišče, minigolf)

in končno s 14 ali 21-dnevno shujševalno kuro pa z rekreativnim »medenim tednom« pod zdravniškim nadzorom nudijo Čateške Toplice marsikaj. Tudi »še zdravim« poslovnim krogom ter posameznikom in pa delovnim kolektivom, nudijo na najvišji ravni urejene možnosti pravočasne in temeljite »inventure« lastnega zdravstvenega stanja, temeljit in veder aktivni zdravstveni oddih, obnovo telesnih ter duševnih moči.

Posebno priporočamo zdravljenje v Čateških Toplicah, v njegovem novem Hotelu TERME borcev in invalidom, ki bolujejo na vnetju degenerativnem izvensklepnem revmatizmu (kopeli v topli termalni vodi, parafinske obloge, fizioterapija itd); posebno uspešna je rehabilitacija vseh okvar, tudi mehaničnih na gibalnem in opornem aparatu. Zdravijo tudi vsa kronična vnetja sklepov in hrbtenice. Ravno tako uspešno zdravijo ishias, poškodbe perifernih živcev in obrabo hrustanca v sklepih in v hrbtenici. Zdravijo tudi izvensklepni revmatizem, vnetja okolice sklepov ter mišic.



metalka

objavlja

naslednja prosta dela oz. naloge

TOZD »TRGOVINA NA DEBELO« n. sol. o
Blagovna skupina 06

KOMERCIALNO DELO – 1 delavec

Pogoji:

- VŠI ekonomske ali tehnične smeri ali
- SSI ekonomske ali tehnične smeri in
- 2 leti delovnih izkušenj na referentskih delih oz. nalogah

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB
Splošne službe

KURIRSKA DELA – 1 delavec

Pogoji:

- osemletka
- 2 leti delovnih izkušenj

trgovsko in proizvodno
podjetje metalka n. sol. o.

Pismene ponudbe sprejema »METALKA«
n. sol. o., Kadrovska služba, Ljubljana,
Dalmatinova 2, 15 dni po objavi.

AUTAN ODGANJA INSEKTE

Insekti zbadajo človeka, da bi se hranili s krvjo. Pik lahko boli in močno srbi, ni pa treba, da bi bil tudi nevaren. V vsakem primeru pa je neprijeten. Zato, ker nam je pik neprijeten, se zavarujemo pred insekti z AUTAN.

AUTAN nas varuje ne le pred piki komarjev, brencljev in mušic, temveč tudi pred nevarnimi klopi. Ta mrčes pade na človeka z dreves in grmičevja, ko se sprehajamo ali potikamo po gozdu. V kožo se nam vkopljejo z vsem sprednjim delom, da pridejo do krvi. S svojim pikom lahko prenašajo zelo nevarno virusno vnetje možganov. Zaradi klopi pa se seveda ne bomo odpovedali užitek, ki jih imamo ob nabiranju raznih gozdnih sadežev, ali pa sprehodom. Raje se bomo zavarovali z AUTANOM, ki nas s svojim vonjem varuje pred insekti.

Preizkušeni repelent AUTAN so razvili pri firmi BAYER, testirali pa so ga na graški univerzi. Ko AUTAN nanesemo na kožo, smo 6 do 8 ur varni pred komarji, brenclji, mušicami, klopi in drugim mrčesom. AUTAN vonj nam je prijeten, mrčesu pa je tako zopr, da beži pred njim.

AUTAN tudi ne draži kože, zato je primeren tudi za občutljivo otroško kožo. Na voljo nam je v obliki raztopine, mleka in spraya, kupimo ga lahko tudi v praktični stick embalaži. Zaradi svojih lastnosti je postal naš stalni spremljevalec pri lovu, ribolovu, kampiranju, sprehajanju in sploh v naravi.



»vaša hrana naj bo zdravilo in vaše zdravilo naj bo hrana«

NOVO!

odlične kombinacije
z medom in
čebeljimi pridelki

hp medex
export-import, p.o.
ljubljana, jugoslavija



Timijan

VRTNI TIMIJAN,
THYMUS VULGARIS

UČINKI:

sestavine blažijo krče gladkih mišic in umirijo kašelj in želodčne krče pa tudi glavobol, če je posledica prebavnih težav. Poleg tega povečajo tek, blažijo napenjanje in prepeče gliste. Thymol in cymol sta tudi blagi razkužila, ki ublažita neprijeten vonj iz ust.

Valerijana

ZDRAVILNA SPAJKA,
(BALDRIAN)
VALERIANA OFFICINALIS

UČINKI:

valpotrijati mirlo centralni živčni sistem, predvsem miselne in čustvene možganske centre. Blažijo nespečnost in želodčne krče, če je vzrok zanjo notranji nemir in živčna prenapetost. Izovalerianova kislina blaži krče gladkih mišic. Sestavine zdravilne spojke umirijo nervozno utrujanje srca in pomagajo celo pri migreni.

Frankula

NAVADNA KRIHLIKA,
RHAMNUS FRANGULA

UČINKI:

sestavine pospešujejo izločanje žolča in delujejo kot blago odvajalo. Pri prime šele v debelem črevesju, učinkuje pa nekaj dni. Pomembno je, da se telo na odvajalne učinke khrilike ne navadi.

Izjemna kmečka starostna pokojnina

VPRAŠANJE: R. K. B.; ste borec NOV pred 9. 9. 1943 in bi radi vedeli, ali ste zato, ker ste postali nezmožni za delo, upravičeni do pokojnine kot kmet, čeprav še niste dopolnili 60. leto starosti?

ODGOVOR: V SR Sloveniji sicer invalidsko zavarovanje kmetov še ni uvedeno, vendar pa je invalidnost kmeta borca lahko podlaga za to, da mu posebna komisija izjemoma prizna pravico do starostne pokojnine. Po 45. členu zakona o starostnem zavarovanju kmetov (Ur. list SRS, št. 30/1979 – ki je spremenjen in dopolnjen začel veljati 27. oktobra 1979) lahko namreč izjemoma prizna pravico do starostne pokojnine kmetu – borcu NOV, ki izpolnjuje druge pogoje za priznanje starostne pokojnine, ne glede na njegovo starost, posebna komisija, če spozna, da je to potrebno glede na njegovo splošno zdravstveno stanje in delovno zmožnost.

Pokojninska doba

VPRAŠANJE: O. C. Š.; Ob kakšnih pogojih se vsteva čas članstva v KDZ v pokojninsko dobo?

ODGOVOR: Po noveliranem 43. členu republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je povzet v 310. členu statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, je edini pogoj za vstetje članstva v KDZ za čas od 15. 5. 1945 do 31. 12. 1959 v pokojninsko dobo (posebna doba), da je bilo članu delo v drugi edini ali glavni poklic.

Dedovanje

VPRAŠANJE: J. V. K. Po vašem možu ste podedovali kmetijo. Možu je pripadal tudi travnik sestre, ki je umrla pred njim. Sestra je bila samska in so bili ob njeni smrti od njenih sorodnikov poleg vašega moža živi še brat in otroci njene sestre. Radi bi vedeli, kdo je podedoval travnik.

Odgovor: Če je sestra umrla, ne da bi napravila oporoko, je za njo nastopilo zakonito dedovanje in pripada zapuščina njenim zakonitim dedičem, to je obema bratoma in otrokom pokojne sestre, in sicer bratoma po eno tretjino, ostala tretjina pa po enakih delih otrokom umrle sestre. V tem primeru, in ker ste edina didinja po pokojnem možu, gre vam tretjina zapuščine (travnika) sestre pokojnega moža.

Motorno vozilo, štipendija

I. O. T. VPRAŠANJE: Sem 80 odstotni VVI 4. skupine in invalidsko upokojen zaradi poškodbe na desni roki in očeh. Ali moram poleg kupnine za avto plačati še kakšne druge dajatve in koliko ter, ali ima moja hči, ki končuje osnovno šolo, pravico do štipendije ali kakšne druge pomoči in kje?

Odgovor: V vašem primeru ne pride v poštev oprostitev plačila prometnega davka od osebnih avtomobilov, ker po podatkih, ki ste jih navedli, niste vezani na trajno uporabo invalidskega vozička. Po zakonu o vojaških vojnih invalidih pa imajo invalidi pri katerih je invalidnost v tem, da imajo noge poškodovane za najmanj 60 odstotkov ali roke za najmanj 80 odstotkov ter slepi invalidi pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu pravico do povračila, katerega višina je odvisna od odstotka invalidnosti in premoženjskih razmer. Če spadate v kakšno od navedenih kategorij invalidov, zahtevajte povračilo na republiškem komiteju za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov v Ljubljani. Kot invalid 4. skupine pa ste po odloku o višini pristojbin, ki se plačujejo za cestna motorna vozila, oproščeni pristojbine za uporabo javnih cest (cestnine), ki je enkrat letno plačujejo lastniki motornih vozil.

Pri dodeljevanju štipendij imajo po samoupravnem sporazumu o štipendiranju učencev in študentov prednost učenci in študentje, ki so v slabšem materialnem položaju in imajo boljši učni uspeh ter otroci iz delavskih in kmečkih družin. Podrobnejši pogoji so razvidni iz vsakoletnih javnih razpisov, ki so objavljeni do 30. aprila vsakega leta. Za dodelitev štipendije obstojita dve možnosti: kadrovska štipendija, ki jo podeljujejo organizacije združenega dela oziroma samoupravne interesne skupnosti s področja družbenih služb in štipendija iz združenih sredstev, o kateri odloča skupna komisija udeležencev samoupravnega sporazuma o štipendiranju v občinah. Svetujemo vam, da se najprej pozanimате v najbližji zdravstveni ustanovi o možnosti, da dobi hčerka kadrovske štipendije, nato vprašajte še na občini.

Objava liste upravičencev za dodelitev stanovanj

Samoupravna stanovanjska skupnost Ljubljana, Komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV objavlja v skladu z določilom 8. člena odloka o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence narodnoosvobodilne vojne in načinu reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV listo upravičencev za dodelitev ustreznih najemnih stanovanj:

Občina LJUBLJANA-BEŽIGRAD

Adil Begović, Linhartova 36, Franjo Božič, Ogrinčeva 20, Jože Hafner, Dravska 11, Marija Možina, Cesta 24. junija 66, Danica Kovič, Pleteršnikova 24, Franc Vovk, Tesovnikova 72 b.

Občina LJUBLJANA-CENTER

Olga Bregar, Kidričeva, Jožica Jesih, Reber 2, Nada Košorog, Zarnikova, Albin Krapež, Poljanska 69, Angela Perovšek, Gosposvetska 13, Djoko Prajs, Pot na Golovec 25, Ljuba Prašnikar, Titova 23, Ivan Tratnik, Njegoševa 6, Ivanka Ulaga, Titova 23, Alojz Župevec, Zaloška 15.

Občina LJUBLJANA MOSTE-POLJE

Jožefa Krnec, Hladilniška 1/b, Slavica Gorenšek, Moškričeva 40/a, Ana Grbac, Koblarjeva 34, Vladimir Kolman, Vodmatska 20, Marija Kerenčič, Moškričeva 24.

Občina LJUBLJANA-ŠIŠKA

Marija Batič, Kavškova 17, Alojz Bitežnik, Vodnikova 243, Štefka Kamin, Celovška 63, Stane Kožlin, Medenska 39, Janko Koren, Gospodinj-ska 13, Marica Lipičar, Podlimbarskega 47/a, Ivanka Pavlin, Dražgoška 14, Ekren Redžepi, Podutiška, Gospova Stijakovič, Ob Kamniški progi, baraka, Anton Sigulin, Celovška 354, Ana Strle, Mrharjeva 1, Marija Verovnik, Na jami 9, Henrik Zupanc, Martina Krpana 3.

Občina LJUBLJANA VIČ-RUDNIK

Alojz Erjavec, Knezov stradon 10, Sulejman Esmerović, Pot na Rakovo jelšo 17/16, Rudolf Hiti, Tržaška 23, Marija Jerin, Kolezijska 4, Joža Keše, M. Čolnarska 7, Jože Klemenčič, Cesta v mestni log 3, Vera Krener, Riharjeva 2, Ivan Lesar, Gerbičeva 23, Marija Oblak, Hrastenice 9, Jože Očepek, Galjevica 59, Alojzija Pirjevec, Borsetova 4, Marija Protulipac, Krimska 16, Dragica Šandak, Zelena pot 21, Ana Vrhovce, Sattnerjeva S 10, Cveta Vukšinič, Glinška 11, Franc Zupančič, Rožna dolina 18/Č, Miha Žerjal, Krimska 1, Ana Pervanja, Brezovica, Angela Zakrajšek, Glinška 11.

Samoupravna stanovanjska skupnost Ljubljana, komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV objavlja v skladu z določilom 8. člena o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence narodnoosvobodilne vojne in načinu reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV listo upravičencev za dodelitev posojil:

Občina LJUBLJANA-BEŽIGRAD

Rudi Furlan, Mariborska 25, Ivan Globokar, Omahnova 33, Vera Moretti, Pohorskega bataljona 253, Metka Novak, Pleteršnikova 19, Angelca Oražem, Štembalova 8, Štefka Plantan, Pohorskega bataljona 29, Vinko Turšič, Triglav-ska 41, Albin Židan, Ulica bratov Židan, Vinko Zontar, Popovičeva 3.

Občina LJUBLJANA-CENTER

Zlata Dimnik, Komenskega 4, Alenka Rišman, Cankarjeva 4, Erna Zdešar, Wolfova 10/a.

Občina LJUBLJANA MOSTE-POLJE

Jožefa Božičnik, Pregarčeva 13, Vinko Bon, Pokopališka 45, Vinko Bura, Cilenškova 37. Vi-

da Jankovič, Ribniška 23, Franc Kocjančič, Sostrska 13, Slavka Pucihar, Pokopališka 22, Marija Pleško, Gabrje 12, Venčeslav Rode, Koširjeva 11, Franc Ržen, Vevče 145/a, Terezija Pangršič, Zaloška 230/a, Franc Selan, Repče 12, Leopold Sevcšek, Zaloška 230/a, Franciška Zgonc, Hladilniška pot 3/a.

Občina LJUBLJANA-ŠIŠKA

Edo Bohinc, Kogejeva 6, Janez Ilaš, Milana Majcna 32, Filip Jenko, Zg. Pirniče 72, Avgust Jurman, Vaše 22, Anton Kosec, Sinkov turn 52, Jože Okršlar, Sojerjeva 47, Huso Salkič, Trg komandanta Staneta 4.

Občina LJUBLJANA VIČ-RUDNIK

Stanko Batagelj, Vrzdenc 24, Lojze Centa, Turjak 27, Janez Deisinger, Rožna dolina c. VII/e, Ivanka Dovjak, Izanska 362, Franciška Gašper, Turjak 2, Anton Grandič, Kozarska 107, Anton Hribar, Kamnik pod Krimom 6, Angela Jamnik, Lavrica 21, Jože Mravlje, Jezero 112, Janez Mramor, Brest 16, Jože Nose, Knezov stradon 14/B, Franja Pretnar, Rožna dolina c. II/5-A, Alojz Petrovčič, Brdnikova 19, Bojan Pogacar, Postojnska 25, Ivan Skopec, Praproče 22, Dominik Tomazin, Velike Lašče 15, Bruno Zgonc, Turjak 18.

Obravnnavani so bili zahtevki, vloženi v letu 1979. Komisija je upoštevala tiste prosilce NOV, ki so nujno potrebni posojila za dograditev, adaptacijo in nakup stanovanj.

Prav tako je komisija upoštevala v listi za dodelitev stanovanj tiste udeležence NOV, ki nimajo primerne stanovanja.

Pripombe in pritožbe na objavljeno listo upravičencev za dodelitev stanovanj in upravičencev za dodelitev posojil bo sprejemala komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV, Ljubljana, Komenskega 7, do vključno 30. junija 1980.

Pohod

Planinsko društvo Železar Štore organizira v okviru programa meddruštvenega odbora planinskih društev celjske regije Pohod po poteh Celjske čete.

Pohodniki se bodo zbrali v nedeljo, 15. junija 1980 ob 7. uri pri Pocaјtovem mlinu (most pred železniško progo v Teharje – dostop iz Celja z lokalnimi avtobusi) in nadaljevali pot do Vrunčevega doma na Svetini in mimo Glažute na Resevno.

Organizator vabi vse predvojne in medvojne aktiviste, borce, ki so se bojevali na tem področju, vse, ki želijo obuditi spomin na slavno preteklost, da se udeležijo pohoda.

Franč Ježovnik

Bivšim vojnim ujetnikom

Komisija za bivše vojne ujetnike pri RO ZZB NOV Slovenije pripravlja gradivo o življenju in delu v nemških in italijanskih taboriščih vojnih ujetnikov, predvsem o njihovem političnem delovanju in organiziranem boju za cilje narodnoosvobodilnega gibanja. Zbrano dokumentarno gradivo bomo obdelali in ga posredovali zvezni komisiji za bivše vojne ujetnike, ki pripravlja posebno brošuro oziroma zbornik »Dokumentov o življenju, delu in organiziranem političnem boju v taboriščih vojnih ujetnikov«. Hkrati pa bi bilo to gradivo podlaga za razstavo v muzeju NOB na gradu Brestanica, kjer bo razstavni prostor tudi bivšim vojnim ujetnikom omogočil, da lahko prikažejo organiziran protifašistični odpor ter svojo politično aktivnost v boju za cilje NOB v domovini.

Vse bivše vojne ujetnike, ki so prebili določen čas v nemških in italijanskih ujetniških taboriščih, prosimo, da nam sporočijo, ali imajo kakršenkoli material o življenju in delu v ujetništvu, predvsem pa o odporniškem delu in političnem boju v ujetniških taboriščih (fotografije, pisma, obtožnice vojaških sodišč, radioaparate, razmnoževalne stroje, orožje in podobno). Prosimo jih tudi, da napišejo spomine o posameznih zanimivih dogodkih iz ujetniškega življenja, predvsem seveda o dogodkih, ki se nanašajo na aktivno in organizirano politično delo za NOB. Dopisnice in svoja sporočila naslovite na komisijo za bivše vojne ujetnike RO ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11.

Komisija za bivše vojne ujetnike

Zahvala

Krajevno združenje zveze borcev NOV Most na Soči se v imenu vseh članov zahvaljuje vsem udeležencem slovesnosti ob odkritju spominskega obeležja padlemu prvoborcu, načelniku VOS za Tolminko, tovarišu Mirku Jeklinu-Stojanu. Obenem se zahvaljujemo vsem, ki so kakorkoli sodelovali in pomagali pri pripravi in poteku slovesnosti.

**Združenje borcev NOV
Most na Soči**

Vabilo

Odbor borcev Jurišnega bataljona 31. divizije vabi vse borce na zbor borcev in aktivistov Gorenjske, ki bo 15. junija 1980 ob 10. uri v Podlublju pri Trziču. Ob tej priložnosti bodo gorenjske občine podelile 31. diviziji domocil. Odbor bataljona pa bo borcem razdelil spominske medalje.

Odbor

Borcem Pete prekomorske brigade

Fotografije s proslave v Ljubljani lahko naročite na naslov: Lojze inž. Vodopivec, Slovenija ceste – Tehnika, Ljubljana, Slovenčeva 22 ali po telefonu (061) 346-582. Pri naročilu navedite bataljon in točen naslov. Fotografije boste dobili po pošti po povzetju.

Spet srečanje

Ob osemtridesetletnici ustanovitve Kokrškega odreda bo vsakoletno srečanje borcev, planincev, mladine in ostalega prebivalstva na Kališču pod Storžičem. Spominski pohodi na Kališče bodo v soboto, 21. in nedeljo, 22. junija. Osrednja proslava bo 22. junija ob 11. uri pri Domu Kokrškega odreda. Dostop je možen iz Mač pri Predvoru, čez Gozd nad Križami ter s trziške smeri čez Lom in Storžič.

Pričakujemo vas!

Odbor Kokrškega odreda

Razpis

Na podlagi določil odloka o merilih za uporabo sredstev stanovanjskega sklada borcev NOV občine Ajdovščina (Uradno glasilo občin Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin, št. 5/69) in na podlagi določil 3. člena Pravilnika o pogojih in merilih za uporabo sredstev stanovanjskega sklada borcev NOV občine Ajdovščina razpisuje SSS občine Ajdovščina natečaj za dodelitev posojil v letu 1980. Natečajna vsota znaša 1.500.000 din.

Posojilo po tem natečaju lahko odobrimo:

– udeležencem NOV, katerim je čas udeležbe v NOV priznan v dvojnem trajanju, vdovam padlih ali po vojni umrlih udeležencev NOV, za pridobitveno delo nesposobnim otrokom padlih ali po vojni umrlih udeležencev NOV, vojnim invalidom NOV.

Prosilci morajo k vlogi za posojilo, ki jo lahko dvignejo na sedežu Skupne strokovne službe SIS gospodarskih dejavnosti, Goriška 25 b, Ajdovščina, priložiti še: pogodbo o nakupu stanovanja ali veljavno gradbeno dovoljenje, odločbo o priznanju statusa borca, družinski list, potrdilo o višini OD za vse zaposlene člane gospodinjstva, izpisek iz zemljiške knjige o lastništvu parcele, na kateri bo prosilec gradil ali adaptiral stanovanjsko poslopje.

Komisija bo pri obravnavi prošenj upoštevala le pismene in kompletirane vloge, ki bodo prišle do roka. Kompletirane vloge je treba poslati na naslov: **Samoupravna stanovanjska skupnost občine Ajdovščina, Goriška 25/b** in to najkasneje do vključno 25. junija 1980.

Obvestilo

Borci 2. bataljona 2. brigade VDV skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami, mladino, borci in ostalimi občani krajevne skupnosti Kojsko vabijo borce in aktiviste iz NOB ter ostale občane na partizansko srečanje, ki bo 4. julija 1980, na dan praznika krajevne skupnosti.

K programu je otvoritev ceste od Huma do Snežatnega, odkritje spominskega obeležja 2. bataljonu 2. brigade VDV, dodelitev domicila omenjeni partizanski enoti, slavnostni govor generalpodpolkovnika Branka Jerkiča in kulturni program.

Proslava bo 4. julija 1980 ob 10. uri na Humu pri Kojskem v Goriških brdih.

Pripravljalni odbor

Franci Strle

Honorarji – eden izmed vzrokov

Lani je bila za znanstvena dela iz zgodovine NOB podeljena samo ena nagrada vstaje slovenskega naroda, pa še to je dobil neslovenec dr. Uroš Kostić za delo *Osvoboditev Istre, Slovenskega primorja in Trsta*. Podelitev ni bila nič napačnega, saj Kostićevo delo obravnava tudi del zgodovine NOB v slovenskem narodnem prostoru. Pa vendar izziva določeno zasrbljenost, zakaj samo še en dokaz več je za spoznanje, da je slovensko partizansko zgodovinopisje v resni krizi. Vzrokov za to krizo je seveda več; eden izmed njih je prav gotovo tudi neustrezno in nespodbudno nagrajevanje.

Pomembnost zgodovinopisja o partizanskih enotah (bataljonih, odredih, brigadah itd) in o partizanskem političnem zaledju (odbori, OF, mladine, protifašističnih žensk, Narodna zaščita itd) vsaj borcev NOV in aktivistom OF ni potrebno posebej dokazovati, saj se brez izjeme zavedajo, kako nujna je te vrste književnost za negovanje revolucionarnih tradicij, priprav na morebitno splošno ljudsko obrambno vojno in družbeno samozaščito. Pač pa je treba naštet vsaj nekaj dokazov o izredni težavnosti, zamudnosti in odgovornosti, ki jih zahteva te vrste pisanje.

Predvsem je treba poudariti, da si pisec znanstvenega dela iz NOB ne sme ničesar izmišljati in ničesar napisati približno. Vsaka navedba ali trditev se mora opirati na dokaz oziroma na vir, ki ga je treba navesti v opombi. Do dokazov pa ni lahko priti. Treba jih je iskati po naših in sovražnih arhivih, po partizanskem in belogardističnem tisku, po povojnih zapisih in spominih ter zbirati na podlagi ustnih pričevanj, ogledov v krajih, kjer so bili boji, bitke, drugi pomembni dogodki ali ustanove in na podlagi vseh mogočih zasliševanj in razčiščevanj, zakaj pričevanja si pogosto nasprotujejo. Do objektivne resnice se je treba dokopati še z dodatnimi dokazi. Ob tem je treba povedati, da so zlasti naši pa tudi sovražnikovi arhivi pomanjkljivi, raztreseni po raznih skladih in ustanovah. Da se človek dokoplje do kakega podatka, npr. do datuma, ki ga je ob vsakem pomembnem boju ali dogodku nujno navesti, mora pogosto prehoditi stotine poti in pregledati kopico knjig ali na videz nepomembnega arhivskega gradiva.

Naj za primer povem nekaj podatkov iz dela za monografijo o Tomšičevi brigadi: Samo v arhivu inštituta za zgodovino delavskega gibanja sem moral pregledati 137 fasciklov, iz katerih so mi prefotokopirali več kot 2.300 listov, v zgodovinskem arhivu CK ZKS sem ob pomoči prof. Antona Avsca delal dvajset dni, prav toliko v arhivu SR Slovenije. Potem so še arhivi pokrajinskih muzejev v Postojni, Ložu, Kočevju, Novem mestu in Metliki, arhiv vojnogodovinskega inštituta JLA v Beogradu in muzej savremene istorije v Beogradu. Dalje sem moral po časopisih poiskati 236 spominskih zapisov, jih preučiti, fotokopirati ali prepisati, kar je zneslo spet več kot tisoč listov. Z beležko ali magnetofonom sem zaslišal 206 preživelih borcev, kar je sestavljal skupaj 859 strani pisanega gradiva...

Posebno poglavje so tako imenovane rekonstrukcije oziroma ogledi v krajih, kjer so bili pomembni dogodki. Takšnih ogledov sem samo za čas do avgusta 1943 naredil 110, šest jih je bilo treba še ponoviti. Za vsak tak ogled sem moral peljati na kraj dogodka najmanj dva prežvela udeleženca, uskladiti čas ogleda glede na vremenske razmere, razpoložljiv čas in zdravje udeležencev in preučiti že zbrano gradivo. Samo za pripravo ogleda sem potreboval dva dni, za sam ogled en dan ter za izdelavo zapisnikov in skic en dan. Na 110 ogledih sem poleg navzočih preživelih udeležencev zaslišal še 180 oseb med krajevnim prebivalstvom, kar je zahtevalo dodatnih 118 strani dragocenega pisane gradiva pa tudi potrebne vidne predstave. Za dober končni izdelek je potreben čas, ki ga ob sedanjih primitivni organizaciji našega znanstvenega dela ni mogoče skrajšati; in ne samo čas, ki je potreben za primerno oblikovanje snovi, ampak tudi čas in trud, ki sta potrebna, da raziskovalec sploh pride do snovi. Vprašanje, ali gre pri tem za poklicnega zgodovinarja ali za nekoga, ki se z zgodovinopisjem ukvarja le ljubiteljsko, je stranskega pomena.

Poklicni zgodovinarji niso nič na boljšem pred pisci ljubitelji. Dejstvo je, da mora vsak pisec zgodovinskega dela obvladati znanstveni pristop. Zgodovino nasploh in zgodovino našega boja mora dobro poznati, to pa pomeni, da si mora znanje, ki mu ga je dotlej primanjkovalo, dodatno osvojiti. Za to pa sta spet potrebna čas in napor, ki ga prej ali slej popolnoma izenačita s poklicnim zgodovinarjem.

To poudarjam zato, ker bi lahko kdo mislil ali prigovarjal, da zgodovinska dela o partizanskih enotah pišejo večinoma ljubitelji brez ustreznega strokovnega znanja, kakor da bi bilo njihovo delo kaj manj vredno od dela poklicnih zgodovinarjev in kakor da bi bili poklicni zgodovinarji kaj bolje plačani od ljubiteljskih. Oboji pa so žrtve nevzdržnih razmer v slovenskem založništvu, neizprosne eksistenčne nuje, ki založbe sili, da svoj položaj rešujejo na škodo piscev. Prav s tem žagajo vejo, na kateri sedijo in prav to jih spravlja v životarjenje brez upanja, da se bodo kdaj mogle izkoptati iz zagate, ki jim narekujejo poslovanje iz rok v usta. Avtorski honorarji daleč zaostajajo za drugimi zaslužki.

Partizansko zgodovinopisje, kakor ga predvidevata knjižnica NOV in POS in knjižnica OF, je zasnovala skupina navdušencev, ki za svoj širokopotezni načrt od družbe ni nikoli dobila ustreznega gnotne podpore. Še več in huje: celo založbe, ki so tiskale lepoto in naravno nevredna dela z namenom ali izgovorom, da bodo s tako pridobljenim denarjem spodbujale visokovredna književna dela, so partizanskemu zgodovinopisju trdovratno obračale hrbet. Če je kaka stvar družbeno tako pomembna, in partizansko zgodovinopisje je nedvomno, tako so razmišljali na teh založbah, potem bo družba že našla sredstva, da bo tiskanje te literature postalo vabljivo tudi za založnike. Seveda je bilo partizansko zgodovinopisje še v slabšem položaju od navedenega in pogosto podpopprečnega tiska, kot so bili na slabšem tudi muzeji NOB v primerjavi z drugimi kulturnimi ustanovami, pač samo zato, da bi se denar za njihovo delovanje našel iz drugih virov, ne pa iz tistih, ki so bili namenjeni za kulturo.

Po prizadevanju enakih zanesenjakov je nastala Partizanska knjiga, specializirana založba za tiskanje zgodovinskih del iz NOB, ki naj bi po načelu samopomoči kakor z nekakšno čarobno palico reševala gnotno plat negovanja revolucionarnih tradicij oziroma zagotavljala denar za tiskanje monografij, kronik itd. Od vsega začetka je bila usmerjena nekoliko mecenško: gospodarske zakonitosti bi morala upoštevati samo glede porabe, nikakor pa ne pri zbiranju denarja oziroma pri prodaji. Kako naj bi se obnašala zaslužkarsko do šol, knjižnic in drugih takšnih ustanov, ki so jih te vrste knjižna dela potrebna najbolj, denar zanje pa odmerjen skrajno pičlo. Poleg tega je ta založba nastala v gospodarsko najneugodnejših razmerah, pa si nikoli ni mogla ustvariti potrebnega osnovnega kapitala, da bi kdaj lahko izvedla kako smelo založniško potezo, ki bi ji prinesla več denarja za nove naložbe in tveganja. Pod pritiskom neizprosni razmer na trgu s knjigami so začetni idejni vzgibi zbledeli. Ostal je pravzaprav samo še gon, kako naj se nova delovna skupnost obdrži in preživi. S tem pa so propadli tudi upi, da izdajanje zgodovinskih del iz NOB zagotovimo z lastno specializirano založbo. In tako se je zgodilo, da so krajši konec spet potegnili pisci...

Če velja, da avtorski honorarji za leposlovna dela daleč zaostajajo za gibanjem osebnih dohodkov zaposlenih v gospodarstvu in negospodarstvu, potem moremo reči, da je vprašanje avtorskih honorarjev za znanstvena dela iz zgodovine NOB popolnoma neurejeno že od vsega začetka. Na komisiji za zgodovino sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije je bilo leta 1972 sicer osvojeno načelno stališče, naj pisci del za knjižnico NOV in POS dobivajo avtorske honorarje v višini povprečnega mesečnega osebnega dohodka na zaposlenega v SR Sloveniji za eno avtorsko polo, če bo delo ocenjeno v najvišji kakovostni razred. Če bo delo ocenjeno v drugi kakovostni razred, se avtorski honorar zmanjša za 10 odstotkov, če bo ocenjeno v tretji kakovostni razred pa še za nadaljnjih 10 odstotkov, oziroma skupaj za petino.

(Se nadaljuje)

Vesela šola Pionirskega lista

Prvega junija je bilo v Ljubljani republiško tekmovanje v znanju iz Vesele šole Pionirskega lista. Vprašanja so skrbno pripravili. Tudi Pepe Napak je dodal nekaj svojih bistrih idej.

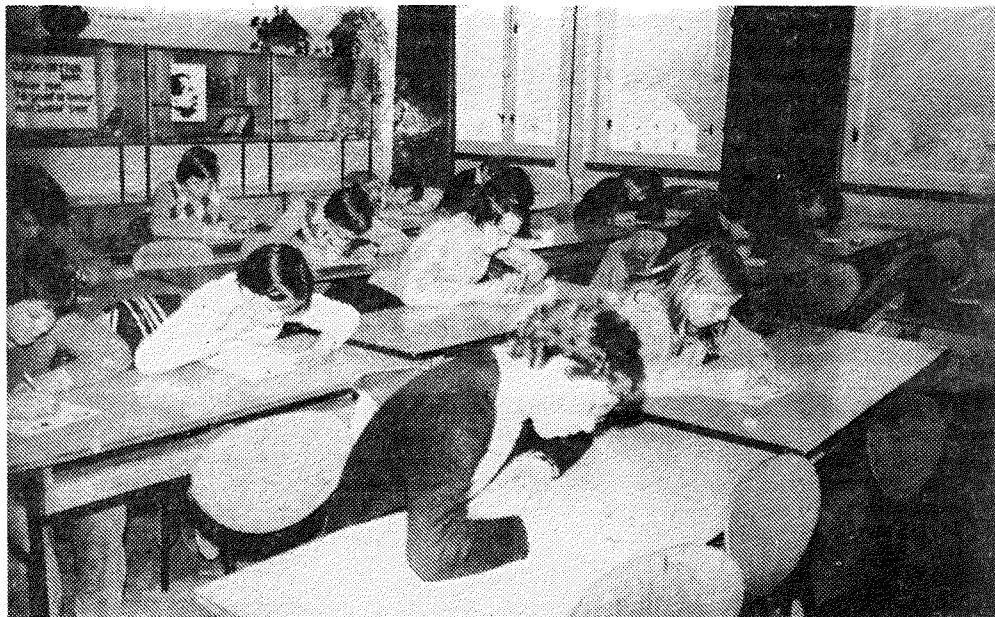
Vesela šola je odprta šola in tako postaja vsako leto bogatejša v svojem programu. Letos so na pobudo Iskre sozd elektrokovinske industrije vključili tudi sestavke o računalništvu. Pri reševanju testov so se že petošolci izkazali kot pravi mali programerji. Veseli šoli je uspelo v dvanajstih letih pritegniti širok krog šolarjev od tretjega razreda dalje, to je kar 82 tisoč. Zakaj sodelujejo? Zato, ker so naloge zanimive, sproščene, zabavne; zato,

da lahko tekmujejo, dobijo značke, nalepke, diplomo ali celo največjo nagrado – nastop na republiškem tekmovanju. Ne, niso prvaki zaradi točk, ki jih na republiškem tekmovanju dosežejo, pač pa zaradi znanja, ki si ga s pomočjo Vesele šole zgradijo, in iznajdljivosti, ki jim pri-skoči na pomoč, ko je treba rešiti kaj na videz zelo zapletenega. V Veselo šolo ne prihajajo učenci zaradi nagrad, pač pa zato, ker hočejo več vedeti in več znati, saj je znanje tisto in edino bogastvo, ki ga človeku ne more nihče vzeti.

Letošnji uvodni program je bil namenjen spominu ljubljenega tovariša Tita.

»Učite se, učite se in še enkrat: učite se!« Ta Titova misel je prevevala celotno prireditel. S tekmovalnim duhom, predvsem pa resno in zbrano so se mladi z veliko dobre volje lotili zaključnega republiškega tekmovanja. Po rezultatih je komisija določila osemnajst najboljših: Jana Obermajer, Klemen Koblica, Bojana Piškur, Tadej Oražem, Mitja Šterman, Aleksandra Habič, Tatjana Tul, Sabina Grahek, Andrej Polanič, Jure Arzenšek, Metka Čeligoj, Darja Plantarič, Suzana Kert, Bojana Slokan, Mateja Slak, Nadja Hriberšek, Andrej Debeljak in Alenka Bernik.

Ž. D.



Vesela šola v osnovni šoli Riharda Jakopiča v Ljubljani je 16. maja sprejela 104 učencev sedmih razredov iz 14 osnovnih šol šišenske občine. Sedmošolce je v tekmovanju vodila mentorica Antonija Štufca.

Foto: Jože Čurin

Rastemo pod Titovo zastavo

Svet zveze pionirjev Jugoslavije in svet zveze pionirjev Slovenije sta za 12. Jugoslovanske pionirske igre, ki bodo od leta 1980 do leta 1982, sprejela delovni naslov Rastemo pod Titovo zastavo, kar simbolizira bistvene revolucionarne pridobitve naše družbe ter pripravljenost pionirjev, da s temi pridobitvami živijo v jutrišnji dan in jih dalje ustvarjalno razvijajo.

Likovno in fotografsko udejstvovanje

V zadnjem tednu maja je bežigradska mladina napolnila stene Bežigradske galerije s svojimi likovnimi, kiparskimi in fotografskimi izdelki. Dvajset mladih je obiskovalcem predstavilo svoj smisel za umetniško oblikovanje. Med drugimi je bila razstavljena fotografija Igorja Andjelića, učenca CSS iz Ljubljane, fotografija, ki dopušča veliko svobodo mišljenja, vsakemu svoj tok predstav.



Fotografija: Igor Andjelić; Oblikovanje: Miloš Bašin

Odmevi na nagradni natečaj Bogo Flander-Klusov Joža

»Kje so pognale korenine naše mlade moči in kam rase drevo našega naroda?«

Kdor seje, ta tudi žanje, in sedaj je vrsta na vas, naši mladi dopisniki, da požanžete uspehe svojega pisanja na nagradni natečaj Bogo Flander-Klusov Joža. Prav vsem, ki ste se nam odzvali, iskreno čestitamo. Naša komisija je težko izbrala pet najboljših med najboljšimi. Naše knjižne nagrade bodo prejeli: Janez Škulj iz osnovne šole Majda Vrhovnik v Ljubljani, kar dve nagradi bosta odpotovali v Vipavo na osnovno šolo Drago Bajc, in sicer Anki Ferjančičevi in Janji NUSDORFERJEVI, med izbranci pa sta še Valentina Rotovnik iz 4. razreda osnovne šole Veljka Vlahovića iz Stranic in Dorica Likar iz Malega polja. Vam, dragi naši nagrajenci še posebej čestitamo. Knjige boste prejeli po pošti.

Vsem pa polagamo v srce: nikar ne odlagajte peresa!

Živa

Maja letos smo praznovali 35-letnico zmage nad fašizmom, 35 let zagnanega dela za obnovitev v vojni porušene domovine. Toda, ali nismo začeli s polaganjem novih temeljev že v najbolj krutih časih zgodovine jugoslovanskih narodov, v času, ko so nacistični krvniki prelivali kri po celi Evropi. Takrat so naši dedje in očetje z orožjem pokazali naš narodni ponos.

Prišel je tisti dan, ki so ga z radostjo pričakali vsi napredni narodi sveta. Nemčija je bila primorana na brezpogojno kapitulacijo. Pomlad 1945 je prinesla zmago in veselje, pomešano z žalostjo za marsikaterim sinom, možem, očetom. A jugoslovanski narodi se niso udali v usodo. Puške so zamenjale lopate, vojne heroje pa vrste tisočev delovnih ljudi, katerih želja je bila enaka: odpraviti škodo in na novo postaviti družbo, ki bo za vse pravična.

Začel se je drugačen boj, boj globoko pod zemljo v premogovnikih, za diplomatskimi mizami, na gradbiščih, povsod. Kot gobe po dežju so rasla nova naselja, tovarne, celo Jugoslavijo od Jesenic do Gevgelije je povezala nova avtocesta Bratstva in enotnosti. Nastopili smo kot en moč proti informbiroju. Vzhod nam je bil zaprt tako gospodarsko kot politično, zahod pa nam ni bil naklonjen. Začeli smo izvažati na zahod svoje izdelke, ki so se prebijali v hudi konkurenci. Vendar jih je vsega presiti zahodni kupec sprejel. Tako smo se tudi gospodarsko začeli pojavljati v svetu.

Položaj okoli nas se je zaostroval. Bili smo med dvema blokoma. Vsak zase si nas je prizadeval podrediti, vendar niso uspeli. Naša trdna vera v naše cilje in tovariša Tita nam je dala moč, da smo se uprli tujim vplivom. Počasi smo izboljšali odnose z vzhodnim blokom. Vendar smo se počutili osamljene. Pa ni bilo tako; številne države v Aziji in Afriki, ki so šele po vojni dobile svojo samostojnost, so se znašle v podobnem položaju. Skupaj z njimi smo ustanovili organizacijo neuvrščenih. Od takrat smo se skupaj borili za celovitost ter politično in gospodarsko enakopravnost.

Doma pa delovna zagnanost ni niti malo popustila. Tovarne in razne ustanove so v svoje roke vzeli delavci. Začeli smo samoupravljati. Hitro smo presegli predvojno gospodarsko raven. Večal se je naš izvoz v številne države po svetu. Leta 1963 pa smo sprejeli še novo ustavo, ki je ustrezala novi preobrazbi Jugoslavije. Leta 1964 je imela Jugoslavija že sedemkrat večjo industrijsko proizvodnjo kot smo jo dosegli leta 1939. Leta 1970 je znašal narodni dohodek na prebivalca 750 dolarjev, v letu 1975 pa se je dohodek povečal za celo tretjino. V povojnih letih smo poskrbeli za zdravstveno varstvo vsakega občana, socialno zavarovanje ter za še veliko drugih, človekovemu razvoju potrebnih stvari. Zgradili smo šole, bolnišnice, domove za ostarele občane in še bi lahko naštevati. Dvignila se je tudi kulturna raven prebivalstva.

In vse to je ustvaril človek z visoko zavestjo, človek, ki se bori za vse, kar je humano in v prid vsemu človeštvu, pa naj bo to doma ali pa po svetu, s pomočjo vsega naprednega sveta v Organizaciji združenih narodov. Borili smo se in se bomo proti vsem zatiranjem in odrekanjem kakršnekoli človekove pravice.

Ob 35-letnici začetka vztrajne obnove smo ponosni na svoje uspehe. Obujali bomo spomine na naša čudovita dejanja in prid celotni družbi, vendar ne smemo na nekaj pozabiti, kar je omenil že tovariš

Tito: Prihodnji rodovi ne smejo živeti samo za tisto, kar so zgradile prejšnje generacije; tudi sami morajo graditi naprej, če hočejo, da bo naš razvoj tekel s tako naglico kot doslej.

JANEZ ŠKULJ, 8. b
OŠ Majda Vrhovnik



Tito. Štiri črke, ena beseda, velik zaklad, srce našega naroda. Gledam ga. Velik je in pokončen kot visoko močno drevo, ki ne klone v viharju. Z njim dihamo svobodo, srečo. Ni besed, ki bi lahko izrazile to srečo. Nič več potrpljenja, zapostavljanja, nič več lačnih otroških oči, ki prosijo kruha, nič pomanjkanja. Slovenski narod si bil kdaj srečnejši? Odgovori! Si pil kdaj prej svobodo in živel kdaj prej ob debelem kosu kruha in bogato pogrnjeni mizi? Tvoj odgovor je jasen kot nebo nad Jadranom in vsi se ga zavedamo, nosimo ga v sebi. Kot pokončna, neomajna drevesa rastemo jugoslovanski narodi s Titovimi idejami.

Korenine teh pokončnih ljudi so zrasle iz krvi milijonov žrtev, ki so se postavili pod ukaz: »Ali klonemo in umremo ali se združimo in osvobodimo!« Odgovor: Konec suženjstva! Naj boj prinese karkoli, le da bo suženjstva konec. In vendar je naš narod vedel za svobodo, za pravico, vedel je, da jo bo dosegel in bila mu je luč v temi viharja, luč, ki nikdar ni ugasnila in sedaj z velikim žarom sveti nam, svobodnim otrokom.

Drevo našega naroda raste visoko, vedno više, z drugimi neuvrščenimi narodi išče pravic po svetu. Drevo našega naroda rojeva sadove vsak dan, uživa jih človeštvo vsega sveta, ki ceni našo svobodo in neodvisnost.

Beseda svoboda je zapisana s krvjo, zato jo nihče ne more izbrisati. Znova in znova prisegamo v pesmi, besedi in v delih, da jo bomo čuvali...

Nekoč, dolgo nazaj
in vendar blizu,
pod bori v gozdu
se koval je naš raj.

In bil je skovan s krvjo
rdečo, curkoma prelito,
iz prebitih prsi borca,
ki padel je med potjo.

Med potjo je padel,
med potjo k svobodi,
ko tujec nam našo
pravico je kradel.

Iz zemlje junaštva,
prelite s krvjo,
se vije pot s Titom,
pot brez sovraštva.

ANKA FERJANČIČ, 8. b
OŠ Drago Bajc, Vipava



Svoboda je dragocen dar. Veseli smo, da živimo in delamo v naši samoupravni in socialistični Jugoslaviji. Velika in bogata je zapuščina naših ljudi, ki so se borili za svobodo, veliko dolgujemo našim prednikom za naše samoupravno življenje. Mnogo ljudi je dalo življenje v stankah za lepše življenje

naših delavcev. KP s Titom na čelu je bila tista, ki je začela boj za lepše življenje in današnjo družbeno ureditev. Maloštevilni komunisti so se po prvih uspehih v bojih s kapitalisti pomnožili. Vemo, da se jim lahko oddolžimo samo tako, da bomo stopali po njihovih stopinjah, da bomo nadaljevali njihovo delo, ki še ni končano.

Ponosni smo, da delček te naloge že izpolnjujemo, saj tudi mi ustvarjamo samoupravo. Vse bolj spoznavamo in vemo, da vsi veliki revolucionarji niso padli zaman. Njihove napredne misli se bodo prenašale še naprej, na poznejše rodove in bodo iz ljudi izrinile vse, kar je nečloveško.

VELENTINA ROTOVNIK
O. Š. Veljka Vlahovića
Stranice



Temni oblaki so prekrivali nebo nad našo domovino. Tujec je hodil po njej; ne hodil, lomastil je in uničeval! Nekdaj ponosne, svobodne in srečne ljudi je izgnal z zemlje, odgnal jih je v tujino ali pa jim je prinesel tuje navade, tuj jezik in tujo oblast. Naši ljudje so vedeli, da jim tujec ne obeta nič dobrega. Kmalu so na lastnih ramah občutili krivice. Toda prišel je čas, ko so Slovenci začeli boj proti tujemu jarmu, ko so se enotno dvignili v upor. Spet so hoteli živeti svobodno, še svobodneje in še lepše kot prej.

Niso se pustili ukaniti. Pogumno so z dvignjeno glavo hodili naprej vse do današnjih dni, do dni svobode in enakopravnosti, sreče in miru. Hodili so po poti, prepojeni s krvjo svojih očetov in dedov, preliti s svojo krvjo.

Mnogo let je minilo, preden je zasijala na nebu našega naroda zvezda miru. Mnogo moč je izgubilo življenje na tej dolgi poti, a ne zaman. Mi, katerim so zapustili svojo bogato dediščino, se jih spominjamo. Borili so se tudi za nas. Zasadili so korenine našega naroda, drevo, ki bo vedno vzravnano, kot so bili vzravnani borci v boju...

Mi pa smo čakali na koncu velike poti. Tu smo, da bomo zalivali drevo našega naroda, da bomo z delovnimi rokami napajali korenine.

JANJA NUSDORFER,
7. b OŠ Drago Bajc
Vipava



Odlomek:

Korenine. Korenine, ki se skrivajo globoko v zemlji, ki dajejo moč in hrano drevesu, ki drevo varujejo, da ga še tako močan vihar ne izruje, te korenine so zato, da drevo lahko raste. In temu drevesu je podobna zgodovina našega naroda, tam, od začetkov...

Korenine našega naroda so pognale že davno, poganjale so naprej, se krepile in... živijo. Pognale so drevo, ki je iz dneva v dan močnejše in daje vedno več plodov.

Zato, ko stopam po poti naše revolucije, ko stopam po poti, ki so jo prehodili naši predniki, trdno prisegam, da bom tudi jaz, če bo le potrebno, storila vse za življenje naše domovine.

DORICA LIKAR
Malo polje 26, Col

Rekli smo mu Nace

Ignac Žagar: »Obsojen sem na smrt, jutri zjutraj nas bodo justificirali. Pozdravi vse tovariše, ne pozabite nas in držite se pogumno do zmagovitega konca.«

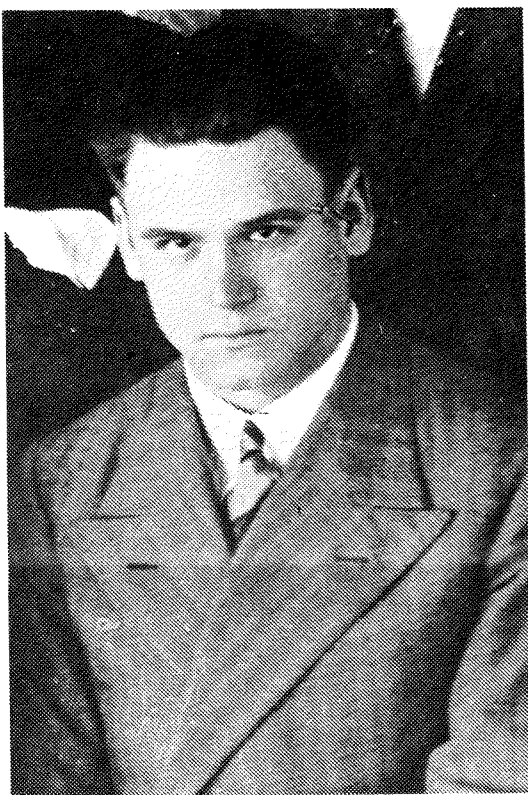
Dne 22. oktobra 1978 je bila v Trzinu v Italiji odkrita spominska plošča z imeni prvih organizatorjev vstaje in prvih borcev NOV, ki so skupno z narodnim herojem Ljubom Šercerjem padli decembra 1941 pod streli fašističnih pušk. Med borci, ki jih je zajel fašistični okupator, je bil tudi Ignac Žagar. Skupno z drugimi šestimi borci so ga postavili pred fašistični vojaški tribunal, ki ga je skupno s Šercerjem obsodil na smrt. Šel je skozi trpljenje fašističnega zasliševanja, kjer so ga z mučenjem in zverinskimi metodami hoteli zlomiti in iz njega izsiliti priznanja. Ni klonil in svojemu prepričanju je ostal zvest do konca. Na žalost je njegov svetli lik premalo poznan, ker je bil skupaj s svojimi tovariši med prvimi, ki so takoj po okupaciji prijeli za puško. Zato želim s temi vrsticami počastiti njegov spomin in osvetliti nekoliko njegovo življenje ter delovanje še pred razpadom Jugoslavije, v letih, ko se je mlada generacija pričela osveščati in usmerjati v napredno smer.

Ignac Žagar, mi smo mu kratko rekli Nace, se je rodil 31. julija 1909 v Središču ob Dravi; njegova družina se je leta 1921 preselila v Ptuj. Tu je preživel svojo mladost. Bil je dobrodušen fant, šaljivec in je znal marsikatero pikro povedati na račun ptujskega malomeščanstva s svojim znanim humorjem. Bil je zelo dober telovadec, občutljiv pa za politične in človeške krivice, ki so se v tistih letih posebno izrazito dogajale v Ptuj in njegovi okolici. In tako ni čudno, da je januarja 1929 izstopil iz Sokola utemeljujoč, da smo že tako brez vsakih političnih in ostalih pravic, sedaj pa je poleg tega postal starosta jugoslovanskega Sokola takrat šestletni prestolonaslednik Peter. Po končani maturi je prišel v Ljubljano in se vpisal na pravno fakulteto. Dobro so ga poznali predvsem študentje s Štajerske, še posebno tisti, ki so bili njegovi tovariši iz gimnazijskih let. Pisec teh vrstic je bil njegov prijatelj in se je tudi zadnji od njega poslovil v zaporih ljubljanskega sodišča, ko je bil Nace v tako imenovanih celicah smrti in čakal na izvršitev smrtno kazni. Zato se čutim poklicanega, da na pragu štiridesete obletnice njegove smrti obudim nekaj spominov na tega junškega fanta.

Ko je prišel Nace Žagar na univerzo, se je študentska mladina že pričela orientirati na levo in se zavedati, kam vodi fašistična in nacistična politika sosednjih držav ter Živkovičeva diktatura bivše Jugoslavije. Kot večina štajerskih študentov se je tudi on vpisal v akademsko društvo Triglav, ki je bilo že takoj po letu 1930 znano po svoji napredni usmeritvi. V tem društvu so gojili pristno tovarštvo, v njem so se člani seznanjali z naprednimi idejami. Društvo je organiziralo v naslednjih letih vrsto zanimivih predavanj iz raznih področij, predvsem s področja družboslovnih ved in ekonomike. Ustanovili so razne krožke, med drugim marksističnega, v katerem so študirali Marksov Kapital in drugo takrat dostopno marksistično literaturo. Društvo Triglav je znalo pridobiti predavatelje iz vrst znanih in napredno usmerjenih javnih delavcev. Med drugimi so predavali takratni rektor ljubljanske univerze dr. Alfred Šerko pa dr. Henrik Tuma, Bratko Kreft in drugi. Članstvo društva je nenehno naraščalo in zaradi svoje napredne usmerjenosti pritegnilo večji del napredno misleče mladine. Člani društva so se udeleževali vseh akcij na univerzi in aktivno sodelovali ter tudi organizirali protestne manifestacije proti takratnemu diktatorskemu režimu. Mnogo članov je bilo tudi že povezano s člani univerzitetnega komiteja Komunistične partije Slovenije in tako koordiniralo politične akcije društva s programi le-te.

V taki sredini je politično dozoreval in dozorel tudi Nace Žagar. S svojimi revolu-

cionarnimi idejami je kmalu izstopal in postal že leta 1932 predsednik društva Triglav, ki ga je vodil do jeseni 1932 ter v veliki meri vplival na usmerjenost svojega članstva. Društvo je bilo zaradi svojega protifašistnega in protirežimskega delovanja napadeno s strani vseh takratnih vladajočih in opozicijskih strank ter njihovih priveskov na univerzi (Jadran, Danica, Zarja). Le s krščansko socialnim klubom Borba je Triglav vzpostavil konkretne stike na osnovi sodelovanja pri nacionalnih in socialnih vprašanjih ter skupnih akcij



Ignac Žagar

proti režimu. Vzpostavljena je bila tudi čvrsta zveza z agrarnim klubom Njiva, kjer se je zbiral najnaprednejši del mladine. V vsem tem burnem delovanju študentov ljubljanske univerze je Ignac Žagar s svojo odločnostjo in naprednim mišljenjem odigral pomembno vlogo. Društvo Triglav je bilo sredi leta 1934 razpuščeno z odlokom policije, njeni vidnejši člani pa stalno šikanirani s strani policijskih organov.

Ignac Žagar se je kot študent težko preživljal, saj je od doma dobival le skromno pomoč, ki ni zadoščala za normalno preživljanje. Svoj študij na pravni fakulteti je končal leta 1939, vendar zaradi naprednega mišljenja ni mogel dobiti zaposlitve v svoji stroki. Nekaj časa je delal kot pomožni delavec pri zidarjih. V tem času se je že povezal s člani Komunistične partije Slovenije in delal, kolikor vem, v tehniki Rdečih signalov. Ob začetku vojne leta 1941 se je takoj priključil oboroženemu odporu in vstopil v narodnoosvobodilno vojsko junija 1941 ter deloval v grupi Ljuba Šercerja vse do zajetja pozno jeseni istega leta. Skupno s Šercerjem in tovariši so ga postavili pred vojaško sodišče in ga obsodili. Ob istem času je bila pred sodiščem tudi skupina študentov elektrotehnikov, ki so bili aretirani oktobra 1941 in postavljeni pred sodišče pod sumom, da širijo Italiji sovražno literaturo in da skrivajo ter vedo za oddajnik OF, znan pod imenom Kričač. Tako je pisec spominov imel priložnost videti ob sklicu zapornikov tudi svojega prijatelja Naceta. Stala sva v vrsti drug na sproti drugemu, vendar je Žagar dal z očmi in glavo znak, da se ga naj ne spozna. Pustil si je rasti tudi dolge brke. Pozneje sem slišal, da je hotel na ta način spremeniti svoj izgled, ker ga je med preiskavo bremenil s svojimi izjavami neki italijanski žan-

dar, češ – da je bil streljal na italijanske žandarje. Resnico o tem je Nace odnesel v svoj prezgodnji grob.

Kljub strogemu režimu v vojaškem sodnem zaporu smo zaporniki, ki smo čakali na sodno obravnavo, le izvedeli, da se pripravlja za grupo Ljube Šercerja sodna komedija, in da bodo izrečene kot svarilo upornim Slovencem najostreje kazni. V sobi, kjer nas je bilo natrpanih več kot trideset, smo se bali za usodo naših tovarišev.

Bilo je decembra 1941, ko me je nekega jutra poklical paznik in me iz sobe peljal v nadstropje, kjer so bile celice samice; pred vsako celico sta stala dva žandarja s puškami v rokah. Sprva nisem vedel, za kaj gre. Domneval sem, da me je nekdo iz sobe ovadil, saj smo bili v sobi ljudje iz najrazličnejših krajev in sa med seboj nismo poznali, razen nekaterih tovarišev študentov. Lahko bi bilo mogoče, da so med nas vta- knili tudi kakega vohuna. Ko sta žandarja odprla celico, sem zagledal v njej svojega dolgoletnega tovariša in prijatelja. Bil je miren in se poslovil od mene in ostalih tovarišev z naslednjimi besedami: »Obsojen sem na smrt, jutri zjutraj nas bodo obsodili. Pozdravi vse tovariše, ne pozabite nas in držite se pogumno do zmagovitega konca.« Nato je slekel svojo volneno jopico in mi jo izročil rekoč: »Vzemi to jopico za spomin, škoda bi bilo, da bi jo fašistične krogle prebile, morda jo boš še rabil«. Nato me je poljubil, paznik me je odpeljal in za njim so se vrata zaprla, na žalost za vedno.

Pretresen in žalosten sem se vrnil v svojo sobo. Tovariši, ki sem jih poznal, so mi dejali, da jih bodo naši borci osvobodili, ker bodo v zasedi pričakali tovarnjake z obsojenimi.

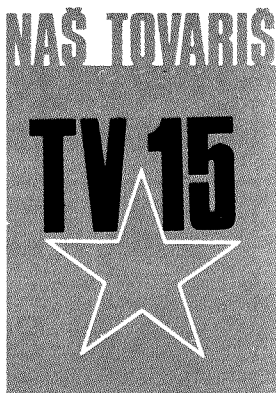
Naslednjega dne zgodaj zjutraj sem pogledal skozi zamreženo okno. Okrog zidov zapora sem videl okrepljene straže, na mnogih mestih pa postavljene strojnice. Vedel sem, da se našim junaškim borcem iztekajo zadnje ure.

Umorili so jih neke na poti zunaj Ljubljane. Nihče ne ve, kje so končali svojo pot. Mrtve so tajno pokopali v Trzinu pri Trstu, Žagarjev grob je ostal nepoznan. Samo skromna plošča z njegovim in drugimi imeni še spominja na njihovo žrtev. Prav gotovo je bil Ignac Žagar med slovenskimi študenti in intelektualci v letih 1930-1941 izstopajoča osebnost, ki se je že zelo zgodaj priključila ter s svojim delovanjem odločilno posegla v napredne tokove za politično, socialno in narodnostno osvoboditev našega ljudstva. Prav bi bilo, če bi se ga mesto Ptuj po toliko letih njegove smrti spomnilo in počastilo njegov spomin s poimenovanjem ene svojih ulic z njegovim imenom. Saj je Ignac Žagar vsa svoja mladostna leta preživel v tem mestu in stanoval v hiši nasproti nekdanje glasbene šole. Tudi svoja gimnazijska leta je preživel v ptujski gimnaziji, kjer je opravil maturo leta 1929. Podrobnosti o njegovem političnem delovanju so znane njegovim še živečim tovarišem. Upamo, da se bo našega Naceta s spomini na straneh časnika TV-15 še kdo spomnil.



Te vrstice so napisane predvsem zato, da bi obudile spomin na moža, ki je v letih pred vojno s svojim revolucionarnim delovanjem, plemenitostjo in vztrajnostjo gotovo v veliki meri vplival na politično usmerjenost mladine, da je ob pričetku vojne pričakala odločilne dogodke idejno in svetovno nazorsko pripravljena.

Inž. Arno Svetlin



Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

MILENA ŠTRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIC ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddelek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35